



Müsürden çykyş

Giriş

Müsürden çykyş kitabynda Ysraýylyň taryhyndaky iň wajyp waka beýan edilýär. Bu kitapda ysraýyl halkynyň gul bolup ýaşan ýurdy Müsürden çykyp gaýdyşy gürrüň berilýär. Kitap üç bölümden ybarat:

1) Musa pygamberiň çagyrylmagy we ýewreýleriň gulçulykdan azat edilmegi (1 – 13-nji bablar). Hudaý Musa pygambere ýanyp duran çalyda görnüp, ony çagyryýar. Hudaý Özüni oňa *Ýahwe*, ýagny *Mendirin* ady bilen aýan edýär (Msr 3:14-15). Bu at Köne Äht kitabynda Hudaýyň iň möhüm ady bolup, ol köplenç «Reb» diýip terjime edildi. Musa pygamber Hudaýyň buýrugyna görä faraondan ysraýyl halkyny azat etmegi talap edýär. Emma faraon ondan boýun towlandan soň, Reb Müsüriň başyna on sany betbagtçylyk getirmegi Musa tabşyryýar. Ahyrsoňy, faraon ysraýyllara Müsürden gitmäge rugsat berýär.

2) Ysraýyllaryň Sinaý dagyna ýörişi (14 – 18-nji bablar). Faraon ysraýyllary azat etmek pikirinden dänip, öz goşunyna olary yzyna gaýtarmagy buýurýar. Emma Reb ysraýyllary gorap, Müsür goşunyny weýran edýär. Ysraýyl halky bolsa çölün içi bilen ýoluny dowam etdirýär. Reb olary azyk hem suw bilen üpjün edýär.

3) Sinaý dagynda Hudaýyň Öz halky ysraýyl bilen eden ähti. Hudaý ysraýyllara ýaşayyş üçin ahlak, dini kanunlary we raýat hukuklaryny berýär. Şeýle hem Hudaý Ysraýyla ybadat öýüniň gurluşygy we enjamlaşdyrylyşy, ruhanylar we olaryň Rebbi Hudaýa ybadat etmek baradaky kanunlary berýär (19 – 40-njy bablar).

Kitabyň baş gahrymany Musa pygamberdir. Ol Hudaýyň halkyny Müsürden alyp çykmak üçin Reb tarapyndan saýlanylýar. Kitabyň ýigirminjy babynda beýan edilýän On tabşyryk onuň iň meşhur bölümidir (20:1-17).

Mazmuny

Müsür gulçulygy.....	1:1-22
Musa pygamberiň dogluşy we ýaşlyk döwri.....	2:1–4:31
Musa we Harun Müsür faraonynyň önünde	5:1–11:10
Pesah we Müsürden çykyş.....	12:1–15:21
Gyzyl deňizden Sinaý dagyna tarap ýöriş	15:22–18:27
Kanun we Äht.....	19:1–24:18
Mukaddes çadyr we sežde etmek üçin düzgünler	25:1–40:38

1-nji bap

Müsürtiler ysraýyllary ezyärler

¹Ine, Ýakubyn Müsüre öz tutuş hojalyklary bilen gelen ogullarynyň atlary: ²Ruben, Şimgon, Lewi, Ýahuda, ³Ysakar, Zebulun, Benýamin, ⁴Dan, Naftaly, Gat, Aşer. ⁵Ýakubyn ähli nesilleriniň sany jemi ýetmişdi. Ýusup eýýäm Müsürdedi. ⁶Wagtyň geçmegi bilen Ýusup we onuň ähli erkek doganlary, onuň döwürdeşleri dünýäden ötdi. ⁷Emma ysraýyl ogullarynyň nesilleriniň tohum-tiji ýaýrap köpeldiler we olaryň sany juda artdy, şoňa görä hem tutuş Müsür olardan doludy.

⁸Indi bolsa Müsür tagtyna Ýusup ha-kynda hiç zat bilmeýän başga bir täze patyşa çykdy. ⁹Ol patyşa öz halkyna ýüzlenip: «Serediň, bize görä ysraýyllaryň sany köp we güýçli. Bu biziň üçin howply. ¹⁰Olar mundan artyk köpelmez ýaly, geliň, mekirlilik bilen olaryň soňuna çykalyň. Ýogsam, uruş turaýsa, olar duşmanymyzyň tarapyna goşulyp, bize garşy söweşmekleri we biziň ýurdumyzdan çykyp gitmekleri mümkin» diýdi. ¹¹Şeýlelikde, müsürtiler ysraýyllary mejbury işledip, olary ezmek üçin, olaryň üstünden hojaýynlar bellediler. Ysraýyllar faraon üçin Pitom we Ragmeses diýen galla saklanýan galalary gurdular. ¹²Emma müsürtiler ysraýyllara näçe zulum etseler-de, olar öňküsinden-de has köpeldiler we olaryň sany juda artdy. Müsürtileriň ysraýyllardan susty basyldy. ¹³⁻¹⁴Şeýdip, olar ysraýyllary zalymlyk bilen ezip, olary laý we kerpiç ýaly agyr işlerde, her hili meýdan işlerinde işledip, olaryň durmuşyny ajy ýaşaýsa öwürdiler. Ähli agyr işlerde olara rehimsizlik bilen sütem etdiler.

¹⁵Soňra biriniň adyna Şipra, beýlekisiniň adyna Puga diýilýän iki sany ýewreý göbegenelerine Müsür patyşasy şeýle diýdi: ¹⁶«Siz ýewreý aýallaryna göbегene bolup hyzmat edýän wagtyňyz, serediň, eger ogul dogursalar, ol bäbegi öldüriň, eger gyz dogursalar, goý, onda ol ýaşabersin». ¹⁷Emma bu göbegeneler Hudaýdan gorkýan aýallar eken, olar Müsür patyşasynyň buýruşy ýaly etmän, gaýtam, erkek doglan çagalary-da diri galdyrypdyrlar. ¹⁸Şonuň üçin hem, Müsür patyşasy şol göbegeneleri ýanyna çagyryp, olardan: «Näme üçin siz beýle etdiňiz, erkek doglan çagalary hem diri galdyrdyňyz?» diýip sorady. ¹⁹Göbegeneler faraona: «Sebäbi ýewreý aýallary Müsür aýallary ýaly däl, olar dogumly, olaryň ýanyna göbегene gelip ýetýänçä, olaryň özlери dograýýarlar» diýdiler. ²⁰Hudaý hem bu göbegenelere garaşyk etdi, şeýdip, ysraýyl halky has köpeldi we güýçlendi. ²¹Göbegeneleriň Hudaýdan gorkýandygy sebäpli, Hudaý olara-da uly maşgala berdi. ²²Soňra faraon ähli müsürtilere: «Ýewreýlerden doglan her bir ogul bäbegi alyp, Nil derýasyna taşlaň, emma gyz bäbek bolsa, goý, ol ýaşabersin» diýip buýruk berdi.

2-nji bap

Musa dogulýar

¹Şol wagtlar lewilerden bir adam öz tiresinden bir gyza öýlendi. ²Onuň aýaly göwreli bolup, bir ogul dogurdy, ol çagasynyň ýakymlyjadygyny görüp, ony öýünde üç aý gizläp saklady. ³Ol aýal çagasyny mundan artyk gizlin saklap bilmejekdigine göz ýetirip, onuň üçin gamyşdan örülen sebet aldy-da, onuň daşyny suw geçmez ýaly sepbik bilen örti. Ol çagany şol sebediň içinde ýatyryp,

ony derýanyň gyrasyndaky suwda ösüp oturan gamyşlaryň arasynda ýerleşdirdi.

⁴Jigisine näme bolarka diýip, çaganyň gyz dogany hem uzakdan seredip durdy.

⁵Şol wagt faraonyň gyzy derýa suwa düşmäge geldi. Onuň kenizleri bolsa derýanyň kenarynda aýlanyp ýördüler. Birdenkä faraonyň gyzy gamyşlaryň arasyndaky sebedi görüp, ony getirmäge kenizleriň birini iberýär. ⁶Faraonyň gyzy sebedi açyp görse, ine, onuň içinde bir çaga aglap ýatyr. Onuň çaga ýüregi gyýlyp: «Bu ýewreý çagalarynyň biri» diýýär. ⁷Soňra çaganyň gyz dogany faraonyň gyzynyň ýanyna gelip: «Men gidip, çagany emdirer ýaly ýewreý aýallaryndan birini çagyraýnmy?» diýýär. ⁸Faraonyň gyzy: «Çagyraý» diýýär. Şeýdip, ol gyz gidip, çaganyň öz ejesini alyp gelýär. ⁹Faraonyň gyzy ol aýala: «Şu çagany äkit-de, muňa enekelik et. Men seniň hakyňy tölärim» diýýär. Şeýlelikde, bu aýal çagany äkidip, oňa enekelik edýär. ¹⁰Çaga ösüp kemala gelende, ol ony faraonyň gyzynyň ýanyna getirýär we faraonyň gyzy ony özüne ogullyga alýar. Ol: «Men muny suwdan çykardym» diýip, onuň adyna Musa ^a dakýar.

Musa Midýana gaçyp gutulýar

¹¹Musa ýigit çykandan soň, bir gün öz halky bolan ýewreýleriň arasyna aýlanmaga çykdy we olaryň agyr iş zerkarly çekýän jebrini gördi. Ol bir müsürliň öz halkyndan bolan bir ýewreýi ýenjip duranyňy gördi. ¹²Musa eýlesine-beýlesine göz gezdirdi, hiç kime gözi düşmänsoň, ol ýaňky müsürliňi öldürdi we onuň jesedini çägä gömüp gizledi.

¹³Ertesi güni ol aýlanmaga çykanda, iki sany ýewreýiň öz aralarynda urşup duranlaryny gördi we olaryň günäliniňi ýanyna baryp: «Näme üçin sen öz ýewreýiňi urýarsyň?» diýip sorady.

¹⁴Ol adam: «Kim seni biziň üstümüzden hökümdar ýa kazy edip goýdy? Dünki müsürliňi öldürişiň ýaly, meni hem öldürmekçimiň?» diýdi. Mundan soň Musa gorkdy we ol: «Meniň eden işim eýýäm aýan bolupdyr» diýip pikir etdi. ¹⁵Faraon bu hakda eşidip, Musany öldürtmegiň küyüne düşdi. Emma Musa gaçyp, Midýan ýurdunda ornaşdy.

Bir gün Musa bir guýynyň başynda otyrды. ¹⁶Midýan ruhanysynyň ýedi gyzy bardy. Şol wagt olar guýa gelip, öz kalaralarynyň sürüsini suwa ýakmak üçin nowalary suwdan doldurdylar. ¹⁷Şonda beýleki çopanlar gelip, ol gyzlary kowdular, emma Musa bu gyzlara arka durup, olaryň sürüsini suwa ýakmaga kömekleşdi. ¹⁸Gyzlar öýlerine kakalary Reguwalyň ^b ýanyna gelenlerinde, olaryň kakasy: «Nädiň siz bu gün öňkiňizden ir gelip bildiňiz?» diýip sorady. ¹⁹Gyzlar: «Şu gün bizi bir müsürli adam çopanlardan gorady, ol hatda biziň sürimizi suwa ýakmaga hem kömek etdi» diýdiler. ²⁰Ol gyzlaryna: «Hany, ol adam niredе? Näme üçin siz ony taşlap gaýtdyňyz? Ony çagyryň, biziň bilen duz-çörek iýsin» diýdi. ²¹Şeýlelikde, Musa bu adamyňkyda ýaşamaga razylaşdy we ol öz gyzy Syporany Musa durmuşa çykardy. ²²Sypora Musa bir ogul dogrup berdi. Musa: «Men bir ýat ýurtda gelmişek boldum» diýip, onuň adyna Gerşom ^c dakdy.

^a **2:10** Ýewreýçe *Musa* we *çykardym* sözleriniň aýdylyşy meňzeşdir.

^b **2:18** *Reguwal* – Reguwalyň beýleki ady *Ýitro*. Seret: Msr 3:1.

^c **2:22** Ýewreýçe *Gerşom* we *gelmişek* sözleriniň aýdylyşy meňzeşdir.

²³Köp wagtyň geçmegi bilen Müsür patyşasy dünýäden ötdi. Ysraýyllar bolsa heniz hem gulçulykda ezilýändiklerinden nalap, kömek sorap perýat etdiler. Olaryň zulum astynda edýän ahy-nalasy Hudaýa baryp ýetdi. ²⁴Hudaý olaryň nalysyny eşitdi we Ol Ybraýym, Yshak we Ýakup bilen eden ähtini ýadyna saldy. ²⁵Hudaý ysraýyllara nazar salyp, olaryň hal-ahwallarynyň nähilidigine düşündi.

3-nji bap

Reb Musa görünyär

¹Şol wagtlar Musa gaýynatasy Midýan ruhanysy Ýitronyň sürüsini bakýardy. Bir gün ol sürüsini çölüň içi bilen sürüp, Hudaý dagy Horebe ^a geldi. ²Oňa çalyňyň ortarasynda alawly ot bolup, Rebbiň bir perişdesi göründi. Musa çalyňyň ýanyandygyna garamazdan, onuň hiç otda ýanyp gutarmaýandygyny gördi. ³Musa: «Bu geň zady ýakynrak baryp göreýin-le, näme üçin çaly otda ýanmaýarka?» diýdi. ⁴Reb Musanyň ýakynlaşyp gelýändigini göreňde, çalyňyň içinden oňa: «Musa! Musa!» diýip seslendi. Musa: «Lepbeý» diýip jogap berdi. ⁵Soňra Hudaý: «Mundan ýakyn gelme, aýagyňdaky çarygyňy çykar, çünki seniň bu duran ýeriň mukaddes toprakdyr! ⁶Men seniň ata-babalaryňnyň: Ybraýymyň, Yshagyň we Ýakubyň Hudaýdyryn» diýdi. Musa Hudaýa seretmekden gorkup, ýüzüni ýapdy.

⁷Soňra Reb ýene-de: «Men halky-myň Müsürde çekýän jebir-sütemini, hakykatdan-da, gördüm, olaryň müsür hojaýynlaryndan ýaňa nalaýandyklaryny

eşitdim. Men olaryň çekýän jebir-jepalaryny bilýärim. ⁸Şonuň üçin hem Men olary müsürlileriň elinden azat etmek üçin aşak indim. Men olary süýt we bal akýan mes toprakly ýurda – kengarlaryň, hetleriň, amurlaryň, perizleriň, hiwileriň we ýabuslaryň ýurduna alyp barjak. ⁹Ine, indi Maňa ysraýyllaryň ahy-nalasy gelip ýetdi, Men müsürlileriň olary zalymlyk bilen ezyändiklerini gördüm. ¹⁰Häzir bolsa Men seni Öz halkym bolan ysraýyllary Müsürden alyp gaýtmak üçin faraonyň ýanyna ibereýin» diýdi. ¹¹Musa bolsa Hudaýa: «Faraonyň ýanyna gidip, ysraýyllary Müsürden çykaryp getirer ýaly, men kim bolupdyryn?» diýdi. ¹²Hudaý oňa: «Seniň bilen boljak Mendirin. Sen halky Müsürden çykaryp getireniňde, Maňa şu dagda sežde edersiniň. Bu bolsa seni Meniň ýollandygymyň nyşany bolar» diýdi.

¹³Soňra Musa Hudaýa: «Eger men ysraýyllaryň ýanyna baryp: „Meni siziň ýanyňyza ata-babalaryňzyň Hudaýy iberdi“ diýsem, olar hem: „Onuň ady näme?“ diýip sorasalar, men olara näme jogap bereýin?» diýdi. ¹⁴Hudaý Musa: «Men Mendirin. Ysraýyllaryň ýanyna baryp: „Siziň ýanyňyza ‘Mendirin’ iberdi“ diýip aýt» diýdi. ¹⁵Hudaý Musa ýene-de şulary aýtdy: «Ysraýyllaryň ýanyna seni ata-babalaryňzyň Hudaýy bolan Rebbiň ^b, ýagny Ybraýymyň, Yshagyň we Ýakubyň Hudaýynyň iberendigini aýt. Bu Meniň ebedilik adymdyr, şu at bilen Men nesilme-nesil ýatlanaryn. ¹⁶Sen bar-da, ysraýyl ýaşulularyny bir ýere ýygna we olara ata-babalaryňzyň Hudaýy Rebbiň, ýagny Ybraýymyň,

^a **3:1 Horep** – bu Sinaý dagynyň beýleki ady.

^b **3:15 Reb** – ýewreýçe *Ýahwe*. Bu söz *Mendirin* diýen sözüň aýdylyşyna meňzeşdir. Sözlüğe seret.

Yshagyň we Ýakubyň Hudaýynyň saňa görnendigini we olaryň Müsürdäki hal-ahwallaryndan Meniň habarymyň bardygyny aýt. ¹⁷Men olary Müsür zulumyndan azat edip, süýt we bal akýan mes toprakly ýurda, ýagny kenganlaryň, hetleriň, amolaryň, perizleriň, hiwileriň we ýabuslaryň ýurduna eltmegi wada berendigimi olara gürrüň ber. ¹⁸Olar seniň sözüne gulak asarlar, soňra ysraýyl ýaşululary bilen Müsüriň patyşasynyň ýanyna bararsyňyz hem-de oňa: „Ýewreýleriň Hudaýy Reb biziň bilen duşdy. Indi bolsa Hudaýymyz Rebbe gurbanlyk bermek üçin, bizi üç günlük çöle goýbermegiňi senden towakga edýäris“ diýiň. ¹⁹Müsüriň patyşasy gudratly gol bilen mejbur edilýänçä, sizi goýbermejekdigini Men bilýärim. ²⁰Şonuň üçin hem, Men Müsüre göz görkezerin we onuň içinde etjek ähli geň gudratlarym bilen olaryň temmisini bererin. Şondan soň patyşa sizi goýberer. ²¹Ysraýyllar Müsürden çykanlarynda, Men müsürlilere ysraýyllary sylar ýaly ederin. Ysraýyllar ol ýerden elleri boş çykmazlar. ²²Her bir ysraýyl aýaly müsürlü goňşusyndan we öz öýünde ýaşayan müsürlü aýaldan altyň-kümüş şaý-sepler we geým-gejimler sorap alarlar. Siz olary ogul-gyzlaryňyza dakarsyňyz we olary geýindirersiňiz. Siz müsürlileriň baýlyklaryny talap gaýdarsyňyz».

4-nji bap

Reb Musa gudratly güýç berýär

¹Soňra Musa Rebbe: «Eger olar maňa ynanmasalar ýa-da sözüme gulak asman „Reb saňa görnen däldir“ diýseler, men näme edeyin?» diýdi. ²Reb Musadan: «Eliňdäki näme?» diýip sorady. Ol hem: «Hasa» diýdi. ³Reb: «Ony ýere taşla»

diýdi. Musa ony ýere taşlady, ol hasa ýylana öwrüldi. Şonda Musa ondan gaçyp başlady. ⁴Emma Reb Musa: «Eliňi uzat-da, onuň guýrugyndan tut» diýdi. Musa elini uzadyp, ony tutan badyna, ýylan onuň elinde öňküsi ýaly hasa öwrüldi. ⁵Reb oňa: «Ine, muňa ynanarlar, olaryň ata-babalarynyň Hudaýy Rebbiň, ýagny Ybraýymyň, Yshagyň we Ýakubyň Hudaýynyň saňa görnendigine ynanarlar» diýdi.

⁶Reb Musa ýene-de: «Eliňi donuňyň içine sok» diýdi. Ol hem elini donuňyň içine sokdy. Ol elini daşyna çykaranda, onuň eli ak gar ýaly pis açdy. ⁷Soňra Hudaý oňa: «Eliňi yzyna donuňyň içine sal» diýdi. Musa elini ýene-de donuňyň içine salyp, täzedan çykaranda, bedenindäki beýleki agzalar ýaly bolup, onuň eli öňki kaddyna geldi. ⁸Hudaý: «Eger olar saňa ynanmasalar ýa-da birinji görkezen alamyňa ikerjiňlenseler, belki, olar seniň görkezen şu ikinji alamyňa ynanarlar. ⁹Eger olar bu görkezen iki alamyňa-da ynanmasalar ýa-da saňa gulak asmasalar, onda Nil derýasyndan biraz suw getirip, ony gury ýere dök. Şol getiren suwuň gury ýerde gana öwürüler» diýdi.

¹⁰Emma Musa Rebbe: «Eý, Taňrym, Öz guluň bolan maňa geplemeziňden öňem, soňam hiç haçan men dilewar adam bolmadyk. Men gepe çeper däl, dilim tutuk ýaly» diýdi. ¹¹Reb oňa: «Adamyň agzyny kim ýaratdy? Ony lal ýa-da ker edýän kim? Kim oňa göreç berýär ýa-da kim ony kör edýär? Bu Men Reb dälmi näme?» ¹²Häzir bolsa ýola düş, Men saňa sözlemäge kömek ederin we saňa näme aýtmalydygyňy öwrederin» diýdi. ¹³Musa bolsa ýene-de: «Eý, Taňrym, ýalbarýaryn, şol ýere maňa derek başga birini iberäýsene» diýdi. ¹⁴Şundan soň Rebbiň Musa gahary

geldi we oňa: «Lewiler neslinden bolan doganyň Harun şol ýerde dälmi näme? Men onuň dile çeperdigini bilýärin. Ol eýýäm seni garşy almak üçin ýolda we ol seni görenine ýürekden begener. ¹⁵Sen oňa gepläp, sözleri onuň agzyna salyp berersiň. Men siziň ikiňize hem geplemäge kömek ederin we size näme etmelidigiňizi öwrederin. ¹⁶Saňa derek adamlar bilen Harun gepleşer. Ol seniň sözleýjiň bolar, sen bolsa onuň üçin Hudaý ýaly bolarsyň. ¹⁷Alamatlary görkezzer ýaly, sen bu hasany hem öz ýanyň bilen al» diýdi.

Musa Müsüre dolanyar

¹⁸Musa gaýynatasy Ýitronyň ýanyna gelip, oňa: «Maňa yzma, Müsüre öz dogan-garyndaşlarymyň ýanyna gitmäge ygtyýar ber. Olar dirimikä, gidip göreýin» diýdi. Ýitro Musa: «Sag-aman gidip gel» diýdi. ¹⁹Midýanda Reb Musa: «Müsüre, zyzna gaýdyber, çünki seniň janyňa kast etjek adamlaryň hemmesi öldi» diýdi. ²⁰Şeýlelikde, Musa aýalyny we ogullaryny eşege mündürüp, yzyna, Müsür ýurduna gaýtdy. Ol öz ýany bilen keramatly hasany hem aldy.

²¹Reb Musa şeýle diýdi: «Müsüre, zyzna baranyňda, Meniň saňa beren güýjüm bilen faraonyň önünde ähli gudratlary görkezersiň. Emma Men faraony doňýürek adam ederin, şol sebäpli hem ol ysraýyl halkyna gitmäge rugsat etmez. ²²Siz bolsa faraona şeýle diýiň: „Reb saňa şeýle aýdýaryn: Ysraýyl Meniň nowbahar oglum. ²³Maňa gulluk eder ýaly Meniň oglumy goýber diýdim, emma sen onuň gitmegine garşy bolduň. Seret, indi Men hem seniň ilkinji bolan ogluňy öldürerin“».

²⁴Ýolda olar bir kerwensaraýda düşlänerinde, Reb Musa duşup, ony öldürmäge

synanyşýar. ²⁵Emma Sypora çakmakdaşdan edilen pyçagy alyp, oglunyň ujdynyň pürçüginini kesýär-de, ony Musanyň aýagyna degirýär we oňa: «Hakykatdan-da, sen gan üsti bilen baglaşan ärimsiň» diýýär. ²⁶Şundan soň Reb onuň ýanyndan aýrylýar. Sypora «Sen gan üsti bilen baglaşan ärimsiň» diýip, sünnet sebäpli aýtdy.

²⁷Reb Haruna: «Çöle git-de, Musanyň önünden çyk» diýdi. Şeýlelikde, Harun gidip, ony Hudaý dagynda garşy alyp, ony gujaklady. ²⁸Soňra Musa Haruna Rebbiň oňa aýt diýip iberen zatlarynyň hemmesini aýtdy. Rebbiň oňa ýerine ýetirmeli diýip buýran ähli gudratly alamatlary hakynda hem gürrüň berdi. ²⁹Musa bilen Harun Müsüre baryp, ysraýyl ýaşulularynyň hemmesini bir ýere ýygnadylar. ³⁰Harun Rebbiň Musa aýdanlarynyň ählisini olara gürrüň berdi. Halkyň önünde ol alamatlary hem görkezdi. ³¹Adamlar oňa ynandylar. Ysraýyl halkyna Rebbiň nazar salandygyny we olaryň çekýän jebirlerini görendigini eşidenlerinde, olar başlaryny egip sežde etdiler.

5-nji bap

Musa bilen Harun faraonyň huzurynda

¹Şundan soň Musa bilen Harun faraonyň ýanyna gidip, oňa şeýle diýdiler: «Ysraýyl Hudaýy Reb şeýle diýýär: „Meniň halkymy goýber, goý, olar çölde Meniň şanyma baýram etsinler“».

²Emma faraon: «Kimmiş Ol Reb, Onuň sözüne gulak asyp, men ysraýyllary goýberer ýaly? Men Rebbi bilmeýärin, ysraýyllaryň gitmegine ýol berjek däl» diýdi. ³Soňra olar: «Yewreýleriň Hudaýy bize duşdy. Indi bolsa bize üç günlük çöle

gidip, Hudaýymyz Rebbe gurbanlyk bermäge rugsat et, ýogsam, Reb bizi gyrgyna berer ýa-da gylç bilen biziň başymyzy alar» diýdiler. ⁴Emma Müsürin patyşasy olara: «Eý, Musa we Harun, näme üçin siz bu halkyň elini işden sowadýarsyňyz? Öz işiňiz bilen boluň. ⁵Görýäňizmi, häzir bu ýerde olaryň sany biziň öz halkymyzyňkydan-da köp, siz bolsa olary işinden dyndarjak bolýarsyňyz» diýdi.

⁶Şol günün özünde faraon gul hojaýynlaryna we ysraýyllaryň özleriniň baş gözegçilerine şeýle buýruk berdi: ⁷«Mundan buýana bu halka kerpiç guýar ýaly saman bermäň. Goý, olar gidip, samany özleri tapsynlar. ⁸Emma olaryň guýýan kerpiçleriniň sany öňküsi bilen deň bolsun, ýekejesini hem kemeltmäň. Olar ýalta, şonuň üçin olar: „Bizi goýber, Hudaýymyza gurbanlyk bereli“ diýşip gygyrysýarlar. ⁹Bu adamlaryň ünsi diňe işde bolar ýaly, has agyr işler bilen olaryň egninden basyň. Şonda olar ýalan geplere gulak gabartmazlar».

¹⁰Şeýlelikde, ysraýyllaryň gul eýeleri we olaryň baş gözegçileri çykyp, olara: «Faraon şeýle diýýär: „Men size saman berjek däl. ¹¹Nireden tapsaňyz, şondan tapyň, samany özüňiz ediniň, emma gündelik edýän işiňiz bolsa sähelçede azaljak däldir“» diýdiler. ¹²Şeýdip, halk özlerine saman edinmek üçin orlan meýdan gözläp, Müsürin ähli ýerine dagadylar. ¹³Gul eýeleri olardan her günki etmeli işlerini edil saman bilen üpjün edilýän döwründäki ýaly ýerine ýetirmeklerini berk talap edýärdiler. ¹⁴Faraonyň gul eýeleri tarapyndan bellenen ysraýyllaryň baş gözegçileri urulýardylar we olardan: «Näme üçin siz bu gün guýmaly kerpiç paýyňyzy öňkiňiz ýaly doly ýerine ýetirmeýärsiňiz?» diýip hasabat soralyardylar.

¹⁵Ahyry ysraýyllaryň baş gözegçileri faraonyň ýanyna gidip, oňa: «Näme üçin biz gullaryňa beýle daraýaň? ¹⁶Bize saman berilmeýär, muňa garamazdan, „Kerpiç guýuň!“ diýip buýruk berýärler. Ine, gullaryň ýençýärler, emma günä seniň öz adamlaryňda ahyry» diýip arz edýärler. ¹⁷Emma faraon: «Siz baryp ýatan bir iş ýakmaz. Şonuň üçin hem siz: „Bizi goýber, gidip, Rebbe gurbanlyk bereli“ diýýärsiňiz. ¹⁸Häzir bolsa gidiň-de işläň. Size saman berilmez, ýöne şonda-da kerpiji öňki mukdarda öndürärsiňiz» diýdi. ¹⁹Ysraýyllaryň baş gözegçilerine her günki öndürilmeli kerpijiň sanynyň ýekejesiniň hem kemeldilmeli dälidigini aýdanlarynda, olar özleriniň betbagtlyga uçrandyklaryna göz ýetirdiler. ²⁰Olar faraonyň ýanyndan çykanlarynda, özlerine garaşyp duran Musa bilen Haruna duşdular. ²¹Olar Musa bilen Haruna: «Faraon we onuň emeldarlary tarapyndan siz biziň başymyza bela getirdiňiz, bizi öldürer ýaly, olaryň eline gylç berdiňiz. Munuň üçin Reb size göz görkezip, jezaňyzy berer» diýdiler.

Reb azatlygy söz berýär

²²Soňra Musa ýene-de Rebbe ýüzlenip: «Eý, Rebbim, näme üçin bu adamlara betbagtlyk getirdiň? Aslynda näme üçin meni goýberdiň? ²³Seniň adyňdan faraon bilen gepleşmäge gelelim bari, ol bu adamlara görgi baryny görkezdi. Sen bolsa Öz halkyňy azat etmek üçin ýekeje-de zat etmediň» diýdi.

6-njy bab

¹Emma Reb Musa: «Meniň faraona näme etjegimi indi görersiň. Men ony gudratly golum bilen halkymy goýbermäge mejbur ederin, ol şu gudratly goluň zarbyndan ýaňa, olary hatda öz ýurdundan kowup çykarar» diýdi.

²Hudaý Musa şeýle diýdi: «Men Rebdirin. ³Men Ybraýyma, Yshaga we Ýakuba Gudratygüýçli Hudaý bolup göründim, emma Özümi olara Reb adym bilen tanatmadym. ⁴Men olara gelmişek bolup ýaşan ýurdy bolan Kengan topragyny bermegi äht etdim. ⁵Şeýle hem, Men ysraýyllaryň Müsürde gulçulykdan ýaňa ezilýändigleri sebäpli edýän ahy-nalasyny eşitdim we Öz eden ähtimi ýatladym. ⁶Sonuň üçin hem ysraýyllara aýt: „Men Rebdirin. Men sizi Müsür zulumyndan çykaryp, gulçulykdan azat ederin. Gudratly güýç bilen we agyr jezalarym bilen Men sizi olardan azat ederin. ⁷Men sizi Öz halkym edip kabul ederin we Men siziň Hudaýyňyz bolaryn. Onsoň sizi Müsür gulçulygyndan boşadan Hudaýyňyz Rebbiň Mendigimi bilersiňiz. ⁸Men sizi Ybraýyma, Yshaga we Ýakuba söz beren ýerime elterin we Men size ol ýeri eýelemäge berjekdirin. Men Rebdirin“». ⁹Musa bu sözleri ysraýyllara aýdyp berdi, emma olar göwnüçökgündikleri we rehimsiz ezilýändigleri sebäpli Musany diňlemediler.

¹⁰⁻¹¹Soňra Reb Musa: «Git-de, Müsüriň patyşasy faraona aýt, goý, ol ysraýyllara Müsür ýurdundan çykyp gaýtmaga rugsat bersin» diýdi. ¹²Emma Musa Rebbe: «Görýäňmi, entek ysraýyllar meni diňlänok, onsoň faraon maňa nädip gulak assyn, men bir dilsiz-agyzsyz adam ýaly ahyryn» diýdi. ¹³Reb Musa we Harun bilen ysraýyllar we Müsüriň patyşasy faraon hakynda gepleşip, olara ysraýyllary Müsürden alyp çykmagy buýurdy.

Musa bilen Harunyň nesil daragty

¹⁴Bular ysraýyllaryň atalarynyň urugbaşlary: Ysraýylyň ilkinji ogly Rubeniň ogullary: Hanok, Pallu, Hesron

we Karmy. Bular Rubeniň uruglarydy. ¹⁵Şimgonyň ogullary: Ýemuwel, Ýamyn, Ohat, Ýakin, Sohar we kengan aýalyn-dan bolan ogly Şawul. Bular Şimgonyň uruglarydy. ¹⁶Lewiniň nesil daragtyna görä, onuň ogullarynyň atlary şulardyr: Gerşon, Kohat we Merary. Lewi bir ýüz otuz ýedi ýaşap dünýäden ötdi. ¹⁷Gerşonyň ogullary: Libni we Şimgi uruglary bilen. ¹⁸Kohadyň ogullary: Imran, Ýishar, Hebron we Uzyýel. Kohat bir ýüz otuz üç ýaşap öldi. ¹⁹Merarynyň ogullary: Mahly we Muşy. Ine, bu aşakdakylar bolsa lewileriň nesilleri boýunça uruglary. ²⁰Imran öz kaka-synyň gyz jigisi Ýokebedi özüne aýal edip aldy, ol hem oňa Harun bilen Musany dogrup berdi. Imran bir ýüz otuz ýedi ýaşap aradan çykdy. ²¹Ýisharyň ogullary: Kora, Nepek, Zikri. ²²Uzyýel ogullary: Mişaýyl, Elsapan we Sitri. ²³Harun Eminadabyň gyzy, Nahşonyň gyz dogany Elişeba öylendi we olaryň Nadap, Abyhu, Elgazar we Ytamar diýen ogullary boldy. ²⁴Koranyň ogullary: Asyr, Elkana we Abyýasap. Bular Koranyň uruglary bolupdyr. ²⁵Harunyň ogly Elgazar Putýýeliň gyzlarynyň birini özüne aýal edip aldy we ondan Pinehas diýen ogly boldy. Ine, şular lewileriň uruglary boýunça olaryň atalarynyň urugbaşlary bolupdyr.

²⁶Rebbiň: «Ysraýyllary topar-topar edip, Müsürden alyp çyk» diýip buýruk beren adamlary ine, şu Harun bilen Musady. ²⁷Ysraýyllary, Müsürden alyp gaýtmak üçin, Müsür patyşasy faraon bilen gepleşenler hem şular – Musa bilen Harundy.

Harun Musanyň sözleýjisi bolýar

²⁸Şol gün Reb Müsürde Musa ýüzlendi. ²⁹Reb Musa: «Men Rebdirin. Meniň saňa

aýdýanlarymyň hemmesini Müsüriň patyşasy faraona ýetir» diýdi. ³⁰Emma Musa Rebbe: «Men söze garyp adam, onsoň faraon meni nädip diňlesin» diýdi.

7-nji bap

¹Soňra Reb Musa şeýle diýdi: «Faraonyň öňünde Men seni Hudaý ýaly edýäriň we doganyň Harun bolsa seniň pygamberiň ýaly bolar. ²Meniň saňa buýurýan tabşyryklarymyň ählisini sen aýtmalysyň, doganyň Harun bolsa faraondan ysraýyllary öz ýurdundan goýbermegini sorar. ³Emma Men faraony doňýürek adam ederin. Hatda Men Müsürde alamatlarymyň we gudratlarymyň sanyny köpeltsem-de, ⁴faraon sizi diňlemez. Şundan soň Men Müsüre göz görkezip, olara agyr jezalar berip, Öz halkym bolan ysraýyllary topar-topar edip, Müsürden alyp çykaryn. ⁵Men golumyň güýjüni görkezip, Müsürden ysraýyllary alyp çykanymda, müsürliler Rebbiň Mendigime göz ýetirerler». ⁶Musa bilen Harun Rebbiň hut özlerine buýruşy ýaly etdiler. ⁷Faraon bilen gepleşen wagtlary Musa segsen, Harun bolsa segsen üç ýaşyndady.

Hasa ýylana öwrülýär

⁸Reb Musa bilen Haruna ýüzlenip: ⁹«Eger faraon size „Gudrat görkeziň“ diýse, Musa, sen Haruna: „Hasaňy alda, faraonyň öňünde ony ýere taşla“ diý, şonda hasa ýylana öwrüler» diýdi. ¹⁰Şeýlelikde, Musa bilen Harun faraonyň ýanyna bardylar we Rebbiň buýruşy ýaly etdiler. Harun faraonyň we onuň emeldarlarynyň öňünde hasasyny ýere taşlady, ol ýylana öwrüldi. ¹¹Faraon hem öz akylarlaryny, jadygöýlerini ýygnaýdy. Olar hem özläriniň gizlin usullary bilen şeýle etdiler. ¹²Olaryň hersi öz

hasalaryny ýere taşladylar welin, olar hem ýylana öwrüldiler. Emma Harunyň hasasy olaryň hasalaryny ýuwutdy. ¹³Faraonyň ýüreginiň doňy entek hem çözülenokdy. Rebbiň aýdysy ýaly, ol heniz hem bulara gulak gabartmaýardy.

Birinji betbagtçylyk: suw gana öwrülýär

¹⁴Soňra Reb Musa şeýle diýdi: «Faraon doňýürek adam, ol halky goýbermekden ýüz öwürýär. ¹⁵Faraonyň irden derýa suwa düşmäge çykýan wagty, sen onuň ýanyna bar. Oňa duşmak üçin, Nil derýasynyň ýanynda garaş, eliňe ýylana öwrülen hasany hem al. ¹⁶Soňra oňa şeýle diý: „Ýewreýleriň Hudaýy Reb, ine, şulary aýtmak üçin meni seniň ýanyňa iberdi. Ol saňa: ‘Meniň halkymy goýber, goý, olar çölde Maňa ybadat etsinler’ diýdi. Ine, sen bolsa, entek hem muňa boýun bolmadyň. ¹⁷Reb şeýle diýýär: ‘Şu etjek işimi görüp, sen Meniň Rebdigimi bilersiň: Görýäňmi, men şu elimdäki hasa bilen Nil derýasynyň suwuna uran badyma, suw gana öwrüler. ¹⁸Nildäki balyklar öler we derýa porsar. Müsürliler Niliň suwundan içip bilmezler’». ¹⁹Reb Musa: «Haruna aýt: „Hasasyny alsyn-da, Müsüriň ähli suwlaryna: olaryň derýalaryna, ýaplaryna, howuzlaryna we ähli suw howdanlaryna hasasy bilen urup çyksyn. Müsüriň ähli suwlary, hatda çelekäki we daş küyzelerdäki suwlar hem gana öwrüler“» diýdi.

²⁰Musa bilen Harun Rebbiň buýruşy ýaly etdiler. Harun faraonyň we onuň emeldarlarynyň öňünde hasasyny uzadyp, Nil derýasynyň suwuna urdy, Nil derýasynyň tutuş suwy gana öwrüldi. ²¹Nildäki balyklar ölüp, derýa porsady. Şeýlelikde, müsürliler Nil derýasyndan suw içip bilmediler, Müsüriň ähli suwy

gana boýaldy. ²²Emma Müsür jadygöýleri hem özleriniň gizlin usullary bilen şeýle etdiler. Şeýdip, faraonyň ýüregi doňlugyna galdy. Rebbiň aýdyşy ýaly, faraon olary diňlemedi. ²³Faraon yzy-na öwrüldi-de, öz jaýyna girip gitdi, ol muny hatda piňine-de almady. ²⁴Niliň suwundan içip bilmeýändigleri üçin, ähli müsürliler agyz suw gözläp, Nil derýasynyň boýuny gazdylar.

²⁵Rebbiň Nil derýasyny şeýle edeninden soň ýedi gün geçipdi.

8-nji bap

Ikinji betbagtçylyk: gurbagalar

¹Soňra Reb Musa şeýle diýdi: «Faraonyň ýanyna bar-da, oňa şeýle diý: „Reb saňa şeýle diýýär: ‘Meniň halkymy goýber, olar gidip, Maňa ybadat etsinler. ²Sen olary goýbermekden ýüz öwürseň, onda Men gurbagalar çözdürüp, tutuş ýurduňa betbagtlyk getirerin. ³Nil derýasy gurbaga sürüsinden dolup, olar seniň öýüne, köşgüne we ýatýan düşegiňe çenli gelerler. Gurbagalar seniň emeldarlaryňyň we halkyňyň öýlerine dolar, olar hatda tamdyrlaryňyzyň içine we hamyr ýugrulýan jamyňyza çenli girerler. ⁴Gurbagalar seniň üstüne, seniň halkyňyň we ähli emeldarlaryňyň üstüne çykarlar“». ⁵Reb Musa: «Haruna aýt: „Goý, ol elindäki hasasyny uzadyp, derýalara, ýaplara we suw howdanlaryna urup, gurbagalar çykarsyn. Müsüriň ýerini gurbagalar gaplap alar“» diýdi. ⁶Şeýlelikde, Harun hasasy bilen Müsürdäki suwlara urup çykdy we gurbagalar peýda boldy. Tutuş Müsüriň ýeri gurbagalar bilen örtüldi. ⁷Emma jadygöýler hem özleriniň gizlin usullary bilen şeýle etdiler, olar hem Müsürde gurbagalar çykardylar.

⁸Soňra faraon Musa bilen Haruny çaagyryp, olara: «Menden we halkymdan gurbagalaryň aýrylyp gitmegini sorap, Rebbe dileg ediň. Men bolsa halkyňyzy Rebbe gurbanlyk bermäge goýbererin» diýdi. ⁹Musa faraona: «Seniň üçin, emeldarlaryň we halkyň üçin haçan dileg etmelidigini maňa özüň aýdaý, şonda gurbagalar sizden we siziň öýleriňizden ýok bolup giderler, olar diňe Nil derýasynda galar» diýdi. ¹⁰Faraon hem oňa: «Ertir dileg edäý» diýdi. Musa oňa: «Goý, seniň aýdyşyň ýaly bolsun! Çünki sen biziň Hudaýymyz Reb ýaly başga hiç kimiň ýokdugyny bilersiň. ¹¹Gurbagalar senden, siziň öýleriňizden, emeldarlaryňdan we halkyňdan aýrylyp, diňe Nil derýasynda galar» diýdi. ¹²Şeýlelikde, Musa bilen Harun faraonyň ýanyndan gaýttdylar. Musa faraonyň üstüne çözduran gurbagalaryny ýok etmegini sorap, Rebbe dileg etdi. ¹³Reb hem Musanyň dilegini ýerine ýetirdi. Öýlerdäki, howlulardaky we meýdanlardaky gurbagalar öldüler. ¹⁴Müsürliler ölen gurbagalary uly üşmekler edip ýygnadylar, ýerden porsy ys haplap urdy. ¹⁵Faraon bu zatlary görüp, göwni aram tapdy. Soň ýene-de özüniň doňýürekligini etdi. Rebbiň aýdyşy ýaly, ol Musa bilen Haruna gulak asmady.

Üçünji betbagtçylyk: çirkeýler

¹⁶Soňra Reb Musa: «Haruna aýt: „Goý, ol hasasyny alsyn-da, ýeriň tozuna urup çyksyn, şonda tutuş Müsüriň içinde çirkeýler peýda bolar“» diýdi. ¹⁷Olar şeýle hem etdiler. Harun eline hasasyny alyp, ýeriň tozuna urup çykdy welin, adamlaryň we haýwanlaryň üstüne çirkeýler çozdy. Tutuş Müsüriň ähli tozy çirkeýe öwrüldi. ¹⁸Jadygöýler hem öz gizlin usullary bilen çirkeý döretmäge

synanyşdylar, emma olar muny başarmadylar. Şeýlelikde, çirkeýler adamlaryň we haýwanlaryň üstünde gezişip ýördüler. ¹⁹Jadygöýler faraona: «Bu Hudaýyň işi» diýdiler. Emma faraonyň ýüregi doňdy we ol Rebbiň aýdyşy ýaly, olara gulak asmady.

Dördünji betbagtçylyk: siňekler

²⁰Soňra Reb Musa: «İrden tur-da, faraonyň suwa düşmäge çykyan wagty oňa garaş we oňa şeýle diý: „Reb şeýle diýýär: ‘Meniň halkymy goýber. Olar gidip, Maňa ybadat etsinler. ²¹Eger sen Meniň halkymy ýene-de goýbermeseň, onda Men seniň üstüne, seniň emeldarlaryňyň we halkyňyň üstüne we seniň öýüne siňek sürüsini ibererin. Müsürlileriň öýleri siňek sürüsinden dolar, şeýle hem, olaryň ýaşaýan ýerleri siňek bilen gurşalar. ²²Emma şol gün Men Öz halkymyň ýaşaýan ýeri bolan Goşen topragyny aýry goýjak. Ol ýerde hiç hili siňek sürüsi bolmaz, şonda sen Meniň bu ýurduň Rebbidigimi bilersiň. ²³Men Öz halkymy seniň halkyňdan tapawutlandyrarın. Bu gudratly almat ertir bolar“». ²⁴Reb şeýle hem etdi. Faraonyň öýi we onuň emeldarlarynyň öýleri güýçli siňek sürüsi bilen doldy. Siňeklerden ýaňa tutuş Müsür ýurdy weýran boldy.

²⁵Soňra faraon Musa bilen Haruny ýanyna çagyrdyp, olara: «Baryň, gidin-de, şu ýurtda Hudaýyňyza gurbanlyk beriň» diýdi. ²⁶Emma Musa: «Beýle etsek dogry bolmaz. Hudaýymyz Rebbe berýän gurbanlygymyzy müsürliler nejislik hasaplarlar. Eger biz müsürlilere nejislik edip, mal gurbanlygymyzy olaryň gözünä alnynda bersek, onda olar bizi daşlap öldürmezlermi? ²⁷Hudaýymyz Rebbe berjek gurbanlygymyzy biz Onuň Özünüň

buýruşy ýaly, üç günlük çöle gidip bermeli» diýdi. ²⁸Faraon oňa: «Men size çöle gidip, Hudaýyňyz Rebbe gurbanlyk bermäge rugsat edýäriň, ýöne siz gaty uzaga gitmeli dälsiňiz. Meniň üçin Rebbe dileg edäý» diýdi. ²⁹Soňra Musa: «Ine, men häzir gidip, faraondan, onuň emeldarlaryndan we halkyndan siňek sürüsiniň aýrylyp gitmegini sorap, Rebbe dileg etjek. Ýöne faraon ýene-de ýalan sözläp, halky Rebbe gurbanlyk bermäge goýbermekden saklamawersin» diýdi.

³⁰Şeýlelikde, Musa faraonyň ýanyndan gaýdyp, Rebbe dileg etdi. ³¹Reb hem Musanyň dilegini ýerine ýetirdi. Siňek sürüsi faraondan, onuň emeldarlaryndan we halkyndan aýrylyp ýok bolup gitdi, ýekeje siňek hem galmady. ³²Emma faraon bu gezek hem doňýürekligine galdy we ysraýyllara gitmäge rugsat etmedi.

9-njy bap

Bäşinji betbagtçylyk: mallaryň gyrylmagy

¹Soňra Reb Musa: «Faraonyň ýanyna bar-da, oňa şeýle diýip aýt: „Ýewreýleriň Hudaýy Reb şeýle diýýär: ‘Meniň halkymy goýber, olar gidip, Maňa ybadat etsinler’. ²Eger sen olary ýene-de saklap, goýbermekden boýun towlasaň, ³onda Reb meýdandaky mal-garalaryňyzy: atlaryňyzy, eşekleriňizi, düýeleriňizi we dowarlardyr sürüleriňizi gyrgyna berer. ⁴Emma Reb ysraýyl mallary bilen Müsür mallarynyň arasynda tapawut goýjakdyr, ysraýyllara degişli mallaryň ýekejesi hem ölmez“» diýdi. ⁵Şeýle hem Reb bu işi Müsürde ertir etjekdigini aýdyp, onuň wagtyny mälim etdi. ⁶Ertesi gün Reb bu işi etdi: müsürlileriň ähli mallary gyryldy, emma ysraýyl mallarynyň ýekejesi hem ölmedi. ⁷Faraon ýagdaýy

bilmäge adam ýollady, görse, ysraýyl mallarynyň biri hem ölmändir. Emma faraonyň ýüregi entek hem doňdy, ol halky ýene-de goýbermedi.

Altynjy betbagtçylyk: çybanlar we ýaralar

⁸ Soňra Reb Musa bilen Haruna: «Küreden goşawujyňyzy dolduryp küň alyň. Goý, Musa ony faraonyň önünde göge seçsin. ⁹ Ol küň tutuş Müsürde tozana öwrüler. Tozan bolsa adamlaryň we haýwanlaryň bedenine siňip, olarda açyk iriňli çybanlar emele getirer» diýdi. ¹⁰ Şeýlelikde, Musa bilen Harun küreden küň alyp, faraonyň önünde durdular. Musa küňi howa seçdi weli, adamlarda we haýwanlarda açyk iriňli çybanlar emele geldi. ¹¹ Müsür jadygöýleri bu çybanlardan ýaňa Musanyň ýanyna baryp bilmediler. Çünki çybanlar jadygöýleriň hem, ähli müsürlileriň hem üstünden inipdi. ¹² Emma Reb faraony doňýürek etdi. Ol Rebbiň Musa aýdyşy ýaly, olara gulak asmady.

Ýedinji betbagtçylyk: doly we ot

¹³ Soňra Reb Musa şeýle diýdi: «Irden tur-da, faraonyň huzuryna bar we oňa şuny aýt: „Ýewreýleriň Hudaýy Reb şeýle diýýär: ‘Meniň halkymy goýber, olar gidip, Maňa ybadat etsinler. ¹⁴ Ýogsam, bu gezek Men seniň öz üstünden, emeldarlaryňyň we halkyňyň üstünden ähli bela-beterlerimi indererin. Şonda sen bütin ýer ýüzünde Meniň ýaly hiç kimiň ýokdugyny bilersiň. ¹⁵ Şu wagta çenli Men golumyň güýji bilen seni we seniň halkyňy gyrgyna berip, köküniz bilen ýerden sogrup taşlap hem bilýärdim. ¹⁶ Emma Men size Öz güýjümi görkezip, adymy tutuş dünýä jar etmek maksady bilen sizi diri saklap ýörün. ¹⁷ Sen entek

hem Meniň halkyma garşy tekepbirlik edip, olaryň gitmegine rugsat etmersiň.

¹⁸ Ine, ertir şu wagtlar Men Müsüriň taryhynda asla görüp-çşidilmedik güýçli doly ýagdyrjakdyryn. ¹⁹ Şonuň üçin hem häzirini özünde adam ýollap, meýdandaky bar bolan mal-garalaryňyzy we ähli zadyňyzy ýygnap, howpsuz ýere getiririň. Sebäbi öýüne getirilmän, meýdanda galan her bir adamyň we malyň üstünden güýçli doly ýagyp, olar öler“». ²⁰ Faraonyň emeldarlarynyň arasynda Rebbiň sözünden gorkýanlary meýdandaky gullaryny we mallaryny derrew içeri ýygnydylar. ²¹ Emma Rebbiň sözünü piňine almaýanlar özerleriniň gullaryny we mallaryny meýdanda galdyrdylar.

²² Soňra Reb Musa: «Eliňi asmana uzat, şonda tutuş Müsüriň üstüne doly ýagar. Müsüriň meýdanlarynda galan adamlaryň, mallaryň we gögerip oturan ähli ösümlikleriň üstünden doly iner» diýdi. ²³ Şundan soň, Musa hasasyny asmana uzatdy we Reb gök gürledip doly ýagdyrdy, ýyldyrym çakyp, ýere ot düşdi. Şeýdip, Reb Müsürde güýçli doly ýagdyrdy. ²⁴ Doly ýagýarka, doly bilen bir wagtda ýyldyrym çakyp, yzy üzülmän ýere ot düşüp durdy. Müsürliler millet bolaly bari, onuň tutuş ýerinde hiç haçan şeýle güýçli doly ýagmandy. ²⁵ Doly tutuş Müsüriň meýdanlarynda ky ähli zatlary: adamlary we mallary weýran etdi, ol her bir ekin meýdanyny sandan çykardy. Şeýle hem, meýdandaky hemme agaçlaryny syndyrdy. ²⁶ Diňe ysraýyllaryň ýaşaýan ýeri bolan Goşen topragynda doly ýagmady.

²⁷ Soňra faraon adam ýollap, Musa bilen Haruny çagyrttdy we olara: «Bu gezek men günämi boýun alýan. Rebbiňki dogry, meniň we halkymyň edýäni nädogry. ²⁸ Rebbe dileg et! Gök gürüldemesini

we doly ýagmasyny bes etsin! Men sizi goýberjek, ýöne siz ol ýerde uzak galmaly dälşiňiz» diýdi. ²⁹Musa oňa: «Men galadan çykyp, ellerimi Rebbe uzatdygym, gök gürrüldisi kesiler we dolynyň ýagmasy galar. Şonda sen bu dünýäniň Rebbiňkidigini bilersiň. ³⁰Emma seniň we emeldarlaryňnyň entek hem Hudaýymyz Rebden gorkmaýandyklaryny men bilýärim» diýdi. ³¹(Zygyr we arpa weýran boldy. Arpa gulak çykaryp otyrды, zygyr bolsa pyntyklapды. ³²Emma bugdaýa we ýazlyk bugdaýa zeper ýetmändi, sebäbi olar gijräk gögerýärdi.) ³³Şeýlelikde, Musa faraonyň ýanyndan gidip, galadan çykды we asmana ellerini uzadyp, Rebbe dileg etdi. Şobada gök gürrüldisi we doly ýagmasy galdy. Ýere ýagyş guýmasy kesildi. ³⁴Ýöne faraon ýagşyň, dolynyň we gök gürrüldisiniň kesilenini görende, ýene-de günä etdi. Faraon we onuň emeldarlary ýene-de doňýüregligini etdiler. ³⁵Şeýdip, faraon öňküsi ýaly doňýüregligine galdy. Edil Rebbiň Musanyň üsti bilen aýdyşy ýaly, ol ysraýyllary goýbermedi.

10-njy bap

Sekizinji betbagtçylyk: çekirtge sürüsi

¹Şundan soň Reb Musa: «Faraonyň ýanyna git. Olaryň arasynda gudratly alamatlarymy görkezmek üçin, Men faraony we onuň emeldarlaryny doňýürek etdim. ²Sen öz nesilleriňe we nebereleriňe Meniň müsürlileriň aňkasyny aşyryp, olaryň arasynda nähili gudratly alamatlar görkezendigimi gürrüň bersiň. Şonda siz Meniň Rebbigimi bilersiňiz» diýdi.

³Şeýlelikde, Musa bilen Harun faraonyň ýanyna baryp, oňa şuny aýtdylar: «Ýewreýleriň Hudaýy Reb şeýle diýýär:

„Meniň önümde haçana çenli pespällikden boýun towlajak? Meniň halkymy goýber, goý, olar gidip, Maňa ybadat etsinler. ⁴Eger sen Meniň halkymy goýbermekden yüz öwürseň, onda Men ertir seniň ýurduňa çekirtge ibererin. ⁵Çekirtgeler ýeriň yüzünü örterler, olardan ýaňa ýeriň yüzü görünmez. Doly ýagandan soňky galan zatlaryňyzy we meýdandaky ösüp oturan ähli agaçlaryňyzy çekirtgeler iýerler. ⁶Seniň öýleriň, ähli emeldarlaryňnyň we tutuş müsürlileriň öýleri çekirtgeden dolar. Dünýä ineli bári, şu güne çenli şeýle zady siziň ata-babalaryňyz hem gören däldir“». Soňra Musa yzyna öwrülip, faraonyň ýanyndan çykyp gaýtdy.

⁷Faraonyň emeldarlary gelip, oňa: «Bu adam haçana çenli bize duzak boljakka? Halky goýber, goý, gidip, Hudaýy Rebbe ybadat etsin. Müsüriň weýran bolýandygyna sen näme entek hem düşüneňokmy?» diýdiler. ⁸Şeýdip, Musa bilen Haruny yzyna, faraonyň ýanyna çagyrdylar. Faraon olara: «Gidiň-de, Hudaýyňyz Rebbe ybadat ediň! Ýöne sizden kimler gider?» diýip sorady. ⁹Musa oňa: «Biz garry-ýaşlarymyz bilen, ogul-gyzlarymyz bilen, mal-garadyr dowarlarymyz bilen bile gideris, sebäbi biz Rebbiň şanyna baýram etmeli» diýdi. ¹⁰Faraon olara: «Siz aýallaryňyz we oglan-uşaklaryňyz bilen gitmäge menden rugsat alyp bilen günüňiz, goý, Reb sizlik bolsun! Görýäňizmi, siziň päliniz düzүw däl eken. ¹¹Yok! Rebbe ybadat etmäge diňe erkekleriňiz gider, siziň öz islegiňiz hem şudy ahyrryn» diýdi. Soňra Musa bilen Harun faraonyň huzuryndan kowuldylar.

¹²Şundan soň, Reb Musa: «Eliňdäki haşaňy Müsür topragyna urup, çekirtgeler çykar. Olar Müsür ýurduna çozarlar we

doly ýagandan soňky galan ähli zat-lary, ähli bag-bakjalary iýerler» diýdi. ¹³Şeýlelikde, Musa elindäki hasasyny Müsür topragyna urup çykdy. Reb şol gün uzakly gün we uzakly gije gündogar ýelini turuzdy. Ertesi irden bu gündogar ýeli çekirtgeler getirdi. ¹⁴Çekirtgeler tutuş Müsür topragyna inip, tutuş ýurdy boýdan-başa eýelediler. Şeýle san-sajak-syz çekirtge sürüsi ön hiç haçan bolan däl, indi hem bolmaz. ¹⁵Çekirtgeler tutuş ýurduň ýüzünü örtendigi sebäpli, ýeriň üsti garalypdy. Olar ýurtdaky doly ýagandan soňky galan ähli bag-bakjalary we ähli agaçlaryň miwelerini iýdiler. Tutuş Müsür topragynda ne agaç, ne-de bag-bakja galdy, ýekeje-de ýaşyl zat galmady. ¹⁶Faraon derrew Musa bilen Haruny çagyrdyp, olara: «Bu bolan ähli zatdan soň, men ýene-de siziň we Hudaýyňyz Rebbiň garşysyna günä etdim. ¹⁷Şonuň üçin hem indi meniň günämi ötüň we bu nejis betbagtçylygyň menden aýrylmagyny sorap, ýene-de birje gezek Hudaýyňyz Rebbe dileg edäýiň» diýdi. ¹⁸Şeýdip, Musa faraonyň ýanyndan gaýdyp, Rebbe dileg etdi. ¹⁹Reb hem şemaly günbatardan örän güýçli öwüsýän ýele öwrüp, çekirtgeleri syrýp-süpürüp, Gyzyl deňze ^a getirip taşlady. Tutuş Müsür ýurdunda ýekeje-de çekirtge galmady. ²⁰Emma Reb faraony ýene-de doňýürek etdi, ol ysraýyllary goýbermedi.

Dokuzynjy betbagtçylyk: garaňkylyk

²¹Şundan soň Reb Musa: «Elindäki hasaňy asmana uzat, şonda Müsür ýurduna garaňky düşüp, ony tümlük gaplap alar» diýdi. ²²Şeýdip, Musa elindäki hasasyny asmana uzatdy we tutuş Müsür ýurdy üç günläp garaňka gaplandy. ²³Olar hatda

bir-birlerini hem görüp bilmediler. Üç günläp olaryň hiç biri hiç ýere gozganyp hem bilmedi, emma ähli ysraýyllaryň ýaşaýan ýerinde ýagtylyk boldy. ²⁴Soň faraon Musany ýanyna çagyrdyp, oňa: «Baryň, gidip, Rebbe ybadat ediň. Çagalaryňyz hem siziň bilen gidibersin, ýöne diňe sygyrlaryňyz bilen dowarlaryňyz bärde galsyn» diýdi. ²⁵Emma Musa: «Sen Hudaýymyz Rebbe mal-garalarymyz bilen sadakalarymyzdyr ýakma gurbanlyklarymyzy bermäge-de rugsat etmelisiň. ²⁶Biz mal-garalarymyzy hökman özümiz bilen alyp gitmeli, bärde ýekeje-de toýnakly galmaz. Biz olary Hudaýymyz Rebbe ybadat etmek üçin äkitmeli. Ol ýere baryp ýetýänçäk, biz Rebbe näme bilen ybadat etmelidigini bilemezok» diýdi. ²⁷Emma Reb faraony doňýürek etdi, ol ysraýyllara gitmäge rugsat etmedi. ²⁸Soňra faraon Musa jogap berip: «Gümüňi çek şu ýerden. Özüňden habardar bol! Gaýdyp meniň gözüme görünme. Çünki meniň gözüm görnen günüň, şol pursatda ölersiň» diýdi. ²⁹Musa hem oňa: «Aýdyşyň ýaly bolar! Men indi hiç haçan seniň gözüne görünmerin» diýdi.

11-nji bap

Iň soňky betbagtçylyk jar edilyär

¹Reb Musa ýene-de: «Faraonyň we Müsüriň üstünden ýene bir betbagtçylyk indererin. Şondan soň faraon size ol ýerden gitmäge rugsat eder. Ol sizi goýberende, öz ýurdundan bäs-bütin kowup çykarar. ²Indi bolsa halka eşitdirip aýt, goý, her bir erkek we her bir aýal öz müsürlü goňsusyndan altyn-kümüşden ýasalan şaý-sepler dilesin» diýdi. ³Reb

^a 10:19 *Gyzyl deňiz* – ýewreýçe *Gamyş deňzi*.

müsürililere ysraýyllary sylar ýaly edipdi. Mundan başga-da, Müsür topragynda, faraonyň emeldarlarynyň we halkynyň önünde Musa beýik adam bolupdy.

⁴Musa faraona şeýle diýdi: «Reb şeýle diýýär: „Men ýary gije töweregi Müsüriň içine aýlanyp çykaryn. ⁵Şonda ähli müsürilileriň nowbahar ogullary öler. Tagtda oturan faraonyň nowbahar oglundan başlap, tä degirmen üwäp oturan hyzmatkär aýalyň nowbahar ogluna çenli öler. Ähli mallaryň hem ilkinji doglanlary öler. ⁶Tutuş Müsür ýurdunda uly ses bilen perýat ediler. Şeýle agy sesi ön hiç haçan bolan däldir, indi hem bolmaz. ⁷Emma ysraýyllaryň ýekeje adamyna-da, malyna-da zelel ýetmez, hatda olara it hem üyrmez. Şonda siz Men Rebbiň müsürli bilen ysraýyllaryň arasynda tapawut goýýandygymy bilersiňiz“». ⁸Musa sözüni dowam edip, faraona: «Seniň ähli emeldarlaryň huzuryma gelip, maňa baş egerler we maňa: „Seniň özüň hem, zyňa düşýän ähli halk hem gidewersin“ diýerler. Şundan soň men giderin» diýdi. Şeýdip, Musa gahar-gazaba münüp, faraonyň ýanyndan çykyp gaýtdy.

⁹Soňra Reb Musa: «Faraon seni diňlemez. Müsürde Meniň gudratlarym köpeler» diýdi. ¹⁰Musa bilen Harun faraonyň önünde bu gudratlaryň hemmesini ýerine ýetirdiler. Reb faraony ýene doňýürek etdi, ol ýurdundan ysraýyllary goýbermedi.

12-nji bap

Pesah baýramy

¹Reb Müsürde Musa bilen Haruna şeýle diýdi: ²«Bu aý siziň üçin aýlaryň

başlangyjy bolar. Siziň üçin bu aý ýylyň ilkinji aýy ^a bolar. ³Ysraýyl halkyna aýt, goý, şu aýyň onunjy güni her bir maşgalabaşy öz hojalygy üçin soýmaga bir janly saýlap alyns. ⁴Eger bir hojalyk bir janlyny iýerden kiçi bolsa, onda olar özleriniň in ýakyn goňsusy bilen bilelikde, hersiniň maşgala agzalaryna görä bir janlyny öz aralarynda paýlaşsýnlar. ⁵Janlyňyz hiç hili şikessiz bolmalydyr. Muňa siz birýaşar tokly ýa-da birýaşar çebiş saýlap bilersiňiz. ⁶Siz ony şu aýyň on dördü gününe çenli saklaň we şol gün gije bütin ysraýyl jemagatynyň hersi öz saýlap goýan janlysyny soýup öldürer. ⁷Soňra olar janlynyň ganyndan alyp, onuň eti iýiljek öýleriň gapylarynyň ikiýan söyesine hem-de üstki söyesine çalsynlar. ⁸Olar şol gije janlynyň etini otda kebab edip, petir we aýy gök otlar bilen iýsinler. ⁹Onuň etini bişirmän, çigligine ýa-da suwda gaýnadyp iýmän. Ony diňe tutuşlygyna kellebaşagygy we içgoşlary bilen birlikde otda kebab edip iýiň. ¹⁰Daňdana çenli ondan hiç zat galdyрман iýiň. Eger ertire çenli iýilmän artyp galsa, şol galan-gaçanlary otda ýakyň. ¹¹Siz ony şu ýagdaýda iýmelisiňiz: ýol geýimiňiz egniňize, çarygyňyz aýagyňyza geýlen bolsun, hasaňyz eliňizde bolsun. Şeýle hem, siz ony çaltlyk bilen iýmelisiňiz. Bu Rebbiň Pesahydyr. ¹²Şol gije Men Müsüriň içine aýlanyp, müsürilileriň ähli nowbahar ogullaryny, adamlaryndan tä mallaryna çenli ilkinji doglan erkeklerini öldürerin. Men Müsüriň ähli hudaýlarynyň üstünden höküm çykararyn. Men Rebdirin. ¹³Bolýan öýleriňiziň gapysyna çalnan gan siziň üçin nyşan bolar. Men ol gany

^a 12:2 Ýewreýleriň senenamasy boýunça ýylyň ilkinji aýy takmyndan aprel aýyna gabat gelýär. Seret: Msr 13:4.

görenimde, siziň üstüňizden sowlup geçerin. Men Müsüri jezalandyranymda, hiç hili betbagtlyk sizi weýran etmez.

¹⁴Bu gün siz üçin ýatlama günü bolar. Siz muny Meniň şanyma baýram edip bellärsiňiz. Soň siz bu baýramy nesilme-nesil ebedilik düzgün edip saklarsyňyz.

¹⁵Ýedi günläp siz petir iýmelisiňiz. Şu ýedi günň ilkinji gününde, siz öýleriňizden hamyrmaýalary çykaryp taşlaň. Kimde-kim birinji günden tä ýedinji güne çenli aralykda hamyrmaýa goşulan zatdan iýse, onda ol ysraýyllaryň arasyn-dan kowlup çykarylsyn. ¹⁶Birinji günde we ýedinji günde siz mukaddes ýygmanyşyk etmelisiňiz. Şol günler ýekeje iş hem edilmeli däldir, diňe öz iýjek zatlaryňyzy taýýarlaň. ¹⁷Şeýle hem, siz Petir baýramyny-da bellemelisiňiz, sebäbi Men sizi Müsürden topar-topar edip, hut şol gün alyp çykdy. Şonuň üçin hem siz bu günü nesilme-nesil ebedilik düzgün edip saklamalysyňyz. ¹⁸Ilkinji aýyň on dördüni aňşamyn-dan tä şol aýyň ýigirmi birini aňşamyna çenli siz petir iýmelisiňiz. ¹⁹Şu ýedi günň dowamyn-da öýleriňizde ýekeje-de hamyrmaýa bolmasyn. Kimde-kim hamyrmaýaly zat iýse, ol gelmişek ýa-da ýerli bolsun, ysraýyl halkynyň arasyn-dan kowlup çykarylsyn. ²⁰Siz hamyrmaýaly hiç zat iýmeli dälsiňiz. Ýaşap oturan ähli ýerleriňizde diňe petir iýmelisiňiz».

²¹Soňra Musa ähli ysraýyl ýaşulularyny çagyryp, olara şeýle diýdi: «Heriňiz maşgalaňyza görä özüňize janly saýlaň we ony Pesah baýramy üçin soýuň. ²²Bir bogdak käkilik otuny alyp, ony jamdaky janlynyň gany-na batyryp, gapynyň üstki söýesine we ikiýan söýesine çalyň. Daňdana çenli hiç kim öz öýüniň gapysyn-dan daşary çykmalý däldir. ²³Reb müsürlileri birýandan öldürip çykar.

Gapynyň üstki we ikiýan söýesindäki gany göreňde, Reb ol gapydan sowlup geçer we janyňyzy almak üçin öýleriňize girmäge Ölüm perişdesi rugsat etmez. ²⁴Siziň özüňiz we ogullaryňyz bu baýramy ebedilik parz hökmünde bellemelisiňiz. ²⁵Rebbiň size wada beren ýurduna baranyňyzda, siz bu baýramçylygy bellemelisiňiz. ²⁶Çagalaryňyz sizden: „Bu baýram nämäni aňladýar?“ diýip soranlarynda, ²⁷siz olara: „Bu Rebbe berilýän Pesah gurbanlygydyr. Müsürde Reb müsürlileri öldüreňde, ysraýyllaryň öýleriniň üstünden sowlup geçdi, biziň janymyzy aman galdyrdy“ diýip jogap beriň». Muňa ysraýyllar başlaryny egip, sežde etdiler.

²⁸Soňra ysraýyllar baryp, edil Rebbiň Musa bilen Haruna buýruşy ýaly etdiler.

Soňky betbagtçylyk: ilkinji erkek doglanlaryň ölümi

²⁹Ýary gije Reb Müsüriň ähli nowbahar ogullaryny öldürüp çykdy. Tagtda oturan faraonyň nowbahar oglundan başlap, zyndanda oturan bendiniň nowbahar ogluna çenli öldürdi, şeýle-de, mallaryň hem ähli ilkinji guzlanlaryny öldürdi. ³⁰Gije faraonyň özi, onuň ähli emeldarlary, garaz, tutuş müsürliler ýerlerinden turdular. Müsürde uly dady-perýat boldy, çünki olaryň arasyn-da ölüsi bolmadyk ýekeje-de öý ýokdy. ³¹Faraon şol gijäniň özünde Musa bilen Haruny çagyrdyp, olara: «Baryň, gidiň, meniň halkymyň arasyn-dan çykyň. Özüňizem halkyňyz bilen bile gidiň-de, öz aýdysyňyz ýaly, Rebbe ybadat ediň. ³²Öz soragyňyz ýaly, mallaryňyzdyr dowarlaryňyzy hem ýanyňyz bilen alyp gidiň. Maňa ak pata beriň!» diýdi. ³³Müsürliler öz ýurdundan ysraýyllary çalt çykarmak üçin gyssaýardylar. Sebäbi olar: «Biziň

hemmämiz öleris» diýişýärdiler. ³⁴Şeýlelikde, ysraýyllar petirlik hamyrlaryny kendirige dolap, ony hamyr jamlara salyp, eginlerinde göterip gaýtdylar. ³⁵Ysraýyllar edil Musanyň özlerine aý-dyşy ýaly etdiler. Olar müsürlilerden altyn-kümüşden ýasalan şaý-sepler, şeýle hem, geým-gejimler soradylar. ³⁶Reb hem müsürlilere ysraýyllary sylar ýaly edipdi. Olar ysraýyllaryň soran zatlaryny berdiler. Şeýdip, ysraýyllar müsürlileriň baýlygyny talap gaýtdylar.

Ysraýyllar Müsürden çykyp gaýdýarlar

³⁷Şeýlelik bilen, ysraýyllar Ragmesden Sukoda tarap ýola düşdüler. Olar aýallardan we çagalardan başga alty ýüz müň töweregi pyýada erkek adamdy. ³⁸Müsürlilerden hem bir topar märeke, şeýle hem, gaty köp mal-gara: sygyrlar we dowarlar ysraýyllara goşulyp gaýtdy. ³⁹Ysraýyllar Müsürden alyp gaýdan hamyrlaryndan petir kökeler bişirdiler. Hamyr petirlikdi, sebäbi olar Müsürden gyssanmaç kowlup çykarylypdylar. Olar hatda özlerine ýol üçin azyk-owkat hem taýýarlap ýetişmändiler. ⁴⁰Ysraýyllar Müsürde dört ýüz otuz ýyl ýaşadylar. ⁴¹Dört ýüz otuzynjy ýylyň soňky günü, hut şol günü, Rebbiň halky topar-topar bolup, Müsürden çykdy. ⁴²Bu gije Rebbiň ysraýyllara nazar salyp, olary Müsürden alyp çykan gijesidir. Şonuň üçin hem hut şu gije ähli ysraýyllaryň we olaryň nesilleriniň dik oturyp, muny Rebbe bagyş edýän gijesidir.

Pesah baýramynyň düzgünleri

⁴³Soňra Reb Musa bilen Haruna şeýle diýdi: «Pesahyň düzgünleri şudur: Ýeke gelmişek-de gurbanlykdan iýmeli däl. ⁴⁴Emma pula satyn alan guluňyz sünnet

edilenden soň ondan iýip biler. ⁴⁵Ýekeje gelmişek ýa-da günlükçi ondan iýmeli däl. ⁴⁶Ony bir jaýda oturyp iýiň. Ondan birje bölek eti hem öýden daşa çykarmaly däl. ⁴⁷Şeýle hem, janlynyň ýekeje süňki-de döwürlesin. ⁴⁸Ähli ysraýyl halky bu baýramy bellemelidir. ⁴⁹Eger bir gelmişek gelip, siziň arañyzda ornaşyp, Rebbiň Pesahyny bellemek islese, onda, goý, onuň hojalygyndaky ähli erkekler sünnet edilsin. Şundan soň ol size goşulyp, muny belläp biler we ol siziň öz ýerli halkyňyza degişli adam hasap ediler. Emma sünnet edilmedik hiç bir adama ondan iýmek bolmaz. ⁵⁰Ýerli adam üçin hem, arañyzda ýaşan her bir gelmişek üçin hem ýeke-täk bir kanun bolmalydyr. ⁵¹Ysraýyllaryň hemmesi ähli zady edil Rebbiň Musa bilen Haruna buýruşy ýaly etdiler. ⁵²Hut şol gün Reb ysraýyllary topar-topar edip, Müsürden çykardy.

13-nji bap

¹⁻²Soňra Reb Musa: «Ilkinji doglan ähli erkek göbeklileri Maňa bagyş ediň. Ysraýyllaryň göwresinden ilkinji dünýä inen her bir ogul, şeýle hem, olaryň mallarynyň hem ilkinji erkek guzlary Meniňkidir» diýdi.

Petir baýramy

³Musa halka şeýle diýdi: «Bu günü ýatda saklaň, çünki siz bu gün gul bolup ýaşan ýurduňyz Müsürden çykdyňyz. Ol ýerden Reb sizi Özüniň beýik güýji bilen alyp çykdy. Hamyrmaýaly çörek iýilmeli däl. ⁴Bu gün siz Müsürden Abyp aýynda çykýarsyňyz. ⁵Reb siziň ata-babalaryňyza söz beren süýt we bal akýan mes toprakly ýurt bolan kenganyň, hetleriň, amorlaryň, hiwileriň we ýabuslaryň ýurduna getiren wagty hem

siz şu aýda bu baýramy bellärsiňiz. ⁶Siz ýedi günläp petir ýemelisiňiz we ýedinji günü siz Rebbiň şanyňa toý edersiňiz. ⁷Şol ýedi günün dowamynda diňe petir iýiň. Siziň ýaşayan ähli ýerleriňizde ýekeje-de hamyrmaýaly bişirilen çörek bolmasyn. ⁸Ýedilenji gün bolsa ogluňa: „Men bulary Müsürden çykanymda Rebbiň maňa edenleriniň hatyrasy üçin şeýle edýäriň“ diýip gürrüň ber. ⁹Goý, bu baýram eliňize baglanan ýaly ýa-da maňlaýyňyza daňlan ýaly bir ýatlama alamaty bolsun. Bu bolsa Rebbiň kanunynyň elmydama diliňizde bolmagyny ýatladar, çünki Reb sizi gudratly goly bilen Müsürden alyp çykdy. ¹⁰Şonuň üçin hem siz her ýyl şol bir belli wagtda bu kanuny ýerine ýetirmelisiňiz».

Ilkinji doglan erkekler hakynda

¹¹«Reb size we ata-babalaryňyza söz berşi ýaly, sizi kenganlaryň ýerine getirip, ony size berende, ¹²siz ilkinji doglan her bir erkek göbeklini Rebbiň huzuryna getirmelisiňiz. Mallaryňyzyň ähli ilkinji erkek doglanlary Rebbiňkidir. ¹³Her bir eşeginiziň kürelän küresini guzyňyz bilen çalşyp, yzyna satyn alyň. Eger yzyna satyn almasaňyz, onda onuň boýununy omruň. Çagalaryňyzyň arasynda her bir nowbahar ogluňyzy yzyna satyn alyň. ¹⁴Her haçan ogluň senden munuň nämäni aňladýandygyny soranda, oňa şeýle diý: „Reb Öz gudratly goly bilen bizi gul bolup ýaşan ýurdumyz Müsürden alyp çykdy. ¹⁵Faraon doňýüreklik edip, bizi goýbermekden ýüz öwreni üçin, Reb Müsüriň ähli ilkinji doglan ynsan ogullaryndan başlap, tä mallaryň ilkinji dogran erkek jynslylaryna çenli öldürüp çykdy. Şonuň üçin hem ilkinji doglan ähli erkek jynslylary Rebbe gurban edýäriň, ýöne nowbahar oglumy

yzyna satyn alyp bilýäriň“. ¹⁶Reb bizi Öz gudratly güýji bilen Müsürden alyp çykandygy üçin, bu baýram eliňize baglanan ýaly ýa-da maňlaýyňyza daňlan ýaly bir belgi bolsun».

Reb ysraýyllara ýol görkezýär

¹⁷Faraon halky goýberende, Hudaý olary piliştlileriň üstünden geçýän ýakyn ýol bilen alyp gitmedi. Çünki Hudaý bu halk ýolda urşa duçar bolaýsa, puşman edip, yzyna Müsüre dolanar öýtdi. ¹⁸Şeýdip, Hudaý ysraýyllary Gyzyň deňze gidýän çöllükden alyp gitdi. Ysraýyllar Müsürden urşa taýýar bolup, ýaragly çykydylar. ¹⁹Musa Ýusubýň süňklerini özi bilen aldy, sebäbi Ýusup ysraýyllara: «Hudaý size nazar salar, şonda siz bu ýerden meniň süňklerimi hem öz ýanyňyz bilen alyp gidin» diýip, olara ant içiripdi. ²⁰Ysraýyllar Sukotdan çykyň, çölün çetindäki Etamda düşlediler. ²¹Reb olaryň önünden ýol görkezip, gündizine bulut sütüni bolup, gijesine bolsa ot sütüni bolup, olaryň ýollaryny ýagtyldýardy. Şonda olar gündiz hem, gije hem ýol ýöräp bilýärdiler. ²²Gündizine bulut sütüni, gijesine bolsa ot sütüni halkyň önünden asla uzaklaşmaýardy.

14-nji bap

Ysraýyllaryň Gyzyň deňizden geçişi

¹⁻²Ine, şonda Reb Musa: «Ysraýyllara aýt, goý, olar yzyna öwrülip, deňziň gyrasyndaky Bagalsepona golaý ýerde, Migdol bilen deňziň arasyndaky Piha-hyrotta düşlesinler. ³Faraon: „Ysraýyllar çölde azaşyp ýörendirler“ diýip pikir eder. ⁴Men faraony doňýürek ederin, ol ysraýyllaryň yzundan kowalap gaýdar. Faraonyň we onuň goşunyny ýeňip gazanjak ýeňişim Maňa şöhrat getirer.

Şonda müsürliler Meniň Rebdigimi bilerler» diýdi. Ysraýyllar özlerine aýdylyşy ýaly etdiler.

⁵Müsür patyşasyna ysraýyllaryň gaçandyklary barada aýdanlarynda, ol we onuň emeldarlary ysraýyllar hakdaky pikirlerini üýtgetdiler. Olar: «Ysraýyllary özümize gul bolmakdan boşadyp, bu biziň näme etdigimiz boldy?» diýişdiler. ⁶Şeýlelikde, faraon söweş arabasyna atlanyp, goşunyny hem öz ýany bilen alyp ugrady. ⁷Ol alty ýüz sany iň saýlama söweş arabalaryny we Müsüriň ähli beýleki söweş arabalaryny aldy. Olaryň hersiniň öz onbaşysy bardy. ⁸Reb Müsür şasy faraony doňýürek etdi. Ol Rebbiň goragy astynda gaýdan ysraýyllaryň yzyndan kowalap gaýtdy. ⁹Faraonyň ähli söweş arabalary, olaryň üstündäki esgerleri bilen birlikde tutuş pyýada goşun bolup, müsürliler olaryň yzyndan kowdular. Olar deňziň kenarynda, Bagalseponyň golaýyndaky Pihahyrot-da düşläň ysraýyllaryň yzyndan kowup, olara golaý geldiler.

¹⁰Faraon olara ýakyn gelende, ine, birdenkä öz yzlaryndan müsürlileriň kowup gelýändiglerine ysraýyllaryň gözi düşdi. Olar gaty gorkdular we Rebbe perýat etdiler. ¹¹Ysraýyllar Musa: «Müsürde näme gabyr ýokmudy? Sen biziň çölde ölmegimiz üçin alyp gaýtdyňmy? Bizi Müsürden çykaryp, bu näme etdigiň boldy? ¹²Biz saňa Müsürde: „Bizi öz günümize goý, biz müsürlilere hyzmat edibereli“ diýip aýtmanmydyk? Biz çölde ölenimizden, müsürlileriň guly bolup ýören bolsak, müň paý gowy bolardy» diýdiler. ¹³Musa ysraýyllara: «Gorkmaň! Berk duruň we Rebbiň bu gün siziň üçin amala aşyrjak gutulyşyny görüň. Çünki siz bu günki görýän müsürlileriňizi gaýdyp hiç haçan görmersiňiz. ¹⁴Siziň

üçin Reb söweşer. Siz diňe bu ýerde bolsaňyz bolýar» diýdi.

¹⁵Reb Musa: «Näme üçin sen Maňa perýat edýärsiň? Ysraýyllara aýt, goý, olar öňe tarap gitsinler. ¹⁶Sen elindäki hasaňy uzat-da, deňziň suwuna ur. Deňziň suwy ikä bölünär we ysraýyllar şol gury ýer bilen ýöräp, deňizden geçerler. ¹⁷Men müsürlileri doňýürek ederin, şeýdip, olar siziň yzyňyzdan kowup gaýdarlar. Faraonyň, onuň bütün goşunynyň, söweş arabalarynyň we söweş arabaly esgerleriniň üsti bilen Men şöhrat gazanaryn. ¹⁸Men faraonyň, onuň söweş arabalarynyň we söweş arabaly esgerleriniň üstünden şöhrat gazanymda, müsürliler Meniň Rebdigimi bilerler» diýdi.

¹⁹Şundan soň, Ysraýyl goşunynyň önünden ýöreyän Hudaýyň perişdesi olaryň yzyna geçdi. Olaryň önünden süşüp barýan bulut sütüni hem olaryň arka tarapyna geçip, ²⁰Müsür goşuny bilen Ysraýyl goşunynyň arasyna gelip durdy. Bulut gije ysraýyllar tarapyny ýagty, müsürliler tarapyny bolsa garaňky etdi. Şeýdip, bütün gije bular biri-biriniň golaýyna baryp bilmediler.

²¹Soňra Musa elindäki hasasyny deňze ýetirdi. Reb bolsa şol bütün gije güýçli gündogar ýeli bilen deňziň suwuny kowdy. Deňiz gury ýere öwürülip, suw ikä bölündi. ²²Ysraýyllar hem deňziň ortasyndaky şol gury ýer bilen geçdiler, suw sag tarapdan we çep tarapdan olara diwar bolup durdy. ²³Müsürliler olary yzarlap gelyärdiler, faraonyň ähli atlary, onuň söweş arabalary we söweş arabaly esgerleri olaryň yzyndan kowup, deňziň ortasyna girdiler. ²⁴Daň atmazdan öň Reb ot we bulut sütüniň içinden aşak, Müsür goşunyna tarap seretdi we olary aljyraňňy ýagdaýa saldy. ²⁵Reb

olaryň söweş arabalarynyň tigirlerini batga batyrdy, şonuň üçin hem, olara arabalaryny sürmek gaty kyn düşdi. Şonda müsürliler: «Ýörün, ysraýyllardan gaçalyň, çünki Müsüriň garşysyna olar üçin Reb söweşýär» diýdiler.

²⁶Soňra Reb Musa: «Eliňi deňze tarap uzat, goý, suw müsürlileriň, olaryň söweş arabalarynyň we söweş arabaly esgerleriniň üstünden basyp, yzyna öwrülsin» diýdi. ²⁷Şeýdip, Musa elini deňze tarap uzatdy welin, daňdan deňziň suwy öňki akymyna öwrüldi. Müsürliler ondan gaçyp çykmaga dyrtjaşdylar, emma Reb müsürlileri deňziň ortasyna eltip taşlady. ²⁸Suw yzyna dolup, ysraýyllaryň yzyndan deňze giren söweş arabalaryň, söweş arabaly esgerleriň, faraonyň tutuş goşunyň üstüni basyp örti. Olaryň ýekejesi hem diri galmady. ²⁹Emma ysraýyllar deňizden gury ýer bilen geçdiler, suw olara sag we çep tarapdan diwar bolup durdy.

³⁰Şeýlelikde, Reb şol gün ysraýyllary müsürlileriň elinden halas etdi. Ysraýyllar deňziň kenarynda ölüp ýatan müsürlileri gördüler. ³¹Rebbiň müsürlilere garşy görkezen beýik gudratyny görüp, ysraýyllar Rebden gorkdular. Olar Rebbe we onuň guly Musa iman etdiler.

15-nji bab

Musanyň aýdymy

¹Soňra Musa bilen ysraýyllar Rebbe bagyşlap, şu nagmany aýtdylar:

«Men Rebbe nagma aýdaryn.

Ol şöhratly ýeňiş gazandy.

Aty çapyksuwary bilen deňze gapgardy.

²Reb meniň güýjüm hem aýdymym.

Ol meniň Halasgärim boldy.

Ol meniň Hudaýym, Ony alkyşlaryn.

Ol atamyň Hudaýy, Ony beýgelderin.

³Reb esgerdir.

Onuň ady Rebdir.

⁴Faraonyň söweş arabalaryny ähli goşuny bilen deňze zyňdy.

Saýlama urşujylary-da

Gyzyl deňizde gark boldy.

⁵Olary tolkunlar gaplap, daş kimin çuň düýbe çökdüler.

⁶Ýa Reb, Seniň sag goluň güýç-gudratda şöhratlydyr.

Ýa Reb, Seniň sag goluň duşmany mynjyradýar.

⁷Özüne garşy çykanlary beýik ýeňşiň bilen çökeryň.

Alawly gazabyňy inderip, olary saman dek ýakýaň.

⁸Haýbatly demiňden, suw dik ýokary galdy.

Tolkunlar diwar ýaly bolup, çuň deňziň düýbi daş dek gatady.

⁹Duşman diýdi:

„Kowalaryn, yzlaryndan ýeterin.

Oljasyny bölüp, teşneligimi gandyrarın.

Gylyjymy ýalaňaçlap, olary ýok ederin“.

¹⁰Üflän ötgür demiňden, deňiz olary gaplady.

Olar gurşun kimin

äpet suwa çökdüler.

- ¹¹ Eý, Rebbim, hudaýlaryň arasynda
heý-de Seň ýalysy barmydyr?
Kim mukaddeslikde Seniň ýaly
beýik!
Geň gudratlaryňdan gorkup,
halk Seni şöhratlar.
- ¹² Sag goluňy uzadanyňda,
olary ýer ýuwutdy.
- ¹³ Sadyk söýgiň bilen
azat eden halkyňa baş bolduň.
Beýik güýjüň bilen olara
Mukaddes mekanyňa ýol
görkezdiň.
- ¹⁴ Milletler eşidende sandyraşýarlar.
Piliştlileriň ýüregi ýarylara
gelyär.
- ¹⁵ Edomyň beglerini gorky basýar.
Mowabyň serdarlaryny ysytma
tutýar.
Kenganyň ilaty dowla düşýär.
- ¹⁶ Seniň goluň gudratyndan,
olaryň üstüne howp we gorky
inýär.
Öz azat eden halkyň geçip bolýança,
olar daş kimin doňýarlar.
- ¹⁷ Sen halkyňy getirip,
Öz dagyňda oturdarsyň.
Ýa Reb, bu ýeri Öz öýüň üçin
saýlarsyň.
Ýa Reb, mukaddes öýi Özüň
bina edersiň.
- ¹⁸ Reb hemişelik we baky höküm
sürer».
- ¹⁹ Faraonyň atlary, söweş arabalary
we söweş arabaly esgerleri bilen deňze

girende, Reb deňziň suwuny yzyna gaýtaryp, olaryň üstünden inderdi. Emma ysraýyllar deňziň ortasyndan gury ýer bilen geçdiler. ²⁰ Soňra Harunyň aýal dogany Merýem pygamber eline depregini aldy. Hemme aýallar hem depreklerini çalyp, tans edip, onuň yzyna düşdüler.

²¹ Merýem olara şu aýdymy aýtdy:

«Rebbe nagma aýdyň.

Ol şöhratly ýeňiş gazandy.

Aty çapyksuware bilen deňze gapgardy».

Ajy suw

²² Şundan soň Musa ysraýyllara baş bolup, olary Gyzyň deňizden alyp, Şur çölüne gaýtdy. Çölde olar üç gün ýörediler, emma suw tapmadylar. ²³ Mara gelenlerinde, olar Maranyň suwundan içip bilmediler. Sebäbi ol ajydy. Şol sebäpli ony Mara ^a diýip atlandyrdylar. ²⁴ Adamlar Musa: «Biz indi näme içeli?» diýişip hüňürdeşdiler. ²⁵ Musa Rebbe perýat etdi. Reb oňa agaç bölegini görkezdi. Ol ony suwa taşlady welin, suw süýji suwa öwrüldi. Şol ýerde Reb olar üçin parzlar we hökümler berip, olary synady. ²⁶ Reb şeýle diýdi: «Eger-de siz Hudaýyňyz Rebbiň sözüne dykgat bilen gulak goýup, Onuň nazarynda dogry hasap edýän işlerini etseňiz, Onuň buýruklaryna boýun bolup, buýran ähli parzlaryny ýerine ýetirseňiz, onda Men müsürlileriň başyndan inderen apatlarymyň hiç birini siziň başyňyza salmaryn. Çünki Men size şypa berýän Rebdirin».

²⁷ Soňra olar Eýlime geldiler. Ol ýerde on iki sany suwly çeşme we ýetmiş sany palma agajy bardy. Olar suwuň başynda düşlediler.

^a 15:23 *Mara* – bu söz *ajy* diýmegi aňladýar.

16-njy bap

Manna we bedeneler

¹Ähli ysraýyl halky Eýlimden çykyp gaýtdy. Müsürden çykanlaryndan soň, olar ikinji aýyň on başi günü Eýlim bilen Sinaýyň aralygynda ýerleşýän Sin çölüne geldiler. ²Çölde ähli ysraýyl halky Musa we Haruna iğenmäge başlady. ³Olar şeýle diýdiler: «Biz Rebbiň elinden Müsürde ölen bolsak gowy bolardy. Biz ol ýerde etli gazanlar ataryp, doýýan-çak nahar iýerdik. Siz bolsa bu tutuş jemagaty açlykdan öldürmek üçin çöle getiripsiňiz».

⁴Reb Musa: «Ine, Men size gökden çörek ýagdyrjak. Adamlar her gün gündelik paýyny ýygnamaga çykarlar. Men olary şeýle synap, Meniň kanunym boýunça ýörejegini ýa ýöremejegini bilerin. ⁵Altynjy gün olar gündelik ýygnaýan paýy bilen deňeşdirende iki esse köp ýygnap, iki günlügin taýýarlap goýsunlar» diýdi. ⁶Şeýlelikde, Musa bilen Harun ähli ysraýyllara ýüzlenip: «Agşam siz özüňizi Müsürden alyp çykanyň Rebbigini bilersiňiz. ⁷Irden bolsa siz Rebbiň şöhratyny görersiňiz, sebäbi Reb siziň Özüne garşy edýän zeýrençleriňizi eşitdi. Bizden nalar ýaly, biz kim bolup-dyrýs?» diýdiler. ⁸Musa ýene-de: «Reb size agşamyna iýmäge et, ertirine bolsa doýýançaňyz çörek berer. Sebäbi Reb siziň Oňa garşy edýän şikayatlaryňyzy eşitdi. Biz kim? Siziň iğençleriňiz bize däl-de, Rebbe garşydyr» diýdi.

⁹Musa Haruna: «Bütün ysraýyl halkyna aýt: „Indi olar Rebbiň huzurynda gelsinler, çünki Reb olaryň nalasyny eşitdi“» diýdi. ¹⁰Harun tutuş ysraýyl

halkyna ýüzlenip geplän badyna, olar çölde buludyň içinde peýda bolan Rebbiň şöhratyny gördüler. ¹¹Reb Musa şeýle diýdi: ¹²«Men ysraýyllaryň nalyşyny eşitdim. Olara aýt: agşamyna et iýersiňiz, ertirine bolsa çörekden doýarsyňyz. Şonda siz Hudaýyňyz Rebbiň Mendigimi bilersiňiz».

¹³Agşam bedeneler uçup gelip, düşelgäni bürediler. Ir ertir bolsa, düşelgäniň töweregine çyg düşdi. ¹⁴Çyg sowlanda, çölün ýüzünde gyrawa meňzeş maýda inçe patrak ýaly zat galdy. ¹⁵Ysraýyllar muny görende, biri-birlerinden: «Bu näme?» diýşip soradylar. Çünki olar munuň nämedigini bilmeýärdiler. Musa olara: «Bu size Rebbiň iýmäge beren çöregi. ¹⁶Rebbiň buýrugy şudur: her biriňiz ondan öz iýip biljeginizi ýygnaň. Düşelgäniňdäki adam sanyna görä, her jan başyna bir omer^a ýygyp alarsyňyz» diýdi. ¹⁷Ysraýyllar şeýle hem etdiler. Olaryň käbiri köpräk, käbiri azrak ýyg-nady. ¹⁸Emma bir omer ölçegi bilen ölçänlerinde, köp ýygnanyňkydan artmady, az ýygnanyňky-da kem çykmady. Her kim öz iýip biljegini ýygnaýan eken. ¹⁹Musa olara: «Ýekeje adam hem ondan ertire hiç zat galdyrmaly däl» diýdi. ²⁰Emma olar Musa gulak asmadylar. Ýygnaýanlaryndan birazragy ertire galdy. Ol bolsa gurtlap porsapdyr. Musanyň olara gaty gahary geldi. ²¹Her gün ertirine her kim bu berilýän çörekden öz iýip biljegini ýyg-nady. Gün gyzyp, yssy düşende, ol eredi.

²²Altynjy günü olar adam başyna iki esseden, ýagny iki omer möçberinde ýyg-nadylar. Halkyň ähli ýolbaşçylary gelip, muny Musa aýdanlarynda, ²³Musa şeýle diýdi: «Rebbiň buýrugy şudur:

^a 16:16 *Omer* – bu ýewreýleriň agyrylyk ölçegidir. Bir omer takm. 2 kg deňdir.

ertir dynç alyş günü, bu Rebbe bagyş edilen mukaddes Sabat günüdür. Bişirjek zatlaryňzy bişirip, gaýnatjak zatlaryňzy gaýnadyň. Artan zatlaryňzyň hemmesini ertir daňdana alyp goýuň». ²⁴Şeýlelikde, olar Musanyň buýrugy boýunça ertire çenli ondan alyp goýdular. Ol ne porsady, ne-de gurtlady. ²⁵Musa: «Muny şu gün iýiň, çünki bu gün Reb üçin Sabat günüdür. Bu gün siz olary meýdandan tapmarsyňyz. ²⁶Alty günläp siz ondan ýygnaýsyz, emma ýedinji gün bolan Sabat günü meýdanda ondan hiç zat tapmarsyňyz» diýdi.

²⁷Ýedinji gün birnäçe adam ondan ýygnamaga çykdy, emma hiç zat tapmadylar. ²⁸Reb Musa: «Siz haçana çenli Meniň tabşyryklarymy we kanunlarymy ýerine ýetirmekden boýun towlajakсы-ңыз? ²⁹Serediň! Men size Sabat gününü berdim. Şonuň üçin hem altynjy gün Men size çöregi iki günlük edip berýärim. Ýedinji gün her kim öz ýerinde galsyn, hiç kim daşary çykmasyň» diýdi. ³⁰Şeýdip, adamlar ýedinji gün dynç aldylar.

³¹Ýsraýyllar ol çöregiň adyna manna ^a diýip at goýdular. Ol kinzanyň tohumyna meňzeş ak we kiçi bolup, tagamy bal goşulyp bişirilen çelpek ýalydy. ³²Musa: «Rebbiň buýrugy şeýle: „Geljekki nesiller üçin bir omer möçberde manna saklaň, şonda olar Müsürden alyp çykanymdan soňra, çölde sizi nähili çörek bilen bakanymy görerler“» diýdi. ³³Musa Haruna: «Bir golça alyp, onuň içine bir omer mannany sal. Geljekki nesiller üçin saklar ýaly, ony Rebbiň huzurynda goý» diýdi. ³⁴Rebbiň Musa

buýruşy ýaly, Harun ony saklamak üçin, Äht sandygynyň öňünde goýdy. ³⁵Ýsraýyllaryň ornaşan ýurdy bolan Kengan topragyna baryp ýetýänçäler, olar kyrk ýyllap manna iýdiler. ³⁶(Bir omer batmanyň ondan biri bolýar.)

17-nji bab

Gayadan çykan suw

¹Ähli ysraýyl halky Sin cölünden göçüp gaýtdy. Rebbiň buýrugy boýunça olar ondan-oňa göçüp-gonup, ahyry Repidimde düşlediler, emma ol ýerde adamlar üçin içmäge suw ýokdy. ²Olar Musa bilen dawalaşyp, ondan içer ýaly suw talap etdiler. Musa olara: «Näme üçin siz meniň bilen dawalaşýarsyňyz? Näme üçin siz Rebbi synaýarsyňyz?» diýdi. ³Emma halk gaty suwsapdy. Olar Musa igenip, oňa şeýle diýdiler: «Näme üçin sen bizi Müsürden alyp gaýtdyň? Bizi, çagalarymyzy we mal-garalarymyzy suwsuzlykdan öldürmek üçin getirdiňmi?» ⁴Şeýlelikde, Musa Rebbe dady-perýat edip: «Men bu halky näme edeýin? Olar meni daşlap öldürmäge taýýar ahyryn» diýdi. ⁵Reb Musa: «Ýsraýyllardan birnäçe ýaşulyny ýanyňa alyp, halkyň öňünden ýöre. Nil derýasyna uran hasaňy hem eliňe alyp git. ⁶Men Horepdäki ^b gaýada seniň öňünde duraryn. Gaýany ur, ondan suw çykar. Şeýdip, adamlar suw içip bilerler» diýdi. Musa ysraýyl ýaşulularynyň arasynda şeýle etdi. ⁷Ýsraýyllar: «Reb biziň aramyzdamy ýa-da ýok?» diýip dawalaşyp, Rebbi synadylar. Şol sebäpli Musa ol ýeri Masa ^c we Meriba ^d diýip atlandyrdy.

^a 16:31 Ýewreýçe *manna* we *bu näme?* diýen sözleriň aýdylyşy meňzeşdir. Seret: Msr 16:15.

^b 17:6 *Horep* – bu Sinaý dagynyň beýleki ady.

^c 17:7 *Masa* – bu söz *synag* diýmegi aňladýar.

^d 17:7 *Meriba* – bu söz *dawa* diýmegi aňladýar.

Ysraýyl halky amalekleri ýeňýär

⁸Soňra amalekler gelip, Repidimde ysraýyllar bilen söweşdi. ⁹Musa Ýeşuwa: «Biziň üçin adamlar saýla we git-de amalekler bilen uruş. Ertir men elime Hudaýyň hasasyny alyp, depäniň üstünde duraryn» diýdi. ¹⁰Ýeşuwa Musanyň aýdysy ýaly, amalekler bilen söweşdi. Musa, Harun we Hur bolsa depäniň üstüne çykdylar. ¹¹Musa elini göterip duranda, ysraýyllar ýeňýärdi, elini aşak goýberende bolsa, amalekler ýeňýärdi. ¹²Musanyň elleriniň ysgyny gaçdy. Şonda olar ony oturdar ýaly daş getirip goýup, Musany onuň üstünde oturdylar. Harun bilen Hur onuň ellerini ýokary galdyryp, hersi bir ýandan tutup durdy. Olar tä Gün ýaşança, onuň ellerini göterip durdular. ¹³Ýeşuwa amalekleri we olaryň goşunyny gylyçdan geçirip, gyran-jyran etdi.

¹⁴Reb Musa: «Bu ýeňşi ýatdan çykarmazlary ýaly kitaba ýaz we Ýeşuwa hem eşitdirip aýt, Men amalekleriň tohum-tijini ýer ýüzünden süpürip taşlajakdyryn» diýdi. ¹⁵Musa gurbanlyk sypasyny ýasady we oňa: «Reb meniň tugumdyr!» diýip at berdi. ¹⁶Ol: «Elim Rebbiň tugunda! Reb amalekleriň garşysyna nesiller boýy söweşer» diýdi.

18-nji bab***Ýitro Musanyň ýanyna gelýär***

¹Hudaýyň Musa üçin we ysraýyllar üçin eden ähli işleri baradaky we Rebbiň olary Müsürden nähili çykarandygy baradaky habar Musanyň gaýynatasy, Midýan ruhanysy Ýitro baryp ýetdi.

²Ine, Musa aýaly Syporany we iki ogluny yzyna Midýana goýberensoň, olary Musanyň gaýynatasy Ýitro saklaýardy.

³Onuň bir oglunyň ady Gerşom^a (Ol ony: «Men bir ýat ýurtda gelmişek boldum» diýip dakypdy), ⁴beýleki oglunyň ady Eligezerdi^b (Onuň adyny bolsa: «Atamyň Hudaýy maňa ýardam berdi, Ol meni faraonyň gylyjyndan gutardy» diýip, şeýle dakypdy). ⁵Musanyň gaýynatasy Ýitro onuň aýaly we iki ogly bilen Musanyň ýanyna çöle, onuň düşlän dagyna, Hudaýyň dagyna geldi.

⁶Kimdir biri Musa: «Gaýynataň Ýitro aýalyňy we iki ogluňy alyp, seniň ýanyňa gelýär» diýip habar berdi. ⁷Musa gaýynatasyny garşy almaga çykdy we dyzyna çöküp tagzym etdi we ony ogşady. Olar biri-biri bilen saglyk-amanlyk soraşanlaryndan soň, çadyryň içine girdiler. ⁸Musa Rebbiň ysraýyllar üçin faraona we müsürililere eden ähli işleri barada, olaryň ýolda duçar bolan kynçylyklary, Rebbiň olary azat edişi barada gaýynatasyna ýekän-ýekän gürrüň berdi. ⁹Ýitro Rebbiň ysraýyllara eden ähli ýagşy işleri üçin we olary müsürilileriň elinden azat edenligi üçin gaty begendi.

¹⁰Ýitro: «Sizi müsürilileriň we faraonyň elinden azat eden Rebbe alkyş bolsun! ¹¹Indi men Rebbiň beýleki ähli hudaýlardan beýikdigini bilýärin, sebäbi Ol ysraýyllary tekepbirlik bilen ezyňan müsürilileriň elinden halas etdi» diýdi. ¹²Musanyň gaýynatasy Ýitro Hudaýa ýakma gurbanlygyny we beýleki sadakalary berdi. Harun ähli ysraýyl ýaşululary bilen birlikde Musanyň gaýynatasy bilen Hudaýyň huzurynda nahar iýmäge geldi.

^a 18:3 Ýewreýçe *Gerşom* we *gelmişek* sözleriniň aýdylyşy meňzeşdir.

^b 18:4 *Eligezer* – ýewreýçe bu at *Hudaýym meniň Medetkärim* diýmegi aňladýar.

Ýitro maslahat berýär*(Kanun taglymaty 1:9-18)*

¹³Ertesi gün Musa adamlara kazylyk etmäge çykdy. Adamlar ertirden agşama çenli Musanyň töwereginde durdular. ¹⁴Musanyň gaýynatasy onuň adamlar bilen edýän ähli işlerini göründe: «Adamlara edýän bu işiň näme boldugy? Näme üçin şunça adamy ýeke özüň kabul edýärsiň, bütin halk ertirden agşama çenli seniň töweregiňde dur» diýdi. ¹⁵Musa gaýynatasyna: «Munuň sebäbi adamlar Hudaýyň islegini bilmek üçin, meniň ýanyma gelýärler. ¹⁶Olaryň dawasy bolsa, maňa gelýärler. Men hem iki dawagäriň arasyndaky dawany çözüp berýäriň we Hudaýyň parzlaryny, Onuň kanunlaryny olara aýan edýäriň» diýdi. ¹⁷Musanyň gaýynatasy oňa şeýle diýdi: «Seniň edýän bu işiň gowy däl. ¹⁸Sen özüňi hem, adamlary hem kösöp, gynap ýörsüň. Bu iş seniň üçin gaty agyr. Seniň ýeke özüň muny ýerine ýetirip bilmersiň. ¹⁹Indi meniň sözüme gulak goý. Men saňa maslahat berjek. Hudaý saňa ýar bolsun! Sen Hudaýyň önünde halkyň wekili bolup, olaryň ýagdaýlaryny Hudaýa ýetir. ²⁰Sen olara Hudaýyň parzlaryny we taglymatlaryny öwret. Olara haýsy ýoldan ýöremelidigini we näme iş etmelidigini görkez. ²¹Mundan başga-da, ähli adamlaryň içinden başarlaňlaryny, ýagny Hudaýdan gorkýan, dogruçyl we parany ýigrenýän adamlary saýla. Olary müň adamyň, ýüz adamyň, elli adamyň we on adamyň üstünden baştutan goý. ²²Goý, hemişe olar adamlara kazylyk etsinler. Uly dawalary saňa aýtsynlar, emma kiçi dawalary özleri çözsünler. Şonda seniň üçin aňsadrak bolup, agyr ýüküň ýeňlär. ²³Hudaýyň buýruşy ýaly, şeýle etsen, onda sen bu işiň hötdesinden

gellersiň. Bu adamlaryň ählisi hem öýlerine kanagatlanyp gaýdarlar».

²⁴Şeýlelikde, Musa gaýynatasynyň sözüne gulak goýdy. Onuň aýdan ähli zatlaryny ýerine ýetirdi. ²⁵Musa ähli ysraýyllaryň içinden başarlaň adamlary saýlap, olary halka müňbaşy, ýüzbaşy, ellibaşy we onbaşy edip belledi. ²⁶Olar halka hemme wagt kazylyk etdiler. Olar çözümesi kyn dawalary Musa getirdiler, emma kiçi dawalary özleri çözdüler. ²⁷Soňra Musa gaýynatasyny ugratdy. Ýitro yzyna, öz ýurduna gaýtdy.

19-njy bap***Ysraýyllar Sinaýa gelýärler***

¹⁻²Ysraýyllar Müsürden çykanlaryndan soň, edil üçünji aýyň birinji güni Sinaý çölüne geldiler. Olar Repidimden göçüp, Sinaý çölünde düşläp, dagyň eteginde ýerleşdiler. ³Musa Hudaý bilen duşuşmak üçin daga çykdy. Dagynyň depesinden Reb ony çagyryp, şeýle diýdi: «Ysraýyllara, ýagny Ýakubyň nesline şuny aýt: ⁴„Müsürlilere näme edendigimi siz gördüňiz, bürgüdiň öz çagasyny ganatynda göterip gelşi ýaly, Men hem sizi ýanyma şeýdip alyp geldim. ⁵Şonuň üçin hem indi siz Meniň sözüme boýun bolup, Meniň ähtimi saklasaňyz, ähli halklaryň arasynda siz Meniň Öz saýlan halkym bolarsyňyz, çünki tutuş zemin Meniňkidir. ⁶Siz Meniň üçin ruhanylar bolup hyzmat edýän, Maňa bagyş edilen mukaddes millet bolarsyňyz“. Ine, seniň ysraýyllara aýtmaly sözleriň şudur».

⁷Şeýlelikde, Musa gelip, ysraýyllaryň ýaşulularyny çagyrdy we Rebbiň buýran sözleriniň hemmesini olara aýan etdi. ⁸Ähli adamlar birlikde: «Biz Rebbiň aýdanlarynyň barysyny ýerine ýetireris» diýip jogap berdiler. Musa hem halkyň

jogabyny Rebbe ýetirdi. ⁹Reb Musa: «Ine, seniň bilen gepleşenimde, adamlar eşider ýaly we olar saňa hemişelik ynanar ýaly, Men seniň ýanyňa goýy bulutda gelerin» diýdi.

Musa halkyň sözlerini Rebbe aýdanda, ¹⁰Reb Musa şeýle diýdi: «Adamlaryň ýanyna bar, şu gün we ertir inlerini tämizlemegi buýur, goý, olar geýimlerini-de ýuwsunlar. ¹¹Birigün taýýar bolsunlar. Sebäbi birigün Men ähli adamlaryň gözünüň alnynda aşak Sinaý dagyna injek. ¹²Sen adamlar üçin dagyň töweregine araçäk belle we olara aýt, olar daga çykmasynlar ýa-da onuň araçäğine aýak basmasynlar. Kimde-kim dagy ellese, ol öler. ¹³Oňa el degridilmezden daşlanyp öler ýa-da ok ýaý bilen atylar. Isle haýwan bolsun, isle ynsan bolsun, ol diri galmaz. Şahdan edilen surnaýyň owazy batly çalmandan soň, olar daga çykyp bilerler». ¹⁴Şeýdip, Musa dagdan aşak, adamlaryň ýanyna düşdi we olara inlerini tämizlemegi buýurdy. Olar geýimlerini hem ýuwdular. ¹⁵Musa halka: «Birigün taýýar boluň, aýalyňyza ýanaşmaň» diýdi.

¹⁶Birigün irden gök gurlap, ýyldyrym çakdy. Galyň bulut dagyň üstüne geldi we şeýle bir batly sesli surnaý çalyndy. Düşelgedäki ähli adamlar gorkup titreşdiler. ¹⁷Musa adamlary Hudaý bilen düşürmek üçin, düşelgeden çykaryp getirdi. Olar dagyň eteginde durdular. ¹⁸Reb aşak ot içinde düşeni üçin, Sinaý dagyny tüsse gaplady. Tüsse ojakdan çykýan ýalydy we tutuş dag güýçli sarsýardy. ¹⁹Surnaýyň owazy gitdigisaýy güýçlenýärdi. Musa gepledi, Hudaý oňa gök gürrüldili ses bilen jogap berdi. ²⁰Reb Sinaý dagynyň depesine inende, Ol Musany dagyň depesine çagyrdy. Musa ýokary çykdy. ²¹Reb Musa: «Aşak

düş-de, adamlara duýdur. Olar Meni görmek üçin serhedi bozmasynlar, ýogsam, olaryň köpüsi heläk bolar. ²²Hatda Meniň ýakynyma geljek ruhanylar hem inlerini tämizlesinler, ýogsam Men olaryň-da jezasyny bererin» diýdi. ²³Musa Rebbe: «Adamlar Sinaý dagyna çykyp bilmezler, çünki bize dagyň daşyna araçäk belläp, ony mukaddeslemegi Seniň Özün tabşyrdyň ahyry» diýdi. ²⁴Reb oňa: «Aşak düş-de, Haruny özün bilen alyp gel, ýöne ruhanylar we adamlar Meniň ýanyma çykjak bolup, serhedi bozmasynlar, ýogsam, Men ol adamlary heläk ederin» diýdi. ²⁵Şeýlelikde, Musa aşak düşüp, adamlara ähli zady gürrüň berdi.

20-nji bap

On tabşyryk

(Kanun taglymaty 5:1-21)

¹Onsoň Hudaý ähli şu sözleri diýdi: ²«Seniň gul bolup ýaşan ýurduň Müsürden alyp çykan Hudaýyň Reb Mendirin. ³Seniň Menden başga hudaýlaryň bolmasyn.

⁴Özüň üçin ýokarda gökde, aşakda ýerde ýa-da ýerasty suwlarda ýaşaýan zatlaryň hiç birine meňzeş şekilde but ýasama. ⁵Sen olara tagzym etme ýa-da olara gulluk etme, çünki Men Hudaýyň Reb gabanjaň Hudaýdyryn. Meni ýigrenýän atalaryň etmişiniň jezasyny olaryň çagalarynyň üçünji we dördünji arkasyna çekdirerin. ⁶Emma kim Meni söýüp, buýruklarymy ýerine ýetirse, onuň münlerçe nesline sadyk söýgimi görkezerin.

⁷Hudaýyň Rebbiň adyny boş ýere agzama, çünki Reb Öz adyny boş ýere agzan adamy jezasyz goýmaz.

⁸Mukaddes Sabat gününüň kanunlaryny ýerine ýetir. ⁹Alty günde ähli

işlerini edersin. ¹⁰Emma ýedinji gün Hudaýyň Rebbe bagyşlanan dynç günüdür. Bu gün seniň özüň, ogul-gyzyň, gul-gyrnagynyň, mal-garaň, galaňyzda ýaşayan gelmişek hijisi bir iş hem etmesin. ¹¹Çünki Reb ýeri, gögi, deňzi we olardaky ähli janly-jandarlary alty günde ýaratdy, ýedinji gün bolsa dynç aldy. Şonuň üçin hem Reb Sabat gününü aýratyn gün hökmünde ýalkady.

¹²Ata-eneňe hormat goý, şonda Hudaýyň Rebbiň özüne beren ýerinde ömrüň uzak bolar.

¹³Adam öldürme.

¹⁴Zyna etme.

¹⁵Ogurlyk etme.

¹⁶Biriniň garşysyna ýalan şaýatlyk etme.

¹⁷Başga adamyň öýüne, aýalyňa, gul-gyrnagyna ýa-da öküzine, eşegine oňa degişli zatlaryň hiç birine göz dikme».

¹⁸Ähli ysraýyllar gök gürrüldisini, ýyl-dyrym çakyşyny we surnaýyň sesini eşidip, dagyň bolsa, tüsseleýändigini görüp, gorkudan ýaňa titreşdiler we uzakda durdular. ¹⁹Olar Musa: «Bize sen geple, biz eşideris, ýöne, goý, Hudaý bize geplemesin, ýogsam, biz öleris» diýdiler.

²⁰Musa adamlara: «Gorkmaň, çünki Hudaý sizi synamak üçin we Ondan gorkup, günä etmezligiňiz üçin geldi» diýdi. ²¹Musa Hudaýyň bolýan tüm garaňkylygyna ýakynlaşanda, adamlar uzakda durdular.

Gurbanlyk sypasy

²²Reb Musa diýdi: «Şuny ysraýyllara ýetir: „Meniň siziň bilen Gökden gepleşenimi özüňiz gördüňiz. ²³Özüňiz üçin Menden başga altyn-kümüşden hudaýlar ýasamaň. ²⁴Meniň üçin toprakdan gurbanlyk sypasyny ýasaň we onuň üstünde goýunlaryňyzy, öküzleriňizi başbitin

ýakma gurbanlygy we salamatlyk gurbanlygy edip hödürleň. Adym tutulyp ýatlanylýan her bir ýere gelip, Men size ak pata bererin. ²⁵Eger siz Maňa gurbanlyk sypasyny daşdan ýasasaňyz, ony ýonulan daşlardan ýasamaň, çünki gural ulansaňyz, siz ony harama çykararsyňyz. ²⁶Meniň gurbanlyk sypama başgançaklar bilen çykmaň, sebäbi ýalaňaç ýeriňiziň görünmegi mümkin“».

21-nji bap

Ýewreý gullary hakynda

(*Kanun taglymaty 15:12-18*)

¹«Şu hökümleri ysraýyllara ýetir:

²Siz ýewreý guluny satyn alsaňyz, ol size alty ýyllap hyzmat eder, ýedinji ýyl bolsa ol hiç hili bergisiz azat adam bolar. ³Eger ol sallah bolup gelse, sallahlygyna hem gider. Eger öýlenen gul gelse, onuň aýaly-da özi bilen gider.

⁴Eger hojaýyny guluna aýal alyp berse we ondan ogul-gyz dogulsa, onuň aýaly, çagalary hojaýyna degişli bolup galar-da, guluň ýeke özi gider. ⁵⁻⁶Emma gul: „Men hojaýynymy, aýalymy we çagalarymy söýýärim. Men azatlyga çykjak däl“ diýip jar etse, hojaýyn ony Hudaýyň huzuryna getirsin. Ony gapynyň ýanyna ýa-da bosaga getirip, temen bilen gulagyny deşsin. Soň ol gul hojaýynyna ömürboýy hyzmat eder».

⁷«Bir adam öz gyzyňy gyrnak edip satsa, ol gyrnak azatlyga guluň çykyşy ýaly çykyp bilmez. ⁸Eger gyrnak özüni saýlan hojaýynynyň göwnünden turmasa, gyrnagynyň maşgalasy ony yzyna satyn alyp biler. Hojaýynyň ony keseki adama satmaga haky ýokdur, sebäbi ol gyrnagyna adalatsyz garapdyr. ⁹Eger hojaýyn ol gyrnagyny ogluna gelinlik saýlasa, ol ony öz gyzy ýaly görmelidir.

¹⁰Eger hojaýyn özüne başga aýal edinse, ol birinji aýalyny hemişeki iýmitinden, geyim-gejiminden ýa-da är-aýallyk hukugyndan mahrum etmeli dälidir. ¹¹Eger hojaýyn oňa şu üç zady etmese, ol aýal hiç zat tölemezen, azatlyga çykyp biler».

Zorluk hakda

¹²«Kim adam urup öldürse, ol ölüme höküm edilsin. ¹³Emma ol ony bilkastlaýyn öldürmän, eýsem, bu Hudaý tarapyň bolsa, onda ol adam Meniň bellejek ýerime gaçyp gutulyp biler. ¹⁴Emma bir adam başga birine hile gurap, ony bilkastlaýyn öldürse, ol hatda Meniň gurbanlyk sypama gaçan hem bolsa ony öldürsün.

¹⁵Kim atasyna-enesine el galdyrsa, ol ölüme höküm edilsin.

¹⁶Kim adam ogurlap satsa ýa-da ogurlanan adam onuň öýünden tapylsa, ol ölüme höküm edilsin.

¹⁷Atasyna ýa-da enesine gargan adam ölüme höküm edilsin.

¹⁸⁻¹⁹Iki adam dawalaşyp, biri beýlekisini daş bilen ýa-da ýumruk bilen ursa, ol hem ölmän galyp, düşekde ýatsa, soňra ol ýene-de aýak üstüne galyp, pişegiň kömegi bilen içeri-daşary girip-çykyp bilse, ony uran adam jezasyz galsyn. Ýöne ol onuň ýitiren wagty üçin tölesin we gowy gutulýança oňa seretsin.

²⁰Kim guluny ýa-da gyrnagyny taýak bilen ursa, urlan hem onuň elinden ölse, uran jezalandyrylmalydyr. ²¹Emma ol gul ýa-da gyrnak birki gün ölmän ýaşasa, hojaýyna jeza bermeli däl. Çünki ol gul onuň hususy emlägidir.

²²Adamlar uruşýan mahaly, göwreli aýala zeper ýetip, çagasy düşse, ýöne başga hiç hili zyýan etmese, oňa azar

ýetiren adam ol aýalyň äriniň talap eden zatlaryny kazylaryň tassyklan möçberinde jerime tölemeli. ²³Eger oňa başga bir ömür howply zyýan ýeten bolsa, onda jan ýerine jan almak bilen; ²⁴göz ornuna göz, diş ornuna diş, aýak ornuna aýak almak bilen; ²⁵ýanyk ýerine ýanyk, ýara ýerine ýara, gök ýerine gök salmak bilen jeza berilsin.

²⁶Hojaýyn guluny ýa-da gyrnagyny urup, gözünü kör etse, gözünüň öwezine ony azat etsin. ²⁷Eger-de kim guluny ýa-da gyrnagyny urup, dişini döwse, döwlen dişiň öwezine ony azat etsin».

Mal-garalar hakda

²⁸«Eger bir öküz bir erkek adamy ýa-da aýaly süsüp öldürse, onda ol öküz daşlanyň öldürilsin. Onuň eti hem iýilmesin. Öküziň eýesi bolsa günäkär saýylmasyn. ²⁹Eger öküzüň süsekdiği öňden mälim bolup, ony eýesine duýdursalar, emma ol adam şonda-da öküzine göz-gulak bolmasa we ol öküz erkek adamy ýa-da aýaly süsüp öldürse, onda öküz daşlanyň öldürilsin. Onuň eýesi bolsa ölüme höküm edilsin. ³⁰Eger öküzüň eýesinden hun talap edilse, ol özünden talap edilen huny doly töläp, öz janyny gutaryp biler. ³¹Eger gara mal oglany ýa-da gyzy süsüp öldürse, oňa garşy hem şunha meňzeş kanun ulanylsyn. ³²Eger öküz guly ýa-da gyrnagı süsüp öldürse, öküz eýesi guluň hojaýynyna altmyş baş mysgal^a kümüş jerime tölesin. Mal bolsa daşlanyň öldürilsin.

³³Bir adam çukuryň üstünü açsa ýa-da çukur gazyp üstünü örtmese we oňa öküz ýa-da eşek gaçsa, ³⁴çukury gazan adam ýetirilen zyýany tölesin. Ölen malyň maslygy bolsa onuň özüne galsyn. ³⁵Bir

^a 21:32 *Altmyş baş mysgal* – ýewreýçe otuz şekel. Bu takm. 330 gr deňdir.

adamyň öküzi başga biriniň öküzini süsüp öldürse, onda olar diri öküzini satyp, onuň bahasyny deň bölüşmeli. Ölen maly hem deň ikä paýlamaly. ³⁶Eger öküzini süsekdiği ozaldan belli bolup, ony eýesine duýdursalar, eýesi şonda-da oňa göz-gulak bolmasa, ol öküzini öwezine öküz bermelidir. Ölen malyň maslygy bolsa onuň özüne galmalydyr».

22-nji bap

Öwezine bermek hakda

¹«Bir adam öküz ýa-da goýun ogurlap, ony soýsa ýa-da satsa, ol bir öküze derek baş öküz, bir goýna derek dört goýun bermeli. Eger onuň hiç zady ýok bolsa, ogurlan zatlary üçin ol özüni gulçulyga satmaly. ²Eger ogurlanan mal ogrynyň emläginiň içinden diri tapylsa, ol isle öküz bolsun, isle eşek ýa-da goýun bolsun, ogry onuň üçin iki esse tölemelidir.

³⁻⁴Eger ogry gije öý ýarýan pursady tutulsa we urlup öldürilse, ony öldüren adam ganhor hasaplanmaýar. Emma bu gündiz bolup geçse, onda ony öldüren adam ganhor hasaplanýar.

⁵Eger bir adamyň maly öz meýdanynynda ýa-da üzüm bagynda otlap ýörkä azaşyp, başga biriniň meýdanyndaky zatlaryny iýse, ol oňa ýeten zelesiň öwezini öz meýdanynyň we üzüm bagynyň iň gowy hasyly bilen doldurmaly.

⁶Ýandaga düşen ot tutaşyp, desselenip goýlan ýa-da ösüp oturan bugdaý ýa-da ekin meýdany ýansa, onda ýangyny döreden adam ýetirilen zyýany doly tölemelidir. ⁷Eger bir adam puly ýa-da harydy goňşusyna saklamaga berse, ol hem onuň öýünden ogurlansa, onda ogry tutulan ýagdaýynda, goý, ol ogry iki esse tölesin. ⁸Eger ogry tapylmasa, öý eýesi öz goňşusynyň zatlaryna el urandygyny

ýa-da urmandygyny mälim etmek üçin, Hudaýyň huzuryna getirilsin.

⁹Her bir emläk baradaky jedelde, ol öküz, eşek, goýun bolsun ýa-da geýim-gejim bolsun, her bir ýiten mal-gara ýa-da zat üçin biri: „Bu meniňki“ diýip dawa etse, şeýle ýagdaýda iki tarap hem Hudaýyň önüne gelsin. Hudaý kimi günäkär hasaplasa, ol öz goňşusyna iki esse jerime tölemeli.

¹⁰Eger biri goňşusyna öz eşegini, öküzini ýa-da goýnuny, ýa-da islendik malyny saklamaga amanat berse, hiç kim görmänkä ol mal ölse, ýaralansa ýa-da alnyp gidilse, ¹¹goňşusynyň emlägine el urmandygy hakda ikisiniň arasynda Rebbiň adyndan ant içilsin. Amanat beren mal eýesi muny kabul etsin we oňa jerime tölemek gerek däl. ¹²Emma mal amanady saklamaga alan adamdan ogurlanan bolsa, ol adam mal eýesine ýetirilen zyýanyň öwezini tölemelidir. ¹³Eger ony wagşy haýwan parçalan bolsa, goý, onuň maslygy subutnama hökmünde getirilsin. Parçаланan mal üçin jerime tölemeli däl.

¹⁴Eger bir adam goňşusynyň malyny wagtlaýyn sorap alandan soňra ýanynda eýesi ýok wagty ol mal ýaralansa ýa-da ölse, maly sorap alan adam onuň bahasyny doly tölemelidir. ¹⁵Emma eýesi şol wagt malyň ýanynda bolsa, sorap alan kişi oňa hiç zat tölemeli däl. Eger-de mal kireýine berlen bolsa, ýetirilen zyýanyň öwezine diňe kireýiň muzdy tölenmelidir».

Dürli kanunlar

¹⁶«Eger-de bir adam özüne adagly bolmadyk boý gyzyň başyny aýlap, oňa ýanaşsa, galyň töläp, oňa öýlensin. ¹⁷Emma atasy gyzyň oňa bermäge çürt-kesik garşy bolsa, onda ol adam boý gyz üçin berilýän galyňny nyrhyny tölemelidir.

¹⁸Jadygöýlik bilen meşgullanýan her bir aýaly öldürin.

¹⁹Kimde-kim haýwanlar bilen ýanaşsa, ol ölüme höküm edilsin.

²⁰Kimde-kim ýeke-täk Rebden başga hudaýa gurbanlyk berse, bütinleý ýok edilsin.

²¹Gelmişekleriň hukugyny kemsitmän, olara sütem etmän. Çünki özüňiz hem Müsürde gelmişek bolup ýaşapdyňyz. ²²Hiç bir dul hatyna ýa-da ýetime ezyet bermän.

²³Eger ezyet berseňiz, olar hem maňa nalyş etseler, Men hökman olaryň perýadyny eşiderin. ²⁴Men gazap atyna atlanyp, sizi gylyçdan geçirerin. Siziň aýallaryňyz dul galar, çagalaryňyz bolsa ýetim galar.

²⁵Eger meniň halkymdan bir garyp biçärä pul karz berseňiz, süýthorlar kimin göterimine bermän. ²⁶Eger goňşyňyň donuny girewine alsaň, Gün batmanka ony yzyna ber. ²⁷Çünki bu onuň ýeke-täk ýapynjasydyr. Onsuz ol näme ýapynyp ýatsyn? Eger ol Maňa nalyş etse, eşiderin, çünki Men rehimplidirin.

²⁸Hudaýa sögme. Öz halkyňyň ýolbaşçysyny näletleme.

²⁹Hasylyňyzyň üzüm şerbedinden we zeýtun ýagyndan bermeli sadakalaryňyzy gijikdirmän beriň. Nowbahar ogullaryňyzy Maňa bagyş ediň. ³⁰Mallaryňyzyň-da, dowarlaryňyzyň-da ilkinji erkek guzlanlaryny ýedi gün enesiniň ýanynda saklap, sekizlenji gün Meniň huzuryňa getirin.

³¹Siz Meniň mukaddes halkymсыňyz. Şonuň üçin hem ýyrtýjlaryň meýdanda parçalan mallarynyň etini iýmän. Ony itleriň öňüne oklaň».

23-nji bab

Adalat we wyždan

¹«Ýalan gep ýaýratma. Ýalana şaýatlyk edip, ýaramaz adama gol berme. ²Erbet

iş edýän köpçüligiň yzyna düşme. Bir dawada şaýatlyk edeninde, köpçüligiň tarapynda durup, adalatdan ýüz dönderme. ³Dawada garybyň-da tarapyny çalma.

⁴Öz duşmanyňyň azaşan öküzine ýa-da eşegine duşsaň, ony eýesine getirip ber.

⁵Eger seni ýigrenýän biriniň eşeginiň ýük astynda ýatanyny görseň, ony taşlap gitme. Oňa bu ýükden azat bolmaga kömek et.

⁶Dawada garyba adalatsyzlyk etme.

⁷Ýalan işden daşda dur. Bigünä we dogruçyl adamy öldürme, çünki Men gүнälini aklamaýaryn. ⁸Para almaň, çünki para akyldarlaryň gözünü kör eder, dogrynyň işini ters eder.

⁹Gelmişege zulum etmän. Gelmişegiň ýüregini bilýänsiňiz, çünki siziň özüňiz hem Müsürde gelmişek bolup ýaşapdyňyz».

Ýedinji ýyl we ýedinji gün

¹⁰«Alty ýyl topragyňyza ekin ekip, onuň hasylyny ýygyň. ¹¹Emma ýedinji ýyl topraga dynç beriň, ony şüdügär edip goýuň. Şonda ondan halkyňyzyň arasyndaky garyplar iýsin, ondan galanlaryny bolsa ýyrtýjy haýwanlar iýsin. Üzüň we zeýtun baglaryňyzy hem şeýle ediň.

¹²Alty gүнläp öz işleriňizi ediň, emma ýedinji gүн dynç alyň. Şonda öküziniňize we eşeginiňize-de ýeňillik bolar. Öýüňizdäki guluňyz hem, gelmişek hem rahatlanar. ¹³Meniň size aýdanlarymyň ählisini ýerine ýetirin. Başga hudaýlary çagyрмаň, goý, olaryň atlary-da agzalmasyň».

Üç baýram

(Kanun taglymaty 16:1-17)

¹⁴«Ýylda üç sapar Meniň şanyma baýram ediň: ¹⁵Petir baýramyny belläň.

Meniň buýruşym ýaly, Abyp aýynyň bellenen günlerinde ýedi günläp pe-tir iýiň, çünki siz Müsürden şol aýda çykdyňyz. Meniň öňümde hiç kim eli boş görünmesin. ¹⁶Meýdanda çeken zähmetiňiziň ilkinji hasylyndan Galla baýramyny belläň. Meýdandaky miwe-leriňizi ýygyp bolup, ýylyň ahyrynda bolsa hasyl toý beriň. ¹⁷Ýylda üç gezek erkekleriňiziň hemmesi Men – Taň-ry Rebbiň huzuryna gelsinler. ¹⁸Maňa gurbanlyk üçin öldürýän malyňyzyň ganyny hamyrmaýaly çörek bilen bermäň. Meniň baýramymyň şanyna gurban eden malyňyzyň ýagy ertire galmasyň. ¹⁹Ýeriňizde önen ilkinji saýlama miwe-leri Hudaýyňyz Rebbiň öýüne getirin.

Owlagy enesiniň süýdünde bişirmäň».

Kengan baradaky wadalar we duýduryşlar

²⁰«Sizi ýolda gorar ýaly we taýýarlan ýerime getirer ýaly, Men siziň öňüňizden perişde iberýärim. ²¹Onuň aýdanlaryna dykgat bilen gulak goýuň. Oňa garşy baş galdyрмаň. Ol siziň beýle etmiş-iňizi bagyşlamaz, çünki ol Meniň adym bilen geler.

²²Eger siz oňa boýun bolup, Meniň ähli aýdanlarymy berjaý etseňiz, onda Men siziň duşmanlaryňyza duşman, ýagylaryňyza ýagy bolaryn.

²³Meniň perişdäm siziň öňüňizden gi-dip, sizi amolaryň, hetleriň, perizleriň, kenganlaryň, hiwileriň we ýabuslaryň ýurduna getirer we Men olary gyryp ýok ederin. ²⁴Siz olaryň hudaýlaryna tagzym etmäh we olara gulluk etmäh. Olaryň dini adatlaryna uýmaň, gaý-tam, olaryň butlaryny döwüp, dikme daşlaryny kül-peýekun ediň. ²⁵Siz öz Hudaýyňyz Rebbe gulluk ediň, şeýt-seňiz, Men siziň nanyňyza, suwuňyza

bereket bererin. Siziň aranyňyzdan ke-selçiligi aýraryn. ²⁶Ýurduňyzda çagasy düşen ýa-da önelgesiz galan bolmaz. Ömrüňizi-de uzak ederin. ²⁷Men Öz haýbatymy siziň öňüňizden ugradaryn. Siziň garşyňyza çykan her bir halky al-jyraňňylyga salyp, ähli duşmanlaryňyzy ýeňse berip geçer ýaly ederin. ²⁸Men hiwilere, kenganlara we hetlere howp salyp, olary siziň öňüňizden kowup çykararyn. ²⁹Ýer boş galmaz ýaly we ýyrtyjy haýwanlar garşyňyza köpelmez ýaly, Men duşmanlaryňyzy siziň öňüňiz-den bir ýylyň dowamynda kowjak däl. ³⁰Siz köpelip, ýeri eýeleýänçäňiz, Men olary siziň öňüňizden ýuwaş-ýuwaşdan kowup çykararyn. ³¹Gyzyl deňizden piliştileriň deňzine çenli we çölden Ýewfrat derýasyna çenli araçäkleriňizi bellejek. Çünki olaryň ýaşajýlaryny siziň elniize berjek. Siz olary kowup çykaryň. ³²Siz olar bilen hem, olaryň hudaýlary bilen hem äht baglaşmaň. ³³Olar siziň ýurduňyzda ýaşamasyňlar, ýogsam, olar sizi Maňa garşy goýup, günä etmäge mejbur ederler. Olaryň hu-daýlaryna gulluk etseňiz, siz gürrüňsiz duzaga düşersiňiz».

24-nji bap

Reb ysraýyllar bilen äht baglaşýar

¹Soňra Reb Musa: «Sen, Harun, Na-dap, Abyhu we Ysraýylyň ýetmiş sany ýaşulusy Meniň ýanyma gelip, Maňa uzakdan sežde ediň. ²Musa, seniň ýeke özüň Meniň golaýyňa gel, beýlekiler ýakynlaşmasyňlar, halk hatda daga-da aýak basmasyň» diýdi.

³Musa gelip, Rebbiň ähli sözlerini we ähli hökümlerini halka mälim etdi. Tutuş halk biragyndan oňa: «Biz Rebbiň aýdan ähli sözlerini ýerine ýetireris»

diýip jogap berdi. ⁴Musa Rebbiň ähli sözlerini ýazdy. Ol daň bilen turup, dagyň eteginde gurbanlyk sypasyny ýasady. Ol Ysraýylyň on iki tiresine laýyklykda on iki sany uly daş dikdi. ⁵Soňra Musa Rebbe ýakma gurbanlyklary we öküzler soýup, salamatlyk gurbanlyklary bermäge ysraýyllaryň ýaş ýigitlerini ugratdy. ⁶Musa gurbanlyk ganyynyň ýarysyny alyp, legenlere guýdy, ýarysyny bolsa gurbanlyk sypasyna serpdi. ⁷Soňra Musa Äht kitabyny eline alyp, ony halka eşitdirip okap berdi. Olar: «Rebbiň aýdanlarynyň ählisini ýerine ýetireris we oňa boýun bolarys» diýdiler. ⁸Musa gany alyp, halkyň üstüne sepeledi we olara: «Ine, ähli şu sözleriň esasynda, bu Rebbiň siziň bilen eden äht ganydyr» diýdi. ⁹Soňra Musa, Harun, Nadap, Abyhu we ysraýylyň ýetmiş sany ýaşulusy daga çykdy. ¹⁰Olar Ysraýylyň Hudaýyny gördüler. Onuň aýaklarynyň astyndaky meýdança edil ýakut daşyndan edilen ýalydy we asman ýaly dup-durudy. ¹¹Hudaý ysraýyllaryň baştutanlaryna el degirmedi. Olar hem Hudaýy gördüler we iýip-içdiler.

Musa Sinaý dagynda

¹²Reb Musa: «Meniň ýanyma daga çykyp, ol ýerde garaş. Halka öwretmek üçin, Men saňa ýüzüne kanun we tabşyryklarym ýazylan iki sany ýasy daş bölegini berjek» diýdi. ¹³Şeýlelikde, Musa kömekçisi Ýeşuwa bilen ornundan turdy. Musa Hudaýyň dagyna çykmağa başlady. ¹⁴Ol ýaşululara şeýle diýdi: «Yzmyza gaýdyp gelyňçäk, bize şu ýerde garaşyň. Harun bilen Hur siziň bilen galýar. Kimiň näme işi bolsa, şolara ýüz tutup bilersiňiz».

¹⁵Soňra Musa daga çykdy. Bulut dagy gaplady. ¹⁶Rebbiň şöhraty Sinaý dagyna ornaşdy. Bulut dagy alty günläp örtüdi. Ýedinji gün Reb Musany buludyň içinden çagyrdy. ¹⁷Indi Rebbiň şöhratynyň görnüşi ysraýyllaryň gözüne dagyň depesinde lowlap ýanýan ot ýaly bolup göründi. ¹⁸Musa buludyň içine girip, daga çykdy. Musa dagda kyrk gije-gündiz boldy.

25-nji bab

Mukaddes öý üçin sadakalar

¹Reb Musa şeýle diýdi: ²«Ysraýyllara aýt, Maňa sadaka bersinler. Meniň üçin her bir adamyň öz göwnünden çykaryp beren sadakasyny kabul ediň. ³Olardan kabul edip almaly sadakalaryňyz şulardyr: altyn, kümüş, bürünç; ⁴gök, badam, gyrgyzy ýüplük, nepis zygyr mata, geçi ýüňi; ⁵goçuň eýlenen derisi, saýlama deri, akasiýa agajy; ⁶çyra üçin zeýtun ýagy, mesh ýagy üçin we ýakymly ysly tütetgi üçin hoşboý ysly zatlar; ⁷efoda ^a we gursakça dakmak üçin hakyk we başga gymmatbaha gaşlar. ⁸Men olaryň arasynda ýaşar ýaly, Maňa mukaddes öý gursunlar. ⁹Mukaddes çadyr we onuň ähli esbaplary Meniň size görkezme berşim ýaly gurulsyn.

Äht sandygy

¹⁰Akasiýa agajyndan sandyk ýasasynlar. Onuň uzynlygy iki ýarym tirsek, ini we beýikligi bir ýarym tirsek bolsun. ¹¹Onuň içini-de, daşyny-da sap altyna gaplap, onuň daş-töweregine altýndan jähäk salsynlar. ¹²Sandyk üçin dört sany altyn halka ýasap, olary onuň dört aýagyna: ikisini bir tarapyňa, beýleki ikisini beýleki tarapyňa dakýň.

^a 25:7 *Efot* – baş ruhanynyň ýeňsiz üstki geýimi. Sözlüğe seret.

¹³Akasiýa agajyndan syryklar ýasap, olary altyna gaplaň. ¹⁴Sandygy özüňiz bilen göterip äkider ýaly, syryklary onuň gapdallaryndaky halkalardan geçiriň. ¹⁵Syryklar sandygyň halkalarynda gal-syn we ondan aýrylmasyn. ¹⁶Meniň saňa berjek ýazgyly Ähtnamamy hem sandykda goýarsyň.

¹⁷Soňra sap altyndan gapak ýasasynlar. Onuň uzynlygy iki ýarym tirsek, ini bolsa bir ýarym tirsek bolsun. ¹⁸Gapagyň her iki ýan çetinde döwme altyndan iki sany kerup^a ýasat. ¹⁹Keruplaryň birini gapagyň bir çetinde, beýlekisini beýleki çetinde ýerleşdirsinler. Olary gapagyň her ýan çetinde goýup, gapak bilen bir bitewi edip berkitdir. ²⁰Keruplar ganatlaryny gapagyň depesinde ýaýyp, onuň üstüne saýa salyp dursun. Olaryň ýüzleri biri-birine bakyp, göni gapaga tarap seredip dursunlar. ²¹Saňa berjek ýazgyly Ähtnamamy sandygyň içinde goýup, gapagy hem onuň üstünden goý. ²²Äht sandygynyň üstündäki, gapagyň ýokarsyndaky iki sany kerubyň aralygynda Men seniň bilen duşuşaryn we ysraýyllar üçin ähli buýruklarymy saňa bererin.

Hantagta

²³Akasiýa agajyndan hantagta ýasat. Onuň uzynlygy iki tirsek, ini bir tirsek we beýikligi bir ýarym tirsek bolsun. ²⁴Ony sap altyna gapla we daş-töweregine altyndan jähek salsynlar. ²⁵Hantagtanyň gýralaryna dört barmak giňlikde gurşaw etdir we gurşawyň daş-töweregine altyndan jähek saldyr. ²⁶Hantagta üçin altyndan dört sany halka ýasat. Halkalary onuň dört künjündäki dört aýagyna berkitsinler. ²⁷Hantagtany

göterip äkider ýaly halkalardan geçen syryklary gurşawa ýakyn ýerleşdirsinler. ²⁸Syryklary akasiýa agajyndan ýasap, olary altyna gapla. Hantagta şu syryklar bilen görterilmelidir. ²⁹Yakymly ysly tütetgi üçin tabaklar we jamlar, sadaka hökmünde şerap bermek üçin küyzeler we şakäseler ýasat. Olar sap altyndan bolsun. ³⁰Hemişe hantagtanyň üstünde Maňa hödür çöregini goý.

Çyradan

³¹Sap altyndan çyradan ýasat. Çyradanyň esasy we şahasy döwme sap altyndan bolsun. Çyradanyň gülkäsesi, gül-gunçasy we gülýapragy özi bilen bir bitewi bolsun. ³²Çyradanyň her gapdalyndan üç şaha çykyp, onuň jemi alty şahasy bolsun. ³³Şahalarda badam gülüniň şekilinde gülkäse bolsun. Gül-gunçasy bilen gülýapragyny hem ýasaň. Beýleki şahalarda hem hut şunuň ýaly bolsun, umuman, alty şahanyň hemmesini bir meňzeş edip ýasaň. ³⁴Çyradanyň ortasyndaky şahada badam gülüne meňzeş dört sany gülkäse bolup, olaryň hem gül-gunçasy we gülýapragy bolsun. ³⁵Her jübütiň astynda bir gunça bolup, hemmesi bilelikde jemi alty şaha çyksyn. ³⁶Çyradanyň gunçalaryny we şahalaryny bir bitewi edip ýasat. Onuň tutuş özi döwme sap altyndan ýasalsyn. ³⁷Çyradan üçin ýedi çyra dak. Çyralar çyradanyň önüne ýagty saçar ýaly, olary onuň depesine dak. ³⁸Onuň müçenegi we nowasy sap altyndan bolsun. ³⁹Çyradan we oňa degişli ähli enjamlar bir ýarym batman^b sap altyndan ýasalsyn. ⁴⁰Ine, sen bularyň hemmesini dagda saňa görkeziljek nusganyň esasynda ýasarsyň.

^a 25:18 *Kerup* – perişdeleriň bir görnüşi. Sözlüge seret.

^b 25:39 *Bir ýarym batman* – ýewreýçe *bir kikkar*. Bu takm. 34 kg deňdir.

26-njy bap

Mukaddes çadyr

¹Bulardan başga-da, sen on perdeden ybarat mukaddes çadyr ýasat. Perdeler zygyr matadan, gök, badam, gyrmyzy ýüplükden edilen bolsun. Ussat keşdeçiler olaryň yüzüne owadanlap kerubyň şekilini nagyşlap çeksinler. ²Her perdäniň uzynlygy ýigrimi sekiz tirsek, ini dört tirsek bolup, ähli perdeleriň ölçegi bir meňzeş bolsun. ³Baş perde bir aýry, beýleki baş perde hem bir aýry edilip çatylsyn. ⁴Birinji baş perdäniň in soňkusynyň ujuna gök halka ýasa, ikinji baş perdäniň hem in soňkusyna şeýle edilsin. ⁵Birinji topluynyň in soňkusynyň ujuna elli sany halka ýasa we ikinji topluynyň soňkusyna-da elli halka ýasasynlar. Halkalar biri-biriniň garşysynda ýerleşsin. ⁶Altyn dan elli sany ildirgiç ýasat we perdeleri ildirgiç bilen biri-birine berkitdir. Şonda çadyr tutuş bir bitewi bolar.

⁷Şeýle hem, geçiniň yüňünden edilen on bir perdeden ybarat mukaddes çadyryň daşky örtügin ýasasynlar. ⁸Daşky örtügiň perdesiniň uzynlygy otuz tirsek, ini dört tirsek bolsun. On bir perdäniň-de ölçegi deň bolsun. ⁹Perdeleriň başisini biri-birine çatsynlar, galan altyyny hem şeýle etsinler. Altynjy perdäni çadyryň ön tarapynda iki gatlaň. ¹⁰Birinji topluynyň ortasyndan in soňkusynyň ujuna elli sany halka ýasaň, ikinji topluynyň hem şeýle ediň.

¹¹Soňra бүрүнчеден elli sany ildirgiç ýasat. Ildirgiçleri halkadan geçirip, çadyry birleşdir, şonda çadyr tutuş bir bitewi bolar. ¹²Perdeleriň galan bölegi, ýagny galan ýarysy çadyryň arka tarapyndan asylyp dursun. ¹³Çadyryň perdeleriniň

her iki gapdaly bir tirsek uzyn bolsun. Soňra näme artykmaç galsa, olary her iki tarapyndan çadyry örtmek üçin asyň.

¹⁴Çadyr üçin goçuň eýlenen derisinden ýapynja ýasaň, onuň daşky örtügi üçin saýlama deriden ýene bir ýapynja ýasaň.

¹⁵Mukaddes çadyr üçin akasiýa agajyndan dikligine çarçuwalar ýasat. ¹⁶Her çarçuwanyň uzynlygy on tirsek, ini bir ýarym tirsek bolsun. ¹⁷Çarçuwalary biri-birine sepleşdirip durar ýaly, her çarçuwada iki sany gazyk bolsun. Çadyryň ähli çarçuwalary üçin şeýle edilsin. ¹⁸Mukaddes çadyr üçin çarçuwalary ine şeýle ýasaň: günorta tarapy üçin ýigrimi sany çarçuwa ýasap, ¹⁹şol ýigrimi çarçuwanyň aşagyndan kyrk sany kümüşden daban ýasasynlar. Her çarçuwanyň aşagyndan onuň gazygy üçin iki sany daban bolsun. ²⁰Çadyryň ikinji, demirgazyk tarapy üçin hem ýigrimi çarçuwa ýasaň. ²¹Olaryň hem her çarçuwa ikiden, jemi kyrk sany kümüşden dabany bolsun. Her çarçuwanyň aşagyndan iki daban bejert. ²²Çadyryň ýeňsesi bolan günbatar tarapy üçin alty çarçuwa ýasaň. ²³Çadyryň arka tarapyndaky burçlar üçin iki çarçuwa ýasaň. ²⁴Olar aşakdan hem, ýokardan hem bir halka birleşen bolmaly. Olaryň ikisi-de şeýle edilsin we olar iki burçy emele getirsin. ²⁵Şeýdip, sekiz sany çarçuwa bolup, her çarçuwanyň aşagyndan iki daban ýasalyp, jemi on alty sany kümüşden dabany bolsun.

²⁶Akasiýa agajyndan syryklar ýasat. Çadyryň bir tarapyndaky çarçuwalar üçin baş syryk, ²⁷beýleki tarapyndaky çarçuwalar üçin hem başisini we arka tarapy bolan günbataryndaky çarçuwalar üçin başisini ýasasynlar. ²⁸Çarçuwalaryň ortasyndan geçýän syryk çadyryň bir ujundan beýleki ujuna çenli geçmelidir.

²⁹Çarçuwalary altyna gaplat. Taýaklary saklar ýaly altynndan halkalar ýasat. Syryklary hem altyna gaplat. ³⁰Mukaddes çadyry dagda saňa görkezilen nusganyň esasynda gur.

³¹Gök, badam, gyrgyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan tuty ýasat. Onuň ýüzüne owadanlap kerubyň şekilini nagyşlap çeksinler. ³²Tutyny asmak üçin, akasiýa agajyndan dört sany sütün ýasat. Olary altyn bilen gaplaň. Bu sütünler üçin altynndan ildirgiçler ýasaň we kümüşden dört sany daban hem ýasaň. ³³Tutyny ildirgiçden asyp, onuň iç tarapyna Äht sandygyny getir. Bu tuty siziň üçin mukaddes otag bilen iň mukaddes otagy biri-birinden aýyrsyn. ³⁴Iň mukaddes otagdaky Äht sandygynyň gapagyny getirip goý. ³⁵Hantagtany tutynyň daş tarapynda, çadyryň demirgazyk tarapynda goý. Çyradany bolsa hantagtanyň garşysynda, çadyryň günorta tarapynda goý. ³⁶Çadyryň girelgesi üçin gök, badam, gyrgyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan ýapynja ýasat. Ol keşde bilen nagyşlansyn. ³⁷Bu ýapynja üçin akasiýa agajyndan baş sany sütün dikip, olary altyna gaplat. Olaryň ildirgiçleri hem altynndan bolsun we olar üçin bürünçden baş sany daban ýasat.

27-nji bab

Gurbanlyk sypasy

¹Akasiýa agajyndan gurbanlyk sypasyny ýasa. Onuň uzynlygy baş tirsek, ini hem baş tirsek bolsun. Gurbanlyk sypasy dörtburç şekilinde bolup, beýikligi hem üç tirsek bolsun. ²Gurbanlyk sypasynyň dört burçy-da ýokary çykyp dursun. Şu burçlar gurbanlyk sypasy bilen bir bitewi bolsun. Ony bürünç bilen gapla. ³Gurbanlyk sypasy üçin kül gaplary, kül

atarlar, legenler, çarşaklar we maňňallar ýasa. Olaryň hemmesi bürünçden bolsun.

⁴Gurbanlyk sypasy üçin bürünçden torly gözenek ýasa. Onuň dört burçunyň hersine bürünçden halka ýasa. ⁵Halkalary gurbanlyk sypasynyň aşaky gurşawynda ýerleşdir, şonda gözenek gurbanlyk sypasynyň ýarysyndan aşakda bolar. ⁶Akasiýa agajyndan syryklar ýasa we olary bürünç bilen gapla. ⁷Gurbanlyk sypasyny iki tarapyndan göterip äkider ýaly, syryklary halkalardan geçir. ⁸Gurbanlyk sypasynyň daşyny tagtadan ýasap, gutusynyň içini boş goý. Ol saňa edil dagda görkezilişi ýaly ýasalsyn.

⁹Mukaddes çadyryň haýadyny gur. Haýadyň günorta tarapynda ýüz tirsek uzynlykda nepis zygyr matadan perdeler as. ¹⁰Perdeler üçin ýigrimi sany sütün we olary saklajak ýigrimi sany dabany bürünçden ýasa; sütünleriň ildirgiçleri we jähekleri kümüşden bolsun. ¹¹Demirgazyk tarapy üçin hem şeýle et. Onuň boýuna ýüz tirsek uzynlykda perdeler tut. Perdeler üçin ýigrimi sany sütün we ýigrimi sany dabany bürünçden ýasa, emma onuň ildirgiçleri we jähekleri kümüşden bolsun. ¹²Haýadyň günbatar tarapyna elli tirsek uzynlykda perdeler tutulsyn we ol perdeler üçin on sany sütün we on sany daban ýasa. ¹³Haýadyň ön tarapy bolan gündogar tarapyň giňligi elli tirsek bolsun. ¹⁴Onuň bir tarapyna uzynlygy on baş tirsek bolan perdeler tut. Olaryň hem üç sütüni we üç dabany bolsun. ¹⁵Beýleki tarapyna hem on baş tirsek uzynlykda perdeler tut, onuň-da üç sütüni we üç dabany bolsun. ¹⁶Haýadyň girelgesine gök, badam, gyrgyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan uzynlygy ýigrimi tirsek bolan perdeler tut we olary nagyşlar bilen keşdele. Onuň dört sütüni we dört dabany

bolsun. ¹⁷Haýadyň töweregindäki ähli sütünler kümüş bilen jäheklensin. Onuň ildirgiçleri kümüşden, dabanlary бүрүнчен bolsun. ¹⁸Haýadyň uzynlygy ýüz tirsek, ini elli tirsek, beýikligi baş tirsek bolsun. Onuň nepis zygyr matadan perdeleri we бүрүнчен dabanlary bolsun. ¹⁹Mukaddes çadyrda ulanylýan ähli esbaplar, onuň ähli gazyklary we onuň haýadynyň ähli gazyklary бүрүнчен bolsun.

²⁰Ysraýyllara aýt, çyra hemişe ýanyp durar ýaly, goý, olar saňa çyra üçin sap zeýtun ýagyny getirsinler. ²¹Çyra Rebbe ýüz tutulýan çadyrda, Äht sandygynyň öňündäki tutynyň daş ýüzünde ýanyp dursun. Harun we onuň ogullary çyrany Rebbiň huzurynda ertirden aғsama çenli ýaksynlar. Bu ysraýyllar üçin nesilme-nesil dowam etjek ebedilik düzgün bolsun.

28-nji bap

Ruhany geýimleri

¹Ysraýyllaryň arasyndan aгаň Haruny we onuň ogullaryny öz ýanyňa al. Harun we onuň ogullary Nadap, Abyhu, Elgazar we Ytamar Maňa ruhany bolup hyzmat etsinler. ²Agaň Harunyň hormatyny we owadanlygyny bezär ýaly, oňa ruhany geýimlerini tik. ³Meniň ukyp beren ökde ussalarymyň hemmesine aýt: Meniň ruhanym bolmaga Harunyň bagyş edilmegi üçin, onuň ruhany geýimlerini tiksinler. ⁴Olaryň tikjek geýimleri şulardan ybarat: gursakça, efot, don, nagyşly uzyn köýnek, selle we guşak. Agaň Harunyň we onuň ogullarynyň Maňa ruhany bolup hyzmat etmekleri üçin, bu ruhany geýimleri tikenişizde, ⁵altyn, gök, badam, gyrmyzy ýüplük we nepis zygyr mata ulansynlar.

⁶Ukyply ökde ussalar efody altyn sapakdan, gök, badam, gyrmyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan tiksinler. ⁷Her iki ujuny biri-birine baglaýan iki sany eginbasy bolup, ol hem berkidilsin. ⁸Efodyň ýüzündäki nagyşly kemer hem edil efodyň tikilişi ýaly tikilsin, ol altyn dan, gök, badam, gyrmyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan tikilsin. ⁹Iki sany hakyk daşyny al we olaryň ýüzüne Ysraýylyň on iki oglunyň adyny oýup ýaz. ¹⁰Olaryň dogluş tertibi boýunça altysynyň adyny bir daşa, beýleki altysynyň adyny başga bir daşa oýup ýaz. ¹¹Nakgaşlaryň oýup möhür basyşy ýaly, Ysraýylyň ogullarynyň atlaryny şu iki daşa oýup ýaz. Olary altyn öýjüklere oturt. ¹²Ysraýylyň ogullary üçin ýatlama bolar ýaly, bu iki daşy efodyň eginbagyna dak. Rebbiň huzurynda ýatlanar ýaly, Harun olaryň atlaryny iki egninde göterip gezsин. ¹³Gaşlar üçin altyn dan iki sany öýjük ýasa. ¹⁴Sap altyn dan ýüplük ýaly tow berlen iki sany zynjyr ýasa we şol örme zynjyrlary gaş öýjüklere berkit.

¹⁵Inçe nagyşlar bilen höküm gursakçasyny tik. Ony efot ýaly edip, altyn sapakdan, gök, badam, gyrmyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan tik. ¹⁶Gursakça iki gat bolup, uzynlygy bir garyş, ini hem bir garyş, dörtburç bolsun. ¹⁷Gursakçanyň ýüzüne dört hatar gaş dak. Birinji hatarda goýy gyzyly, sary, zümeret gaşlary; ¹⁸ikinci hatarda pöwrize, gök ýakut, almaz; ¹⁹üçünji hatarda mämişi, ak we goňur ýakut, goýy gyrmyzy ýakut; ²⁰dördünji hatarda altyn-sary, hakyk we ýaşyl gaşlar bolsun. Olar altyn gaş öýjüklere oturdylysyn. ²¹Ysraýylyň ogullarynyň atlaryna görä, gaşlar on iki sany bolup, on iki tiräniň hersiniň ady edil möhür basylan ýaly, her gaşyň ýüzüne oýulyp ýazylysyn. ²²Gursakça üçin sap

altynndan ýüplük ýaly tow berlen zynjyrlar ýasa. ²³Gursakça üçin altynndan iki sany halka ýasa we olary onuň ýokarky iki ujuna dak. ²⁴Örme iki altyn zynjyry gursakçanyň ujundaky iki halkadan geçir. ²⁵Zynjyrlaryň beýleki iki ujuny iki gaş öýjüğine, efodyň ön tarapyndaky eginbaglara berkit. ²⁶Altynndan ýene iki sany halka ýasap, olary gursakçanyň aşaky iki içki ujuna, efodyň içki gatyna dak. ²⁷Altynndan başga ýene iki sany halka ýasap, olary efodyň ön tarapyndaky eginbagynyň aşaky bölegine berkit. Olar efodyň nagyşly kemeriniň ýokarsynda ýerleşsin. ²⁸Gursakça efotdan sallanyňp gaçmaz ýaly, onuň halkalary gök ýüp bilen efodyň halkalaryna daňylsyn. Şonda gursakça efodyň nagyşly kemeriniň ýüzünde durar. ²⁹Şeýlelikde, Harun mukaddes otaga girende, ýüzünde Ysraýylyň ogullarynyň atlary ýazylan bu höküm gursakçasyny ýüreginiň üstünden dakyp barsyn. Şonda Men Reb halkymy hemişe ýatlap duraryn. ³⁰Höküm gursakçada Urymy we Tummymy^a goý. Harun Meniň huzuryma gelende, olary ýüreginiň üstünden dakyp gelsin. Meniň huzurymda Harun hemişe hökümimi ysraýyllara ýetirip gezer.

³¹Efodyň aşagyndan geýilýän dony gök matadan tik. ³²Onuň ortasyndan kelle gürp-çykar ýaly açyk ýer bolsun. Bu açyk ýeri ýyrtylmaz ýaly, oňa gyýa aýla. ³³Gök, badam, gyrmzy ýüplükden naryň şekillerini ýasap, olary donuň etegine dak. Nar şekilleriniň arasynda altynndan edilen jaňjagazlar bolsun. ³⁴Şeýdip, nar şekilleri we altyn jaňjagazlar biri-biri bilen başaşa düzülsin. ³⁵Harun hyzmat edýän wagty bu dony geýsin. Ol Meniň huzuryma mukaddes otaga girende-çykanda jaňjagazlaryň

sesi eşidilip dursun. Şonda ol ölmez. ³⁶Sap altynndan bezeg şaýyny ýasa. Möhür dek, onuň ýüzüne „Rebbe bagyş edilen“ diýen sözleri oýup ýaz. ³⁷Bu bezegi gök sapak bilen selläniň ön tarapyna berkit. ³⁸Harun muny maňlaýyna daksyn. Bu Meniň üçin nyşan bolar: ysraýyllar Maňa bagyşlap getiren sadakalary babatda günä edenlerinde, bu günä Harunyň üstünde bolar. Şonuň üçin-de, Harun bu bezegi hemişe maňlaýyna daksyn, şonda olar Meniň huzurymda ýalkanarlar.

³⁹Nepis zygyr matadan nagyşly uzyn köýnek we selle tik. Nagyşlar bilen keşdelenen bil guşagyny hem tik.

⁴⁰Harunyň ogullarynyň hormatyny we owadanlygyny bezär ýaly olara köýnekler, bil guşaklar we baş daňylar tik. ⁴¹Bulary agaň Haruna we onuň ogullaryna geýdir. Olar Maňa ruhany bolup hyzmat etmekleri üçin, olaryň başlaryna ýag guýup belle we Maňa bagyş et. ⁴²Ýalaňaç ýerlerini ýapar ýaly, olara nepis zygyr matadan bilinden buduna ýetip duran iç geýmlelerini tik. ⁴³Harun we onuň ogullary Rebbe ýüz tutulýan çadyra hyzmat etmek üçin girenlerinde ýa-da mukaddes ýerdäki gurbanlyk sypasynyň ýanyna baranlarynda bu geýmileri geýsinler. Şeýtseler, günäni öz üstlerine almazlar we ölmezler. Bu Harun üçin we onuň soňky nesilleri üçin ebedilik düzgün bolsun.

29-njy bap

Harun we onuň ogullary ruhanylyga bagyş ediliär
(Lewiler 8:1-36)

¹Harun we onuň ogullary Meniň ruhanylarym bolup hyzmat etmekleri üçin,

^a 28:30 *Urym we Tummym* – Hudaýyň islegini bilmek üçin ruhanylar tarapyndan ulanylan iki sany daş. Sözlüğe seret.

olary Maňa şeýle bagyş et: bir sany ýaş öküzçe we hiç bir şikessiz iki sany goç al. ²Petir, ýaga ýugrulan külçe we ýüzüne ýag çalnan ýuka petir bişir. Olaryň hemmesini bugdaý unundan bişir. ³Olary bir sebede salyp getir, şeýle hem, öküzi we iki goçy hem getir. ⁴Haruny we onuň ogullaryny Maňa ýüz tutulýan çadyryň girelgesine getir we olary suw bilen ýuwundyr. ⁵Soňra ruhany geýimleri bolan uzyn köýnegi, dony, efody we gursakçany getirip, Haruna geýdir. Efodyň nagysly kemerini dak. ⁶Onuň başyna selläni geýdir. Sellesine mukaddes ýazgyny berkit. ⁷Mesh ýagy alyp, onuň başyna guý. Şeýdip ony saýla. ⁸Soňra onuň ogullaryny getir we olara hem uzyn köynekleri geýdir. ⁹Olara bil guşaklaryny daň we başdaňlaryny daň. Haruny we onuň ogullaryny ruhany edip belle. Ruhanyçylyk olar üçin ebedilik düzgün bolsun. ¹⁰Maňa ýüz tutulýan çadyryň önüne öküzi getir. Harun we onuň ogullary ellerini öküziň kellesine goýsunlar. ¹¹Maňa ýüz tutulýan çadyryň girelgesinde, Meniň huzurymda öküzi soý. ¹²Öküziň ganyndan alyp, barmagyň bilen gurbanlyk sypasynyň ýokary çykyp duran burçlaryna çal. Galan ganyň hemmesini gurbanlyk sypasynyň düýbüne dök. ¹³Içýagynyň hemmesini al, bagryň ýüzündäki ýagly perdäni, iki böwregini daşynyň ýagy bilen al. Olary gurbanlyk sypasynda ýak. ¹⁴Emma öküziň läşini, onuň derisini, içgoşuny düşelgäniň daşynda ýak. Bu günä gurbanlygydyr.

¹⁵Soňra goçlaryň birini al. Harun we onuň ogullary goçuň kellesine ellerini goýsunlar. ¹⁶Goçy soýup, ganyny al we ony gurbanlyk sypasynyň çar tarapyna serp. ¹⁷Soň goçy böleklere böl. Onuň içgoşlaryny we aýaklaryny ýuwup,

kellesini bir aýry, aýaklaryny bir aýry edip goý. ¹⁸Gurbanlyk sypasynyň üstünde tutuş goçy ýak. Bu Meniň üçin ýakma gurbanlygydyr. Ot üsti bilen berilýän bu gurbanlygyň ýakymly ysy Maňa ýaraýar.

¹⁹Beýleki goçy al. Harun we onuň ogullary ellerini goçuň kellesine goýsunlar. ²⁰Goçy soýup, ganyny al. Ony Harunyň we onuň ogullarynyň sag guşaklarynyň ýumşak ýerine çal. Şeýle hem, olaryň sag elleriniň we sag aýaklarynyň başam barmaklaryna çal. Galan gany bolsa gurbanlyk sypasynyň çar tarapyna serp. ²¹Soňra gurbanlyk sypasynyň üstündäki gandan alyp, mesh ýagyny hem alyp, olary Harunyň hem onuň ogullarynyň üstüne we geýimlerine sepele. Şeýdip, Harun we onuň geýimleri, şeýle hem onuň ogullary we olaryň geýimleri Maňa bagyş ediler.

²²Şeýle hem, goçuň ýagyny, guýruk ýagyny, içýagyny, bagryň ýüzündäki ýagly perdäni, iki böwregini daşynyň ýagy bilen we sag buduny al. (Çünki bu goç ruhanyçylyga bellemek üçindir.)

²³Meniň huzurymdaky çörekler salnan sebetden bir petir, ýaga ýugrulan bir külçe we bir sany hem ýüzüne ýag çalnan ýuka petir al. ²⁴Olaryň hemmesini Harunyň we onuň ogullarynyň aýasy-na ýerleşdir. Meniň huzurymda olary göterme sadakasy hökmünde ýokary galdyr. ²⁵Soňra bulary olaryň elinden alyp, ýakma gurbanlygynyň üstünde goýup ýak. Huzurymda ot üsti bilen berilýän bu gurbanlygyň ýakymly ysy Maňa ýaraýar.

²⁶Haruny ruhanyçylyga bellemek üçin, soýlan goçuň döşüni al we ony Meniň huzurymda göterme sadakasy edip ýokary galdyr. Ol döş seniň paýyň bolar. ²⁷Ruhanyçylyga bellemek üçin soýlan goçuň döşüni göterme sadakasy we

buduny üwreme sadakasy hökmünde Maňa bagyş et. Bular Haruna we onuň ogullaryna berilmelidir. ²⁸Bu ysraýyl halkyndan Haruna we onuň ogullaryna ebedilik paý hökmünde berilsin. Çünki bu sadaka ysraýyllaryň Reb üçin berýän salamatlyk sadakasyndan alyp, ruhanylara berilýän sadaka bolsun.

²⁹Harunyň mukaddes lybasy özünden soň ogullaryna galsyn. Olar şol geýimlerde başlaryna ýag çalyp, ruhanyçylyga bellensinler. ³⁰Harunyň ýerine ruhany bolan ogly ol geýimleri Maňa ýüz tutulýan çadyra gelip, mukaddes otagda hyzmat edýän wagty geýsin.

³¹Ruhanyçylyga bellemek üçin soňlan goçy alyp, onuň etini mukaddes ýerde gaýnadyň. ³²Maňa ýüz tutulýan çadyryň girelgesinde Harun we onuň ogullary goçuň etini we sebetdäki çöregi iýsinler. ³³Ruhanyçylyga bellenip, özlerini bagyş etmekleri üçin, bu günäden saplama gurbanlygynyň naharyndan özleri iýsinler. Emma bulardan başga hiç kim mundan iýmeli däl, sebäbi bu nahar mukaddesdir. ³⁴Eger ruhanyçylyga bellemek üçin soňlan malyň etinden ýa-da çörekden iýilmän ertir daňdana galsa, ony otda ýakyň. Ol iýilmeli däl, sebäbi ol mukaddesdir.

³⁵Haruny we onuň ogullaryny edil Meniň buýruşym ýaly, ýedi günden soň Maňa ruhanyçylyga belle. ³⁶Şeýle hem, günäden saplanmak üçin, her gün bir öküzi günä gurbanlygy edip ber. Gurbanlyk sypasyny päklemek üçin, günä gurbanlygyny ber we onuň üstüne ýag guýup mukaddes et. ³⁷Gurbanlyk sypasy üçin ýedi günläp päkleme geçirip, ony mukaddes et. Şonda gurbanlyk sypasy

iň mukaddes bolar. Ony ellän kişi hem mukaddes bolar.

Gündelik gurbanlyklar

(Lewiler 6:8-13; Çölde 28:1-8)

³⁸Ine, gurbanlyk sypasynda ýakyp bermeli gündelik gurbanlyklaryňyz: iki sany birýaşar tokly. ³⁹Olaryň biri ni ertirine, beýlekisini agşamyna soý. ⁴⁰Birinji tokly bilen bir okara ^a saýlama bugdaý ununa bir küýze ^b zeýtun ýagyny garyp ber. Bir küýze şerap guýup, içgi sadakasy üçin ulanyň. ⁴¹Agşamyna hem ertirine edişiň ýaly et. Beýleki toklyny soýup, onuň bilen hamyr we şerap ber. Ot üsti bilen berilýän bu gurbanlygyň ýakymly ysy Maňa ýaraýar. ⁴²Huzurymdaky Maňa ýüz tutulýan çadyryň girelgesinde bu adaty ýakma gurbanlygyny nesilme-nesil ýerine ýetir. Siziň bilen gepleşmek üçin, ol ýerde Men siziň bilen duşuşaryn. ⁴³Ol ýerde Men ysraýyllar bilen duşuşaryn. Ol ýer Meniň şöhratym bilen mukaddes bolar. ⁴⁴Maňa ýüz tutulýan çadyry we gurbanlyk sypasyny mukaddes ederin. Şeýle hem, Maňa ruhany bolup hyzmat etmekleri üçin, Haruny we onuň ogullaryny Özümme bagyş ederin. ⁴⁵Men ysraýyllaryň arasynda ýaşaryn we olaryň Hudaýy bolaryn. ⁴⁶Aralarynda ýaşamak üçin olary Müsürden alyp çykan olaryň Hudaýy Rebbiň Mendigimi bilsinler. Olaryň Hudaýy Reb Mendirin.

30-njy bap

Ýakymly ysly tütetgi üçin sypa

¹Ýakymly ysly tütetgi üçin akasiýa agajyndan sypa ýasa. ²Onuň uzynlygy-da,

^a 29:40 *Bir okara* – ýewreýçe *efanyň ondan biri*. Bu takm. 2 kg deňdir.

^b 29:40 *Bir küýze* – ýewreýçe *hiniň dördinden biri*. Bu takm. 1 litre deňdir.

ini-de bir tirsek bolup, ol dörtburç bol-sun. Onuň beýikligi iki tirsek bolup, çykyp duran burçlary bilen bile tutuş bir bitewi edilsin. ³Onuň depesini, ähli taraplaryny we burçlaryny sap altyna gapla. Onuň daş-töweregine altýndan jähek çek. ⁴Onuň üçin altýndan iki sany halka ýasa we olary jähegiň aşagyndan biri-birine garşy edip, iki tarapyna dak. Sypany göterip gider ýaly, ol halkalar-dan syryklar geçir. ⁵Syryklary akasiýa agajyndan ýasa we olary altyna gapla. ⁶Sypany Äht sandygynyň ýanyndan asyly tutynyň önünde ýerleşdir. Ony Äht sandygynyň gapagynyň dogrusyn-da goý, çünki Men ol ýerde seniň bilen duşuşaryn. ⁷Her gün irden Harun çy-rany arassalap ýaglamaga gelende, bu sypanyň üstünde ýakymly ysly tütetgi ýaksyn. ⁸Ol aňşam çypany ýakmaga gelende-de şeýle etsin. Siz bu ýakymly ysly tütetgini Meniň huzurymda hemişe nesilme-nesil etmelisiňiz. ⁹Bu sypada başga hiç hili tütetgi ýakylmasyn, ýakma gurbanlygy ýa-da galla sadakasy berilmesin we onuň üstüne içgi sadakasy guýulmasyn. ¹⁰Ýylda bir gezek Harun onuň burçlarynda günäden saplanma gurbanlygyny bersin. Günäden saplanmak üçin öldürilen malyň ganyny döküp, ýylda bir gezek nesillerboýy günä gurbanlygyny ber. Sypa Rebbe bagyş edilendir».

Mukaddes çadyr üçin salgyt

¹¹Reb Musa şeýle diýdi: ¹²«Ysraýyllaryň hasabyny almak üçin, ilat sanawyny geçir. Hasaba alnanlaryň hemmesi öz jany üçin Maňa töleg tölesin. Şonda töleg töläp hasaba alnan adamlaryň başyna hiç

hili bela inmez. ¹³Ine, hasaba alnanlaryň tölemeli zady: mukaddes öýüň resmi ölçegi boýunça ýarym şekel kümüş. Bir şekel iki mys gala ^a deňdir. Maňa sadaka hökmünde ýarym şekel kümüş bersinler. ¹⁴Hasaba alnanlaryň ýaşı ýigrimi we ondan ýokary bolan adamlaryň her biri şu mukdarda Maňa sadaka bersin. ¹⁵Ba-ýam, garybam şol ýarym şekeli tölesin. Töleg şundan az-da bolmasyn, köp-de. Siz şu sadakany Maňa bereniňizde, günäňizden saplanarsyňyz. ¹⁶Ysraýyllaryň günälerinden saplanmagy üçin, olardan pul ýygna we ony Maňa ýüz tutulýan çadyryň hyzmaty üçin sarp et. Jany üçin töleýän tölegi Meniň huzurymda ysraýyllara ýatlama bolar».

Bürünç legen

¹⁷Reb Musa ýene-de şeýle diýdi: ¹⁸«Ýuwunmak üçin bürünçden legen ýasa. Onuň sütüni hem bürünçden bolsun. Ony Maňa ýüz tutulýan çadyr bilen gurbanlyk sypasynyň ortasynda goý we içine suw guý. ¹⁹Şol suw bilen Harun we onuň ogullary ellerini we aýaklaryny ýuwsunlar. ²⁰Olar Maňa ýüz tutulýan çadyra girenlerinde ýa-da gurbanlyk sypasynda ot üsti bilen Maňa gurbanlyk bermäge gelenlerinde, şol suw bilen ýuwunsynlar. Şonda olar ölmezler. ²¹Olar şol suw bilen ellerini, aýaklaryny ýuwsunlar, şonda olar ölmezler. Bu Harun üçin we onuň nesilleri üçin arkama-arka gaýtalanýan ebedilik düzgün bolsun».

Mesh ýagy

²²Reb Musa şeýle diýdi: ²³«Ine, şu iň gowy hoşboý ysly zatlary al: ýarym put ^b mukdarda suwuk mür, çärýek

^a 30:13 *Iki mys gal* – ýewreýçe *ýigrimi gera*. Bu takm. 10 gr deňdir.

^b 30:23 *Ýarym put* – ýewreýçe *bäş ýüz şekel*. Bu takm. 6 kg deňdir.

put^a mukdarda ýakymly ysly dalçyn we ýene-de çärýek put mukdarda hoş-boý ysly gamyş, ²⁴ýarym put mukdarda hindi dalçynyny al. Bularyň hemmesi mukaddes öýüň resmi ölçegi bilen ölçensin we dört küýze^b zeýtun ýagyny al. ²⁵Ussatlyk bilen garyp, bulardan mesh ýagyny ýasa. Bu mukaddes mesh ýagydyr. ²⁶⁻²⁸Maňa ýüz tutulýan çadyra, Äht sandygyna, hantagta we onuň ähli enjamlaryna, çyradana we onuň ähli enjamlaryna, tütetgi sypasyna, ýakma gurbanlyk sypasyna we onuň ähli enjamlaryna, legene we onuň sütünine şu ýagy sepele. ²⁹Olary mukaddes et, şonda olar iň mukaddes zatlar bolar. Olara galtaşan hem mukaddes bolar. ³⁰Haruny we onuň ogullaryny ruhanylarym bolup hyzmat etmekleri üçin, başlaryna ýag guýup, Maňa bagyş et. ³¹Ýsraýyllara aýt: Bu siziň üstüňiz bilen nesilme-nesil geç-ýän Meniň mukaddes mesh ýagymdyr. ³²Bu mesh ýagyny adaty bedeniňize guýmak üçin ulanmaly däl, başga her hili zatlar bilen garyşdyrmaly däl. Bu mukaddesdir we siziň üçin hem mukaddes bolmalydyr. ³³Ruhanydan başga kimde-kim şonuň ýaly atyr ýasasa we biriniň üstüne guýsa, öz halkynyň arasyndan kowlup çykarylar».

Tütetgi

³⁴Reb Musa şeýle diýdi: «Hoşboý ysly zatlary: balzamy, onikany, galbanumy we ýakymly ysly tütetgini al. (Bularyň hemmesi deň möçberde bolsun.) ³⁵Atyr ýasaýjy garyp, olardan hoşboý ysly tütetgi ýasa. Oňa duz hem goş, ol sap we mukaddes bolsun. ³⁶Onuň bir bölegini külekäp, siziň bilen duşuşýan ýerim

bolan Äht sandygynyň öňündäki Maňa ýüz tutulýan çadyrda goý. Bu siziň üçin iň mukaddes bolar. ³⁷Şu usul bilen özüňiz üçin tütetgi taýýarlamaň. Muny Men-Rebbe bagyş edilen hasaplaň. ³⁸Kim muny atyr hökmünde ulansa, öz halkynyň arasyndan kowlup çykarylar».

31-nji bap

Mukaddes çadyr üçin ussalar

¹Reb Musa şeýle diýdi: ²«Ine, Men ýahuda tiresinden Huruň agtygy, Urynyň ogly Besaleli saýladym. ³Men ony Öz Ruhum bilen doldurdym. Her dürli senet işinde Men oňa ukyp, akyl-paýhas we başarjaňlyk berdim. ⁴Ol ökde nakgaş bolup, altyna-kümşe we bürünje dürli nagyşlar salsyn. ⁵Daşlary oýup gaşlary goýmakda, agaç ýonmakda, her hili ussachylyk işinde oňa ussatlyk berdim. ⁶Şeýle hem, Besalel bilen işläp ýaly, Men dan tiresinden Ahysamagyň ogly Oholýaby hem saýladym. Men ähli ökde ussalara-da ukyp berdim. Şeýlelikde, olar Meniň saňa buýran şu ähli zatlarymy ýasasynlar: ⁷Maňa ýüz tutulýan çadyr, Äht sandygy we onuň üstüniň gapagy, çadyryň ähli esbaplary, ⁸hantagta we onuň enjamlary, sap altýndan edilen çyradan we onuň ähli enjamlary, tütetgi sypasy, ⁹ýakma gurbanlyk sypasy we onuň ähli enjamlary, legen we onuň sütüni, ¹⁰şeýle hem, nagyşlar bilen keşdelenen geýimler, ruhany bolup gulluk edenlerinde geýmek üçin, Haruna we onuň ogullaryna niýetlenen mukaddes lybaslary, ¹¹mesh ýagy we mukaddes öý üçin ýakymly ysly tütetgi. Olar bulary edil Meniň saňa buýruşym ýaly etsinler».

^a 30:23 *Çärýek put* – ýewreýçe *iki ýüz elli şekel*. Bu takm. 3 kg deňdir.

^b 30:24 *Dört küýze* – ýewreýçe *bir hin*. Bu takm. 4 litre deňdir.

Sabat günü

¹²Reb Musa ýene-de şulary diýdi:
¹³«Seniň özüň ysraýyllara aýt, goý, olar
 Meniň Sabat günümiň kanunlaryny ýe-
 rine ýetirsinler, çünki bu Men bilen siziň
 araňyzdaky ähtiň geljekki nesilleriňiz
 boýy dowam etjek nyşanydyr. Munuň
 bilen sizi mukaddes halkym eden Rebbiň
 Mendigimi bilersiňiz. ¹⁴Sabat gününiň
 kanunlaryny ýerine ýetiriň, sebäbi bu
 gün siziň üçin aýratyndyr. Kimde-kim
 ony harlasa, ölüme höküm ediler. Şol
 gün iş eden adam öz halkynyň arasyn-
 dan kowlup çykarylar. ¹⁵Alty günüň
 dowamynda işleriňizi edip boluň, emma
 ýedinji gün dync alyň. Çünki ol Rebbe
 bagyş edilendir. Sabat günü iş eden adam
 ölüme höküm ediler. ¹⁶Şonuň üçin hem
 ysraýyllar Sabat gününiň kanunlaryny
 ýerine ýetirmelidirler, nesilme-nesil ony
 ebedi äht hökmünde ýerine ýetirmeli-
 dirler. ¹⁷Bu ysraýyl halky bilen Meniň
 aramdaky hemişelik belgidir, çünki
 Men alty günde Gögi we Ýeri ýaratdym.
 Ýedinji gün bolsa hemme işden dynyp,
 dync aldym». ¹⁸Hudaý Sinaý dagynda
 Musa bilen gepleşip bolansoň, oňa ýü-
 züne buýruklar ýazylan iki sany ýasy
 daş bölegini berdi. Ony Hudaýyň hut
 Özi ýazypdy.

32-nji bap

Altyn göle

(*Kanun taglymaty 9:6-29*)

¹Halk Musanyň dagdan yzyna do-
 lanman, ol ýerde köp eglenenini görüp,
 Harunyň daşyna üýşdüler we oňa: «Öň-
 başçylyk eder ýaly, hany, bize bir hudaý
 ýasa, çünki bizi Müsürden çykaryp ge-
 tiren Musa diýen adama näme bolanyny
 biz bilemezok» diýdiler. ²Harun olara:

«Aýallaryňyzyň, ogullaryňyzyň we
 gyzlaryňyzyň gulaklaryndaky altyn
 halkalary aýryp, maňa getirip beriň»
 diýdi. ³Şeýlelikde, olaryň hemmesi gu-
 laklaryndan altyn halkalaryny aýryp,
 Haruna getirip berdiler. ⁴Harun galyp
 etdi, olaryň altynlaryny eredip, ondan
 göläniň heýkelini ýasady. Adamlar mu-
 ña: «Eý, Ysraýyl, ine, sizi Müsürden
 çykaran hudaýyňyz şudur» diýişdiler.
⁵Harun muny göreňde, onuň önünde
 gurbanlyk sypasyny ýasady we jar edip:
 «Ertir Rebbiň şanyna baýramçylyk ede-
 ris» diýdi. ⁶Ertesi gün halk irden turup,
 ýakma gurbanlygyny we salamatlyk
 sadakasyny berdi. Adamlar iýip-içmä-
 ge oturdylar, soňra turup oýnaşmaga
 başladylar.

⁷Reb Musa şeýle diýdi: «Häziriň özü-
 nde aşak düş! Seniň Müsürden çykaran
 halkyň azgynçylyga ýüz urdy. ⁸Olar
 Meniň aýdan ýolumdan gaty çalt çyk-
 dylar. Olar özlerine göleden but ýasap,
 oňa sežde etdiler. Oňa sadaka berip: „Eý,
 Ysraýyl, ine, sizi Müsürden çykaran hu-
 daýyňyz şudur“ diýişdiler. ⁹Reb Musa
 ýene-de: «Men bu halkyň nähili boýnu-
 ýogyndygyny gördüm. ¹⁰Indi Meni ýeke
 goý, çünki Men gazap atyna atlanyp,
 olary ýok edip taşlaýyn we senden bir
 beýik millet döredeýin» diýdi.

¹¹Emma Musa Hudaýy Rebbe ýalba-
 ryp, şeýle diýdi: «Ýa Reb, näme üçin
 beýik güýjüň bilen we gudratly goluň
 bilen Müsür ýurdundan getiren bu halky-
 ña gahar edýäň? ¹²Näme üçin müsürliler:
 „Hudaý olary dagda öldürmek üçin we
 ýer yüzünden süpürip taşlamak üçin
 erbet niýet bilen alyp gaýdypdyr“ diý-
 meli? Gahar oduňy öçür, gaýtmyşym
 et. Öz halkyňyň üstünden bu bela-be-
 teri inderme. ¹³Öz gullaryň Ybraýymy,
 Yshagy we Ysraýyly ýadyňa sal. Seniň

Özüň olara: „Men siziň nesilleriňizi asman ýyldyzlary deý köpelderin we nesilleriňize söz beren bu ähli ýeri si-ze berjek. Olar ony müdimilik miras alarlar“ diýipdiň». ¹⁴Şundan soň, Reb halkynyň üstünden bela-beter indermek pikirinden el çekdi.

¹⁵Soňra Musa eline äht ýazylan iki sany ýasy daş bölegini alyp, dagdan aşak gaýtdy. Bu ýasy daş bölekleriniň hersiniň iki tarapyna-da: ön tarapyna hem, arka tarapyna hem ýazylandy. ¹⁶Bu ýasy daşlar Hudaýyň işidi. Ýasy daşlaryň ýüzündäki oýulyp ýazylan ýazgylar Hudaýyň ýazgylarydy. ¹⁷Ýesüwa halkyň gygyryşan gyklygyny eşidip, Musa: «Düşelgeden urşuň sesi gelýär» diýdi. ¹⁸Emma Musa: «Bu ses ýeňjileriň sesem däl, ýeňlenleriňki hem däl. Bu eşidýä-nimiz aýşy-eşretiň sesidir!» diýdi. ¹⁹Ol düşelgä ýakyn gelen badyna, göläni we tans edip ýören adamlary gördi. Musa gahar-gazaba münüp, elindäki ýasy daş böleklerini zyňyp goýberdi, olar dagyň eteginde çym-pytrak boldy. ²⁰Musa olaryň ýasan gölesini alyp, otda eretdi, soň ony külkeläp, suwa gardy-da, ondan ysraýyllara içirdi.

²¹Musa Haruna: «Bu halka beýle uly günä gazandyrar ýaly, bular saňa näme etdiler?» diýdi. ²²Harun oňa: «Jenabym, maňa gaharyň gelmesin, bu halkyň päliniň bozukdygyny özüň bilýärsiň-ä. ²³Olar maňa: „Öňbaşçylyk eder ýaly, bize hudaý ýasa, çünki bizi Müsürden çykaryp getiren Musa diýen adama näme bolanyny bilemzok“ diýdiler. ²⁴Şeýdip, men olardan kimde altyn bar bolsa, maňa getirip bermegini soradym. Olary alyp, otda eretdim, ondan hem şu göle emele geldi!» diýdi.

²⁵Musa Harunyň bu halky başyna goýberendigini gördi, olar duşmanlarynyň önünde gülküdiler. ²⁶Soňra Musa düşel-

gäniň girelgesinde durup: «Kimde-kim Rebbiň tarapynda bolsa meniň ýanyma gelsin!» diýdi. Ähli lewiler onuň daşyna üýşdi. ²⁷Musa olara: «Ysraýyl Hudaýy Reb şeýle diýýär: „Siziň hemmãiz gylçlaryňyzy dakynyň! Siziň her biriňiz düşelgeleriň bir çetinden beýleki çetine çenli gapyma-gapy aýlanyp, öz garyndaşyňyzy, dostuňyzy we goňşyňyzy öldürin“» diýdi. ²⁸Lewiler Musanyň buýruşy ýaly etdiler. Şol gün üç münä golaý adam heläk boldy. ²⁹Musa lewilere: «Şu gün siz Rebbiň gullugyna bellendiňiz. Her biriňiz öz ogluňyzy we garyndaşyňyzy öldürip, bu gün siziň özüňiz ýalkandyňyz» diýdi.

³⁰Ertesi gün Musa halka: «Siz agyr günä gazandyňyz. Emma men häzir Rebbiň ýanyna çykaýyn, belki, sizi günäňizden sapladyp bilerin» diýdi. ³¹Şeýdip, Musa Rebbiň ýanyna gaýdyp geldi we Oňa: «Wah, bu halk özüne altyn dan göle ýasap, agyr günä etdi. ³²Ýöne indi Sen bularyň günälerini geçeweri, ýogsa-da meniň adymy Öz adamlaryňyň ady ýazylan kitabyňdan öçür» diýdi. ³³Reb Musa: «Kimde-kim Maňa garşy günä etse, onuň adyny kitabyndan öçürip taşlaryn. ³⁴Indi bar, git-de, halky saňa aýdan ýerime äkit. Meniň perişdäm seniň önüňden gitjekdir. Emma jeza günü gelende, Men olaryň eden günälerine görä jezasyny bererin» diýdi.

³⁵Şeýlelikde, Reb halkyň üstünden betbagtçylyk inderdi, sebäbi olar Haruna göle ýasatdyrypdylar.

33-nji bap

Reb Sinaý dagyndan gitmegi buýurýar

¹Reb Musa: «Baryň, bu ýeri taşlap gidiň. Sen we Müsürden getiren halkyň

Ybraýymyň, Yshagyň we Ýakubyň nesillerine Meniň wada beren ýerime gidiň.

²Men siziň öňüňizden perişde ibererin we kenganlary, amurlary, hetleri, perizleri, hiwileri we ýabuslary kowup çykararyn. ³Süýt we bal akýan baý toprakly ýurda gidiň. Emma Men siziň bilen gitjek däl, ýogsam siziň boýnuýogyn halkdygyňyz üçin, Men sizi ýolda ýok edip taşlaryn» diýdi.

⁴Halk bu ýakymсыз sözleri eşidip ýas tutdy, hiç kim şaý-sep dakynmady.

⁵Çünki Reb Musa: «Ysraýyllara aýt, olar boýnuýogyn halk, Men ýekeje pursat hem olar bilen bile gitsem, olary ýok edip taşlaryn. Şonuň üçin hem indi olar şaý-seplerini dakynmasynlar. Men olara näme etmelisini çözeýin» diýdi. ⁶Şol sebäpli ysraýyllar şaý-sep dakynmalaryny goýdular. Olar Horep^a dagyndan çykyp gaýtdylar.

Rebbe ýüz tutulýan çadyr

⁷Musa düşelgäniň daşynda, ondan uzagrakda çadyr dikdi, ony Rebbe ýüz tutulýan çadyr diýip atlandyrdy. Kimde-kim Rebden maslahat soramak islese, şol çadyra baryp bilýärdi. ⁸Musa her gezek çadyra tarap ýörän wagty, ähli halk ýerinden turup, dik durardy. Musa tä çadyryň içine girýänçä, olaryň herisi öz çadyrlarynyň girelgesinde, onuň yzyndan seredip durardylar. ⁹Musa çadyra girende, bulut sütüni aşak düşüp, çadyryň girelgesinde durardy we Reb Musa bilen gepleşdi. ¹⁰Bulut sütüniniň çadyryň girelgesinde duranyňy göreňde, tutuş halk çadyrlarynyň girelgesinde durup sežde ederdiler. ¹¹Reb Musa bilen edil iki dostuň biri-biri bilen gepleşişi ýaly, ýüzbe-ýüz gepleşdi. Soňra Musa

düşelgä gaýdyp gelerdi, emma onuň ýaş kömekçisi Nunuň ogly Ýeşuwa çadyrda galardy.

Reb halky bilen bile bolmaga söz berýär

¹²Musa Rebbe şeýle diýdi: «Ine, Sen maňa bu halky äkit diýdiň, ýöne meniň bilen kimi iberjekdigiňi aýan etmediň. Sen maňa: „Men seniň adyňy gowy tanaýaryn, sen Meniň nazarymda merhemet tapdyň“ diýdiň. ¹³Eger men dogrudan-da, Seniň göwnüňden turan bolsam, maňa Öz ýollaryňy görkez. Şonda men Seni gowy tanap, nazaryňda ýene-de merhemet taparyn. Ýatdan çykarma, bu millet Seniň Öz halkyňdyr». ¹⁴Reb Musa: «Men seniň bilen giderin we saňa parahatçylyk bererin» diýdi. ¹⁵Musa hem Oňa: «Eger Sen biziň bilen gitmeseň, onda bizi bu ýerden gitmeli etme. ¹⁶Eger biziň bilen gitmeseň, onda meniň we halkyňyň Seniň öňünde merhemet gazanandygy nädip bilinsin? Şonuň üçin hem meniň we halkyňyň ýer ýüzündäki ähli halklardan aýratyndygymyzy görkez» diýdi.

¹⁷Reb Musa: «Men seniň edil soran zadyňy ederin, sebäbi sen Meniň nazarymda merhemet tapdyň we Men seniň adyňy gowy tanaýaryn» diýdi. ¹⁸Musa: «Ýalbarýan, maňa şöhratyňy görkezäý» diýdi. ¹⁹Reb oňa: «Men siziň öňüňizden bütin şan-şöhratym bilen geçerin we siziň öňüňizde Reb adymy jar ederin. Men islän adamyma merhemet, islän adamyma hem rehim-şepagat ederin. ²⁰Ýöne sen Meniň ýüzümi görmeli däl-siň, çünki Meni gören kişi diri galmaz» diýdi. ²¹Reb sözünü dowam edip: «Ine, Meniň gapdalymdaky şu gaýanyň üstünde dur. ²²Meniň şöhratym geçýänçä,

^a 33:6 Horep – bu Sinaý dagynyň beýleki ady.

Men seni gaýanyň jaýrygynda goýjak we Men geçýänçäm, seni elim bilen бүрәп duraryn. ²³Soňra Men elimi aýraryn welin, sen Meniň arkamy görüp bilersiň. Emma Meniň ýüzüm görülmeli dälidir» diýdi.

34-nji bap

Reb tüzeden ysraýyllar bilen äht baglaşýar

¹Reb Musa: «Öňkä meñzeş edip, iki sany ýasy daş ýasa. Men olaryň ýüzüne şol seniň birinji döwen ýasy daşlaryň ýüzündäki sözleri ýazjak. ²Säher bilen taýýar bol. Sinaý dagyna çykyp, dagyň depesinde Meniň huzurymda dur. ³Seniň bilen hiç kim daga çykmasyn. Tutuş dagyň üstünde bir adam hem görünmesin. Dowarlaryňyzy, sygyrlaryňyzy hem dagyň eteginde bakmaň» diýdi. ⁴Şeýdip, Musa öňkä meñzeş edip, ýene-de iki sany ýasy daş bölegini ýasady. Rebbiň buýruşy ýaly, ol säher bilen turup, Sinaý dagyna çykdy. Ol eline iki ýasy daş bölegini hem aldy. ⁵Reb bulut içinde aşak inip, Musanyň ýanynda durdy-da: «Men – Reb!» diýip, Öz adyny yglan etdi. ⁶Reb Musanyň öňünden geçip, şuny jar etdi: «Men Rebdirin, Rebdirin! Rehimli we merhemetli Hudaýdyryn. Men giň göwünli, örän wepaly, sadyk söýgä baýdyryn. ⁷Münlerçe nesillere sadyk söýgimi görkezerin. Etmişi, ýazygy we günäni bagyşlaýaryn. Ýöne günälini jezasyz hem goýmaýaryn. Atalarynyň etmişiniň jezasyňy çagalaryna, olaryň çagalarynyň çagalaryna, olaryň üçünji we dördünji arkasyna çekdirerin».

⁸Musa derrew ýüzüni ýere berip sežde etdi. ⁹Ol: «Eý, Taňry, eger men Seniň öňünde merhemet tapan bolsam, goý, onda Taňrym biziň bilen gitsin. Bu halk

boýnuýogyn bolsa-da, biziň etmişimizi, günämizi bagyşla we bizi Öz mirasda-ryň edip al» diýdi. ¹⁰Reb Musa şeýle diýdi: «Indi Men siziň bilen äht baglaşjak. Seniň tutuş halkyňyň öňünde Men gudratlar görkezjek. Şeýle gudratlar tutuş ýer ýüzünde ýa-da hiç bir millette görlüp-eşidilen dälidir. Aralarynda ýaşaýan bu tutuş halkyň Men-Rebbiň edýän işini görer, çünki Men siziň üçin gorkunç zatlar ederin.

¹¹Meniň bu günki buýurýan buýruk-larymy ýerine ýetir. Seret, Men siziň öňünüzden amurlary, kenganlary, hetleri, perizleri, hiwileri we ýabuslary kowup çykararyn. ¹²Barýan ýeriniňiziň ýaşajyl-lary bilen äht baglaşmakdan ägä boluň, ýogsam ol äht sizi duzaga düşürer. ¹³Siz olaryň gurbanlyk sypalaryny ýumrup taşlaň, dikme daşlaryny döwüp, Aşera butlaryny çapyň. ¹⁴Başga hudaýa sežde etmäň, sebäbi Gabanjaň atly Reb gabanjaň Hudaýdyr. ¹⁵Baran ýeriniňiziň ýaşajyl-lary bilen äht baglaşmaň, sebäbi olar öz hudaýlaryna sežde ederler. Olar öz hudaýlaryna sadaka beren wagty, olaryň arasyndan biri sizi çagyrsa, siz hem sadakada berlen nahardan iýersiňiz. ¹⁶Siz ogullaryňyza olaryň gyzlaryndan aýal alyp berersiňiz. Öz hudaýlaryna sežde edip ýören bu gyzlar siziň ogul-laryňyza hem şeýle etdirerler.

¹⁷Guýma butlar ýasamaň.

¹⁸Petir baýramyny belläň. Meniň size buýruşym ýaly, Abyp aýynyň bellenen günlerinde ýedi günläp petir iýiň, sebäbi siz Müsürden Abyp aýynda çykdyňyz.

¹⁹Ähli ilkinji doglan erkekler Me-niňkidir. Siziň sygyrlaryňyzyň we dowarlaryňyzyň hem ilkinji erkek guz-lanlary Meniňkidir.

²⁰Eşegiň ilkinji kürrelän erkek kürre-sini goýnuň ilkinji toklusy bilen çalşyp,

yzyna satyn alyň. Eger çalyşmasaňyz, onda onuň boýnuny omruň. Ähli nowbahar ogullaryňyzy hem çalşyp, yzyna satyn alyň.

Meniň önümde hiç kim eli boş görünmesin.

²¹Alty günläp siz işlärsiňiz, emma ýedinji gün dynç alyň. Hatda sürüm döwri bolsa-da, hasyl döwri bolsa-da, dynç alyň. ²²Bugdaýyň ilkinji hasylyndan Galla baýramyny belläň. Ýylyň ahyrynda hasyl toý beriň. ²³Ýylda üç gezek ähli erkekleriňiz Ysraýyl Hudaýy bolan Beýik Hudaýyň huzuryna gelsin. ²⁴Çünki Men siziň önüňizden başga milletleri kowup aýryp, serhetleriňizi giňelderin. Ýylda üç gezek Hudaýyňyz Rebbiň huzuryna gelseňiz, hiç kim siziň ýeriňize göz dikip bilmez.

²⁵Maňa gurbanlyk üçin soýýan malyňyzyň ganyny hamyrmaýaly çörek bilen bermäň. Meniň baýramymyň şanyna gurban eden malyňyzyň ýagy ertire galmasyn.

²⁶Ýeriňizde önen ilkinji saýlama mieweleri Hudaýyňyz Rebbiň öýüne getirin.

Owlagy enesiniň süýdünde bişirmäň.

²⁷Reb Musa ýene-de: «Şu sözleri ýaz, çünki Men seniň bilen we Ysraýyl bilen şu sözleriň esasynda äht baglaşdym» diýdi. ²⁸Musa ol ýerde Reb bilen kyrk gije-gündizläp boldy. Ol ne çörek iýdi, ne-de suw içdi. Ol Äht sözleri bolan bu on tabşyrygy ýasy daşlaryň ýüzüne ýazdy.

Musanyň ýüzi nur saçýar

²⁹Musa eline Äht ýazylan iki sany ýasy daş bölegini alyp, Sinaý dagyndan aşak düşdi. Ol dagdan aşak inip gelýärkä, Hudaý bilen gepleşendigi üçin, onuň ýüzi nur saçýardy. Mundan onuň özi hem bihabardy. ³⁰Harun we ähli ysraýyllar

Musanyň ýüzüniň nur saçýandygyny görenlerinde, olar onuň ýakynyna gelmäge gorkdular. ³¹Emma Musa olary öz ýanyna çagyrdy. Harun we halkyň ähli ýolbaşçylary onuň ýanyna geldiler. Musa olar bilen gepleşdi. ³²Mundan soň ähli ysraýyllar onuň töweregine üýşdüler. Musa Sinaý dagynda Rebbiň özüne beren ähli tabşyryklaryny olara tabşyrdy. ³³Musa olar bilen gepleşip bolandan soňra ýapynja bilen öz ýüzünü örttdi. ³⁴Emma Musa Reb bilen gepleşmek üçin, Onuň huzuryna çatma giren wagty, tä daşary çykýança, ýapynjasyny aýrardy. Ol daşary çykyp, Rebbiň näme buýrandygyny ysraýyllara aýdan wagty, ³⁵olar Musanyň ýüzünü görüp bilýärdiler. Onuň ýüzi nur saçýardy. Soňra Musa Reb bilen gepleşmäge girýän wagtyna çenli, ýene-de ýapynja bilen ýüzünü örterdi.

35-nji bap

Sabat günü hakda kanunlar

¹Musa ähli ysraýyl halkyny ýygnap, olara Rebbiň ýerine ýetirmegi buýran zatlaryny aýtdy: ²«Alty günün dowamynda ähli işiňizi ediň, emma Sabat gününü Rebbe bagyş edip, dynç alyň. Şol gün iş eden adam ölüme höküm ediler. ³Sabat günü ýaşayan ýeriňiziň hiç bir ýerinde ot ýakmaň».

Mukaddes çadyr üçin sadaka

⁴Musa tutuş ysraýyl halkyna şeýle diýdi: «Ine, size Rebbiň buýrugy: ⁵Öz aralaryňyzdan Rebbe sadaka ýygnaň. Her kim göwnünden çykaran şu zatlary Rebbe sadaka bersin: altyn, kümüş we бүрүнч; ⁶gök, badam, gyrgyzy ýüplük, nepis zygyr mata, geçi ýüňi; ⁷goçuň eýlenen derisi, saýlama deri, akasiýa agajy; ⁸çyra üçin zeýtun ýagy, mesh

ýagy üçin we ýakymly ysly tütetgi üçin hoşboý ysly zatlar; ⁹efoda we gursakça dakmak üçin hakyk we başga gymmatbaha gaşlar.

¹⁰Araňyzdaky hemme ukyply senetçiler gelip, Rebbiň buýran ähli şu zatlaryny ýasasynlar: mukaddes çadyr, ¹¹onuň daşky örtügi we ýapynjasy, ildirgiçleri, çarçuwalary, syryklary, sütünleri we olary saklaýan dabanlary; ¹²sandyk we onuň syryklary, gapagy, tutusy; ¹³hantagta we onuň syryklary, ähli enjamlary we Rebbe hödür çöregi; ¹⁴ýşyk üçin çyradan, onuň enjamlary we çyralary, çyra üçin ýag; ¹⁵tütetgi sypasy, onuň syryklary, mesh ýagy we hoşboý ysly zatlar, mukaddes çadyryň girelgesi üçin ýapynja; ¹⁶ýakma gurbanlyk sypasy we onuň бүрүнçден gözenegi, syryklary, ähli enjamlary, legeni we onuň sütüni; ¹⁷haýadyň perdeleri, onuň sütünleri, dabanlary, haýadyň derwezesi üçin ýapynja; ¹⁸Mukaddes çadyryň we haýadyň gazyklary, olaryň zynjyrlary; ¹⁹Mukaddes otagda hyzmat etmek üçin, owadan tikilen mukaddes lybaslary; ruhany Harunyň we onuň ogullarynyň ruhany bolup hyzmat etmekleri üçin olaryň ýörite geýimleri».

²⁰Soňra ähli ysraýyl halky Musanyň huzuryndan dagaşdylar. ²¹Her kim ýüreginden besläp, göwnünden çykaranyňy Rebbe ýüz tutulýan çadyr üçin, onuň hyzmaty üçin we mukaddes lybaslar üçin Rebbe sadaka getirdiler. ²²Şeýlelikde, erkekler hem, aýallar hem birlikde geldiler. Olaryň hemmesi öz göwnünden çykaran bileziklerini, gulakhalkalaryny we möhür basylan ýüzükler, gülýakalar getirdiler. Olaryň hemmesi altyndan ýasalandy. Hemmeler altyndan ýasalan zatlaryny Rebbe sadaka bermek üçin getirdiler. ²³Her kim özünde bar bolan gök, badam, gyrmyzy ýüplüginini, nepis zygyr

matasyny, geçi ýüňüni, goçuň eýlenen derisini we saýlama deri getirdi. ²⁴Her kim kümüşden ýa-da бүрүнçден edilen zadyny Rebbe sadaka getirdi. Şeýle hem, her kim her bir işde ulanyp boljak akasiýa agajyny getirdi. ²⁵Ähli ukyply çeper elli aýallar gök, badam, gyrmyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan öz elleri bilen ören zatlaryny getirdiler. ²⁶Ýüreklerine salnan ähli başarjaň aýallar geçiniň ýüňünden hem ýüplük ördüler. ²⁷Ýolbaşçylar efodyň we gursakçanyň gaşlaryny öýjüklerine oturtmak üçin hakyk we başga-da gymmatbaha gaşlar getirdiler. ²⁸Olar ýakymly ysly tütetgi üçin, çyra we mesh ýagy üçin hoşboý ysly ösümlikleri we zeýtun ýagyny getirdiler. ²⁹Ähli ysraýyl erkekleri we aýallary Rebbiň Musa buýran işi üçin göwnünden çykaran zatlaryny getirdiler. Olar muny Rebbe meýletin sadaka hökmünde getirdiler.

³⁰Soňra Musa ysraýyllara şeýle diýdi: «Ine, Reb ýahuda tiresinden Huruň agtygy, Urynyň ogly Besaleli saýlady. ³¹Ol ony Öz Ruhy bilen dolduryp, oňa dürli senetçilik işlerinde ukyp, akyl-paýhas we başarjaňlyk berdi. ³²Ol ökde nakgaş bolup, altyna, kümşe we бүрүнже dürli nagyslar saldy. ³³Daşlary oýmakda, agaç ýonmakda, her hili ussaçylyk işinde oňa ukyp berdi. ³⁴Şeýle hem Reb Besalele we dan tiresinden Ahsamagyň ogly Oholyýaba başga adamlara öwretmek ylhamyny hem berdi. ³⁵Reb olara dürli senetçilik işlerinde ukyp berdi: ussaçylyk ýa-da nakgaşylyk, ýa-da gök, badam, gyrmyzy ýüplük bilen we nepis zygyr sapak bilen keşde çekmeklik, ýa-da dokmaçylyk berildi. Olaryň hemmesi ökde ussalar we nakgaşlardyr».

36-njy bap

¹Mukaddes öýüň gurluşynyň her bir işini nähili ýerine ýetirmelisini biler

ýaly, Reb Besalele, Oholyýaba we başga-da her bir ökde ussalara ukyp hem akyl-paýhas berdi. Olar ähli işi Rebbiň buýrugy boýunça ýerine ýetirmelidiler.² Soňra Musa Besaleli, Oholyýaby we başga-da Rebbiň ukyp beren ähli ökde ussalaryny ýygnady. Reb bu işi ýerine ýetirmegi olaryň ýüreklerine saldy.³ Olar mukaddes öýi gurmak üçin, ysraýyllaryň getiren ähli meýletin sadakalaryny Musadan aldylar. Ysraýyllar entek hem her gün irden Musa meýletin sadakalaryny getirýärdiler.⁴ Şeýlelikde, mukaddes öýüň her dürli işini ýerine ýetirýän hemme ökde senetçiler geldiler. Her kimiň etmeli işi bellendi.⁵ Olar Musa: «Rebbiň bize buýran işini etmekde, halk zatlary gereginde artyk getirýär» diýdiler.⁶ Şonuň üçin hem Musa düşelgäniň içine şeýle buýruk bilen: «Mundan beýläk bir erkek ýa-da aýal mukaddes öý üçin sadaka edip, hiç hili zat getirmesin» diýip jar çekdirdi. Şeýdip, halk sadaka getirmesini kesdi.⁷ Çünki olaryň getiren zatlary eýýäm ähli işi ýerine ýetirmek üçin gereginde hem artykdy.

Ysraýyllar mukaddes çadyry ýasaýarlar

⁸Ökde ussalar on perdeden ybarat mukaddes çadyr ýasadylar. Olar perdeleri nepis zygyr matadan, gök, badam, gymyzy ýüplükden edip, olaryň ýüzüne kerubyň şekilini owadanlap çekdiler.⁹ Her perdäniň uzynlygy ýigirmi sekiz tirsek, ini dört tirsek bolup, ähli perdeleriň ölçegi bir meňzeşdi.

¹⁰Olar baş perdäni bir aýry, beýleki baş perdäni hem bir aýry edip çatdylar.¹¹ Birinji baş perdäniň iň soňkusynyň ujuna gök halka ýasadylar, ikinji baş perdäniň iň soňkusyna-da şeýle etdiler.

¹²Birinji toplumyň perdeleriniň iň soňkusynyň ujuna elli sany halka ýasadylar. Ikinji toplumyň soňkusyna-da elli halka ýasadylar. Halkalar biri-biriniň garşysynda ýerleşendi.¹³ Altynan elli sany ildirgiç ýasap, perdeleri ildirgiç bilen biri-birine berkitdiler. Şeýdip, çadyr tutuş bir bitewi boldy.

¹⁴Şeýle hem, geçiniň ýüňünden edilen on bir perdeden ybarat mukaddes çadyryň daşky örtügin ýasadylar.¹⁵ Her perdäniň uzynlygy otuz tirsek, ini dört tirsek bolup, on bir perdäniň-de ölçegini bir meňzeş etdiler.¹⁶ Perdeleriň başisini bir aýry çatyp, galan altysyny hem bir aýry çatdylar.¹⁷ Birinji toplumyň ortasyndan iň soňkusynyň ujuna elli sany halka ýasadylar, ikinji toplumyňka hem şeýle etdiler.¹⁸ Soňra бүрүнчеден elli sany ildirgiç ýasap, olary halkadan geçirip, çadyry birleşdirdiler. Şonda çadyr tutuş bir bitewi boldy.¹⁹ Çadyr üçin goçuň eýlenen derisinden ýapynja ýasaldy we onuň üstüni örtmäge saýlama deriden ýene bir ýapynja ýasadylar.

²⁰Mukaddes çadyr üçin akasiýa agajyndan dikligine çarçuwalar ýasadylar.²¹ Her çarçuwanyň uzynlygy on tirsek, ini bir ýarym tirsek boldy.²² Çarçuwalary biri-biri bilen sepleşdirip durar ýaly, her çarçuwada iki sany gazyk dikdiler. Çadyryň ähli çarçuwalary üçin şeýle edildi.²³ Mukaddes çadyryň çarçuwalaryny şeýle ýasadylar: onuň günorta tarapy üçin ýigirmi sany çarçuwa ýasaldy.²⁴ Ýigirmi çarçuwanyň aşagyndan kyrk sany kümüşden daban ýasadylar. Her çarçuwanyň aşagyndan onuň gazygy üçin iki sany daban ýasaldy.²⁵ Çadyryň ikinji tarapy bolan demirgazyk tarapy üçin hem ýigirmi çarçuwa ýasaldy.²⁶ Olara hem her çarçuwa ikiden, jemi kyrk sany kümüşden daban ýasadylar. Her çarçuwanyň aşagyndan iki

daban ýasadylar. ²⁷Çadyryň arka tarapy bolan günbatar tarapy üçin, alty çarçuwa ýasaldy. ²⁸Çadyryň arka tarapyndaky burçlar üçin iki çarçuwa ýasaldy. ²⁹Olar aşakdan we ýokardan şol bir halka birleşdirlendi. Olaryň ikisi-de şeýle edilip, olar iki burçy emele getirdiler. ³⁰Şeýdip, sekiz sany çarçuwa bolup, her çarçuwanyň aşagyndan iki daban ýasalyp, jemi on alty sany kümüşden daban ýasadylar.

³¹Mukaddes çadyryň bir tarapyndaky çarçuwalar üçin akasiýa agajyndan baş sany syryk ýasadylar. ³²Çadyryň beýleki tarapyndaky çarçuwalar üçin başisini we arka tarapy bolan günbataryndaky çarçuwalar üçin başisini ýasadylar. ³³Çarçuwalaryň ortasyndan geçýän taýagyň çadyryň bir ujundan beýleki ujuna çenli geçirdiler. ³⁴Çarçuwalary altyna gaplap, syryklary saklar ýaly, altyndan halkalar ýasadylar. Syryklar hem altyna gaplandy.

³⁵Gök, badam, gyrgyz ýüplükden we nepis zygyr matadan tuty ýasadylar. Onuň ýüzüne owadan edip, kerubyň şekilini nagyşlap çekdiler. ³⁶Perdäni asmak üçin, akasiýa agajyndan dört sany sütün ýasaldy. Olary altyn bilen gaplap, olara altyndan ildirgiçler we kümüşden dört sany daban ýasadylar. ³⁷Şeýle hem, olar çadyryň girelgesi üçin gök, badam, gyrgyz ýüplükden we nepis zygyr matadan perde ýasadylar. Ony keşde bilen nagyşladylar. ³⁸Bu perde üçin akasiýa agajyndan baş sany sütün dikip, onuň ýokarky örtüklerini we sütünlerini altyna gapladylar. Olaryň ildirgiçlerini hem altyndan edip, olara бүрүнчден baş sany daban ýasadylar.

37-nji bap

Äht sandygy

¹Besalel akasiýa agajyndan sandyk ýasady. Onuň uzynlygy iki ýarym tirsek,

ini we beýikligi bir ýarym tirsek boldy. ²Onuň içini-de, daşyny-da sap altyna gaplady we onuň daş-töweregine altyndan jähek saldy. ³Sandyk üçin dört sany altyn halka ýasady we olary dört aýagyna: ikisini bir tarapyndaky aýaklaryna, beýleki ikisini beýleki tarapyndaky aýaklaryna dakdy.

⁴Ol akasiýa agajyndan syryklar ýasap, olary altyna gaplady. ⁵Sandygy göterip äkider ýaly, syryklary onuň gapdallaryndaky halkalardan geçirdi. ⁶Soňra ol sap altyndan gapak ýasady. Onuň uzynlygyny iki ýarym tirsek, inini bolsa bir ýarym tirsek etdi. ⁷Gapagyň her iki ýan çetinde döwme altyndan iki sany kerup ýasady. ⁸Keruplaryň birini gapagyň bir çetinde, beýlekisini beýleki çetinde ýerleşdirdi. Olary gapagyň her ýan çetinde goýup, olary gapak bilen bir bitewi edip berkitdi. ⁹Keruplar ganatlaryny gapagyň depesinde ýaýyp, onuň üstüne saýa salyp durdular. Olaryň ýüzleri biri-biriniň garşysynda bolup, göni gapaga tarap seredýärdiler.

Hantagta

¹⁰Şeýle hem ol akasiýa agajyndan hantagta ýasady. Onuň uzynlygy iki tirsek, ini bir tirsek we beýikligi bir ýarym tirsek boldy. ¹¹Ony sap altyna gaplap, daş-töweregine altyndan jähek saldy. ¹²Hantagtanyň gýralaryna dört barmak giňlikde gurşaw etdi we gurşawyň daş-töweregine altyndan jähek saldy. ¹³Hantagta üçin altyndan dört sany halka ýasady. Halkalary onuň dört künjündäki dört aýagyna berkitdi. ¹⁴Hantagtany göterip äkider ýaly, halkalardan geçen syryklary gurşawa ýakyn ýerleşdirdi. ¹⁵Besalel akasiýa agajyndan syryklar ýasap, olary altyna gaplady. ¹⁶Hantagta-da goýar ýaly sap altyndan gap-gaçlary:

ýakymly ysly tütetgi üçin tabaklar we jamlar, içgi sadakasy üçin şakäseler we küyzeler ýasady.

Çyradan

¹⁷Besalel sap altyndan çyradan ýasady. Çyradanyň esasyňy we şahasyny hünärmentçilik usulynda döwme sap altyndan ýasap, onuň gülkäsesini, gül-gunçasyny we gülýapragyny özi bilen bir bitewi etdi. ¹⁸Çyradanyň her gapdalyndan üç şaha çykyp, jemi onuň alty şahasy boldy. ¹⁹Her şahanyň ujunda badamyň güli şekilinde gülkäse ýasap, onuň gül-gunçasyny bilen gülýapragyny hem ýasady. Beýleki şahalarda hem hut şeýdip, alty şahanyň altyşyny-da birmeňzeş edip ýasady. ²⁰Çyradanyň ortasyndaky şahada badam gülüne meňzeş dört sany gülkäse bolup, olar hem gül-gunçasyny bilen we gülýapragyny bilen ýasaldy. ²¹Her jübütiň astynda bir gunça çykyp, hemmesi bilelikde jemi alty şahany emele getirýärdi. ²²Çyradanyň gunçalaryny we şahalaryny bir bitewi edip ýasap, onuň tutuş özüni döwme sap altyndan ýasady. ²³Çyradana ýedi çyra dakdy. Onuň müçenegini we nowasyny sap altyndan ýasady. ²⁴Çyradany we oňa degişli ähli enjamlary bir ýarym batman^a bolan sap altyndan ýasady.

Ýakymly ysly tütetgi üçin sypa

²⁵Ýakymly ysly tütetgi üçin akasiýa agajyndan sypa ýasady. Onuň uzynlygy bir tirsek, ini hem bir tirsek bolup, ol dörtburç boldy. Onuň beýikligi iki tirsek bolup, çykyp duran burçlaryny özi bilen bile bitewi edip ýasady. ²⁶Onuň depesini, ähli taraplaryny we burçlaryny sap altyna gaplady. Onuň daş-töweregine

altýndan jähek çekdi. ²⁷Onuň üçin altyndan iki sany halka ýasady we olary jähegiň aşagyndan biri-birine garşy edip, iki tarapyna dakdy. Sypany göterip gider ýaly, ol halkalardan syryklar geçirdi. ²⁸Syryklary akasiýa agajyndan ýasap, olary altyna gaplady.

²⁹Ol atyr ýasaýjynyň garylmany bilen mukaddes mesh ýagyny we ýakymly ysly tütetgi hem taýýarlady.

38-nji bap

Ýakma gurbanlyk sypasy

¹Besalel akasiýa agajyndan ýakma gurbanlyk sypasyny ýasady. Onuň uzynlygy-da, ini-de baş tirsek bolup, ol dörtburçdy we onuň beýikligi hem üç tirsek boldy. ²Gurbanlyk sypasynyň dört burçy-da ýokary çykyp durandy. Besalel olary gurbanlyk sypasy bilen bir bitewi edip, ony tutuşlygyna бүрүнje gaplady. ³Ol gurbanlyk sypasynyň ähli enjamlaryny: kül gaplary, kül atarlary, legenleri, çarşaklary we maňňallary ýasady. Olaryň hemmesini бүрүнçden ýasady. ⁴Gurbanlyk sypasy üçin бүрүнçden torly gözenek ýasady. Ony gurbanlyk sypasynyň aşaky gurşawynda ýerleşdirdi. ⁵Torly gözenegiň dört burçunyň hersine syryklary saklar ýaly halka ýasady. ⁶Ol syryklary akasiýa agajyndan ýasap, olary бүрүнje gaplady. ⁷Gurbanlyk sypasyny iki tarapyndan göterip äkider ýaly, syryklary halkalardan geçirdi. Onuň daşyny tagtalardan ýasap, gutusynyň içini boş goýdy. ⁸Rebbe ýüz tutulýan çadyryň girelgesinde hyzmat edýän aýallaryň ýüz görülyän aýnasyndan Besalel бүрүнçden legen ýasady we onuň durýan aýagyny hem бүрүнçden etdi.

^a 37:24 *Bir ýarym batman* – ýewreýçe *bir kikkar*. Bu takm. 34 kg deňdir.

Mukaddes çadyryň haýady

⁹Besalel mukaddes çadyryň haýady-ny gurdy. Haýadyň günorta tarapynda ýüz tirsek uzynlykda nepis zygyr matadan perdeler asdy. ¹⁰Perdeler üçin ýigrimi sany sütün we olary saklaýan ýigrimi dabany бүрүнçден ýasady, sütünleriniň ildirgiçlerini we jäheklerini kümüşden etdi. ¹¹Demirgazyk tarapy üçin hem şeýle etdi. Onuň boýuna ýüz tirsek uzynlykda perdeler tutdy. Perdeler üçin бүрүнçден ýigrimi sany sütün we ýigrimi sany daban ýasady, emma onuň ildirgiçlerini we jäheklerini kümüşden ýasady. ¹²Haýadyň günbatar tarapy üçin elli tirsek uzynlykda perdeler tutdy we perdeler üçin on sany sütün we on sany daban ýasady. Sütünleriň ildirgiçleri we jähekleri kümüşden edilendi. ¹³Haýadyň oň tarapy bolan gündogar tarapyň giniği elli tirsek boldy. ¹⁴Onuň bir tarapynda uzynlygy on baş tirsek bolan perdeler tutdy. Olaryň hem üç sütüni we üç dabany bardy. ¹⁵Beýleki tarapynda hem on baş tirsek uzynlykda perdeler tutdy, onuň-da üç sütüni we üç dabany bardy. ¹⁶Haýadyň daş-töweregindäki ähli perdeler nepis zygyr matadan edilendi. ¹⁷Sütünler üçin dabanlar бүрүнçден edilendi, emma onuň ildirgiçleri we jähekleri kümüşdendi, onuň ýokarsynyň örtükleri hem kümüşdendi. Haýadyň ähli sütünleri kümüş bilen jäheklenendi. ¹⁸Haýadyň girelgesi üçin gök, badam, gyrgyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan keşde bilen nagyşlanan ýapynja

tikdiler. Onuň uzynlygy ýigrimi tirsek, beýikligi baş tirsek bolup, ini hem edil haýadyň tutulary ýalydy. ¹⁹Ýapynjanyň бүрүнçден dört sany sütüni bilen dört sany dabany bardy. Onuň ildirgiçleri, ýokarsynyň örtükleri we halkalary kümüşdendi. ²⁰Mukaddes çadyryň we onuň haýadynyň ähli gazyklary бүрүнçденди.

Mukaddes çadyr

²¹Ine, mukaddes çadyryň, ýagny mukaddes äht çadyrynyň gurluşynyň beýany: Bu Musanyň buýrugy esasynda işlenip, ruhany Harunyň ogy Ytamaryň görkezmesi boýunça lewileriň ýerine ýetiren işdi. ²²Rebbiň Musa buýran ähli zatlaryny ýahuda tiresinden Huruň ogy, Urynyň agtygy Besalel ýasady. ²³Onuň ýanynda dan tiresinden Ahysamagyň ogy Oholyýap hem bardy. Ol zergär we ussady, gök, badam, gyrgyzy ýüplükden edilen mata we nepis zygyr mata keşde çekýänçidi.

²⁴Mukaddes öýüň ähli gurluşyk işine ulanmak üçin, sadaka edip getirilen altynyň jemi kyrk dokuz batman we ýarym put ^a boldy. Ol mukaddes öýüň resmi ölçegi bilen ölçeldi. ²⁵Ilat sanawynda hasaba alnan halkdan ýygnalan kümüşüň möçberi ýüz ýetmiş batman we ýarym çuwal ^b boldy. Ol hem mukaddes öýüň resmi ölçegi bilen ölçeldi. ²⁶Bu hasaba alnan, ýaşı ýigrimi we ondan ýokary bolan her adam başyna mukaddes öýüň resmi ölçegi bilen bir mysaldan ^c düşýärdi. Ol ýerde jemi alty ýüz üç mün baş ýüz elli erkek adam

^a 38:24 *Kyrk dokuz batman we ýarym put* – ýewreýçe *ýigrimi dokuz kikkar we ýedi ýüz otuz şekel*. Bu takm. 1 tonna deňdir.

^b 38:25 *Ýüz ýetmiş batman we ýarym çuwal* – ýewreýçe *ýüz kikkar we bir mün ýedi ýüz ýetmiş baş şekel*. Bu takm. 3420 kg deňdir.

^c 38:26 *Bir mysal* – ýewreýçe *bir beka, ýagny ýarym şekel*. Bir beka takm. 6 gr deňdir.

bardy. ²⁷Mukaddes öýüň sütüni üçin we tutynyň sütüni üçin ýüz ýetmiş batman ^a kümüş ulanyldy. Ýüz sütün üçin ýüz ýetmiş batman kümüş, bir sütün üçin bir bitin ondan ýedi batman ^b kümüş ulanyldy. ²⁸Besalel sütünleriň ildirgiçleri üçin, onuň ýokarky örtükleri we jähekleri üçin ýarym çuwal ^c kümüş ulandy. ²⁹Sadaka üçin getirilen bürünjiň möçberi jemi ýüz ýigrimi batman ^d boldy. ³⁰Mundan ol Rebbe ýüz tutulýan çadyryň girelgesi üçin dabanlar ýasady, bürünç gurbanlyk sypasyny we onuň üçin bürünçden gözenek, gurbanlyk sypasynyň ähli enjamlaryny, ³¹şeýle hem, haýadyň ähli sütünlerini, onuň derwezesiniň sütünlerini, mukaddes çadyryň we haýadyň ähli gazyklaryny ýasady.

39-njy bap

Ruhany geýimleri

¹Mukaddes otagda hyzmat etmek üçin gök, badam, gyrmyzy ýüplükden owadan nagyslanan geýimler tikdiler. Rebbiň Musa buýruşy ýaly, olar Harun üçin mukaddes lybaslary tikdiler.

²Besalel efody altyn sapakdan, gök, badam, gyrmyzy ýüplükden we nepis zygyrdan dokalan matadan tikdi. ³Altyn böleklerini owradyp, sapak ýaly inçe kesip, ony gök, badam, gyrmyzy ýüplügiň we nepis zygyr sapagyň arasyna ussatlyk bilen goşdular. ⁴Her iki ujuny biri-birine baglaýan iki sany eginbag tikip, ony hem berkitdiler. ⁵Rebbiň Musa buýruşy ýaly, onuň ýüzündäki nagysly kemeri

hem edil efodyň tikilişi ýaly altynan, gök, badam, gyrmyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan tikdiler.

⁶Hakyk daşlar taýýarlanylýp, oňa nakgaşlaryň oýup möhür basyşy ýaly, Ysraýylyň ogullarynyň atlaryny oýup ýazyp, olary hem altyn gaş öýjüklere oturdylar. ⁷Rebbiň Musa buýruşy ýaly, Ysraýylyň ogullaryna ýatlama daşlary bolmagy üçin bulary efodyň eginbagyna dakdy.

⁸Inçe nagyslar bilen gursakça tikdi. Ony efodyň tikilişi ýaly edip, altynan, gök, badam, gyrmyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan tikdi. ⁹Gursakçany iki gat edip, inini boýuny bir garyş edip, ony dörtburç şekilinde etdi. ¹⁰Gursakçanyň ýüzüne dört hatar gaş: birinji hatara goýy gyzy, sary, zümerret gaşlary; ¹¹ikinji hatara pöwrize, gök ýakut, almaz; ¹²üçünji hatara mämäşi, ak we goňur ýakut, goýy gyrmyzy ýakut; ¹³dördünji hatara altyn-sary, hakyk we ýaşyl gaşlary dakdy. Olar altyn gaş öýjüklere oturdylandy. ¹⁴Ysraýylyň ogullarynyň atlaryna laýyklykda gaşlar on iki sany bolup, on iki tiräniň hersiniň ady edil möhür basylan ýaly edilip, her gaşyň ýüzüne oýulyp ýazylandy.

Gursakça

¹⁵Gursakça üçin sap altynan örme zynjyrlar ýasaldy. ¹⁶Gursakça dakmak üçin, altynan iki sany gaş öýjügi we iki sany altyn halka ýasap, olary gursakçanyň ýokarky iki ujuna ildirdi. ¹⁷Örme iki altyn zynjyry gursakçanyň ujundaky iki

^a 38:27 *Ýüz ýetmiş batman* – ýewreýçe *ýüz kikkar*. Bu takm. 3400 kg deňdir.

^b 38:27 *Bir bitin ondan ýedi batman* – ýewreýçe *bir kikkar*. Bu takm. 34 kg deňdir.

^c 38:28 *Ýarym çuwal* – ýewreýçe *bir müň ýedi ýüz ýetmiş baş şekel*. Bu takm. 20 kg deňdir.

^d 38:29 *Ýüz ýigrimi batman* – ýewreýçe *ýetmiş kikkar bilen iki müň dört ýüz şekel*. Bu takm. 2,4 tonna deňdir.

halkadan geçirdi. ¹⁸Zynjyrlaryň beýleki iki ujuny altyn gaş öýjüklere, efodyň ön tarapyndaky eginbaglaryna berkitdi. ¹⁹Altynan ýene iki sany halka ýasap, olary gursakçanyň iç ýüzündäki iki ujuna, efodyň iç gatyna dakdy. ²⁰Altynan ýene-de iki sany halka ýasap, olary efodyň ön tarapyndaky eginbagynyň aşaky bölegine berkitdi. Olar efodyň nagyşly kemeriniň ýokarsynda ýerleşendi. ²¹Rebbiň Musa buýruşy ýaly, gursakçanyň efotdan sallanyňp geçmezlygy üçin, onuň halkalary gök ýüp bilen efodyň halkalaryna daňlandy. Şonda gursakça efodyň nagyşly kemeriniň ýüzünde durdy.

Beýleki ruhany geýimleri

²²Besalel efodyň aşagyndan geýilýän dony gök matadan tikdi. ²³Onuň ortasyndan kelle girip-çykar ýaly açyk ýer goýdy. Bu açyk ýer ýyrtylmaz ýaly, oňa gyýa aýlady. ²⁴Gök, badam, gymyzy ýüplükden nar şekillerini ýasap, olary donuň aşaky etegine dakdy. ²⁵Sap altynan jaňjagazlar ýasap, olary narlaryň arasyndan donuň tutuş etegine dakdy. ²⁶Rebbiň Musa buýruşy ýaly, bir nar bilen altyn jaňjagaz başaşa edilip, olar hyzmat edende geýmek üçin tikilen donuň tutuş etegine dakylady.

²⁷Olar Harun we onuň ogullary üçin nepis zygyr matadan uzyn köynekler hem tikdiler. ²⁸Şeýle hem, nepis zygyr matadan selle, başdaňy we ýüplükden içki geýimler tikdiler. ²⁹Bilguşagy gök, badam, gymyzy ýüplükden we nepis zygyr matadan edilip, nagyşlar bilen keşdelendi. Bu Rebbiň Musa buýruşy ýaly edildi.

³⁰Sap altynan bezeg şaýyny ýasady. Oýup möhür basylan dek, onuň ýüzüne «Rebbe bagyş edilen» diýen sözleri oýup ýazdy. ³¹Rebbiň Musa buýruşy

ýaly, muny gök sapak bilen selläniň ön tarapyna çatdy.

Musa edilen işleri gözden geçirýär

³²Şeýlelik bilen, Rebbe yüz tutulýan mukaddes çadyryň ähli işi tamamlandy. Ysraýyllar ähli zatlary edil Rebbiň Musa buýruşy ýaly ýasadylar. ³³Soňra olar mukaddes çadyry Musanyň ýanyna getirdiler, şeýle hem: çadyr we onuň ähli esbaplary, onuň ildirgiçleri, çarçuwalary, syryklary sütünleri we olary saklaýan dabanlary; ³⁴goçuň eýlenen derisinden we saýlama deriden ýapynja, tuty; ³⁵Äht sandygy we onuň syryklary, gapagy, ³⁶hantagta, onuň ähli enjamlary, Rebbe hödür çöregi; ³⁷yşyk üçin sap altynan çyradan, onuň ähli enjamlary we çyralary, çyra üçin ýag; ³⁸altynan edilen sypany, mesh ýagy we hoşboý ysly zatlar, mukaddes çadyryň girelgesi üçin ýapynja; ³⁹bürünç gurbanlyk sypasy, onuň bürünçden gözenegi, onuň syryklary we ähli enjamlary, legeni we onuň sütüni; ⁴⁰haýadyň perdeleri, sütünleri we dabanlary, onuň derwezesi üçin ýapynja, onuň halkalary we gazyklary. Rebbe yüz tutulýan mukaddes çadyryň hyzmaty üçin ähli esbaplar. ⁴¹Mukaddes otagda hyzmat etmek üçin, owadan tikilen mukaddes lybaslary. Ruhany Harunyň we onuň ogullarynyň ruhany bolup hyzmat etmekleri üçin ýörite geýimleri getirildi. ⁴²Ysraýyllar ähli işi edil Rebbiň Musa buýruşy ýaly ýerine ýetirdiler. ⁴³Musa ähli işiň edil Rebbiň buýruşy ýaly ýerine ýetirilendigini göreňde, ysraýyllara alkyş aýtdy.

40-njy bap

Mukaddes çadyr Rebbe bagyş edilýär

¹Reb Musa şeýle diýdi: ²«Birinji aýyň birinji günü Rebbe yüz tutulýan

mukaddes çadyry gur. ³Äht sandygy-ny getirip, onuň içinde goý we onuň öňünden tuty tut. ⁴Hantagtany getirip, onuň enjamlaryny oturt. Çyradany getirip, onuň çyralaryny ýak. ⁵Tütetgi üçin altyndan edilen sypany Äht sandygy-nyň öňünde goý. Mukaddes çadyryň girelgesine ýapynja tut. ⁶Rebbe ýüz tutulýan mukaddes çadyryň girelgesiniň öňünde ýakma gurbanlyk sypasyny gur. ⁷Çadyr bilen gurbanlyk sypasynyň arasynda legen goýup, oňa suw guý. ⁸Tutuş daş-töwerege haýat gur we haýadyň derwezesine ýapynja tut. ⁹Soňra mesh ýagyny alyp, çadyra we onuň ähli zatlarýna ýag guý. Ony we onuň ähli esbaplarýny mukaddes et, şonda ol mukaddes bolar. ¹⁰Ýakma gurbanlygynyň sypasynyň üstüne we onuň ähli enjamlarynyň üstüne hem ýag sepele. Şeýdip, gurbanlyk sypasyny mukaddes et, şonda ol iň mukaddes bolar. ¹¹Legene we onuň sütüniniň üstüne ýag sepeläp mukaddes et. ¹²Soňra Haruny we onuň ogullaryny Rebbe ýüz tutulýan çadyryň girelgesine getirip, olary suw bilen ýuw. ¹³Haruna ruhany geýimlerini geýdir we onuň başyna ýag guýup, Maňa bagyş et, şonda ol Maňa ruhany bolup hyzmat edip biler. ¹⁴Onuň ogullaryny hem getirip, olara uzyn köýnekleri geýdir. ¹⁵Atasyny bagyş edişiň ýaly, ogullaryny hem başyna ýag guýup bagyş et, şonda olar Maňa ruhany bolup hyzmat edip bilerler: bu ruhanyçylyk olar üçin nesilme-nesil ebedilik bolar».

¹⁶Musa ähli zady edil Rebbiň özüne buýruşy ýaly etdi. ¹⁷Ikinji ýylyň birinji aýynyň birinji güni mukaddes çadyr guruldy. ¹⁸Musa mukaddes çadyry şeýle gurdy: onuň dabanlaryny, çarçuwalaryny oturtdy, syryklaryny dakdy we sütünlerini dikdi. ¹⁹Musa Rebbiň özüne

buýruşy ýaly edip, mukaddes çadyryň daşky örtügini we ýapynjasyny tutdy. ²⁰Ol Äht ýazgysyny alyp, sandygyň içinde goýdy we sandygyň syryklaryny dakyp, onuň üstüniň gapagyny ýapdy. ²¹Musa Rebbiň buýruşy ýaly, Äht sandygyyny mukaddes çadyra getirip goýdy. Onuň öňünden tuty asyp, ony aýratyn goýdy. ²²Ol hantagtany tutynyň daşynda, Rebbe ýüz tutulýan mukaddes çadyryň demirgazygynda goýdy. ²³Musa Rebbiň buýruşy ýaly edip, ol hödür çöregini hantagtanyň üstünde goýup, Rebbiň huzuryňa getirdi. ²⁴Çyradany Rebbe ýüz tutulýan mukaddes çadyryň günorta tarapyna getirip, hantagtanyň garşysynda goýdy. ²⁵Rebbiň özüne buýruşy ýaly, Musa Rebbiň huzurynda çyralary ýakdy. ²⁶Altyndan edilen sypany getirip, Rebbe ýüz tutulýan çadyrda, tutynyň öňünde goýdy. ²⁷Musa Rebbiň buýruşy ýaly, onuň üstünde ýakymly ysly tütetgi ýakdy. ²⁸Ol mukaddes çadyryň girelgesi üçin ýapynja hem tutdy. ²⁹Ol Rebbe ýüz tutulýan mukaddes çadyryň girelgesinde ýakma gurbanlyk sypasyny goýdy. Rebbiň buýruşy ýaly, onuň üstünde ýakma gurbanlygyny we galla sadakasyny berdi. ³⁰Rebbe ýüz tutulýan çadyr bilen gurbanlyk sypasynyň arasynda legeni goýdy we ýuwunmak üçin onuň içine suw guýdy. ³¹Musa, Harun we onuň ogullary şol suw bilen ellerini we aýaklaryny ýuwdular. ³²Olar Rebbe ýüz tutulýan çadyra girenlerinde we gurbanlyk sypasynyň ýanyna gelenlerinde, Rebbiň Musa buýruşy ýaly ýuwundylar. ³³Mukaddes çadyryň we gurbanlyk sypasynyň daş-töweregine haýat gurdy we haýadyň derwezesine ýapynja tutdy. Şeýdip, Musa ähli işi tamamlady.

Rebbiň şöhraty çadyry doldurýar

³⁴Soňra Rebbe ýüz tutulýan mukaddes çadyry bulut ört-di. Rebbiň şöhraty mukaddes çadyry doldurdy.

³⁵Musa Rebbe ýüz tutulýan çadyra girip bilmedi, sebäbi ony bulut örtüp, mukaddes çadyry Rebbiň şöhraty doldurypdy. ³⁶Her gezek bulut mu-

kaddes çadyrdan aýrylyp süýşende, ysraýyllar hem öz ýollaryny dowam etdirerdiler. ³⁷Emma bulut ol ýerden aýrylmasa, tä bulut süýşýänçä, olar hem göçmän oturardylar. ³⁸Tutuş ysraýyl halky her gezek ýöriş edende, Reb olar üçin gündizine bulut, gijesine ot sütüni bolup, mukaddes çadyryň depesinde durýardy.

